

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Temel Eğitim Genel Müdürlüğü
0-36 AYLIK ÇOCUKLAR İÇİN EĞİTİM
PROGRAMI

ANKARA

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ

Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları

Okul Öncesi Eğitimin Amaçları

Okul Öncesi Eğitimin Temel İlkeleri

1. BÖLÜM

0-36 Ayda Bakım ve Eğitimin Önemi

0-36 Ay Çocuklarının Bakım ve Eğitiminde Ailenin Rolü

0-36 Ay Çocuklarının Bakım ve Eğitiminde Öğretmenin Rolü

0-36 Ay Çocuklar İçin okul Öncesi Eğitim Programının İlkeleri

0-36 Ay Çocuklarının Gelişim Özellikleri ve Gelişim Alanı Göstergeleri

Bilişsel Gelişim Alanı Göstergeleri

Dil Gelişim Alanı Göstergeleri

Sosyal-Duygusal Gelişim Alanı Göstergeleri

Motor Gelişim Alanı Göstergeleri

0-36 Ay Çocuklarında Bakım, Beslenme ve Sağlık

0-36 Ay Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programının Planlaması

0-36 Ay Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programında Gelişim İzleme ve Değerlendirme

2. EKLER

Gelişim Gözlem Formu

Öğretmen Öz-Değerlendirme Formu

Günlük Akış Çizelgesi

Etkinlik Formatı

Kaynakça

SUNUŞ

0-36 Aylık Çocuklar için denenip geliştirilmek üzere hazırlanan “Kreş Programı” 1994 yılında uygulamaya konulmuştur. . Ulusal ve uluslar arası alan araştırmaları, uygulamadan gelen geri bildirimler ve Okul Öncesi Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi çalışmaları kapsamında yapılan mevcut durum analizleri dikkate alınarak program geliştirme çalışması yapılmıştır. Bu süreçte okul öncesi eğitimi veren tüm paydaş kurum ve kuruluşların da katkıları dikkate alınarak program geliştirme çalışmaları tamamlanmıştır.

“0-36 Aylık Çocuklar İçin Eğitim Programı”, çocukların zengin öğrenme deneyimleri aracılığıyla sağlıklı büyümelerini; motor, sosyal-duygusal, dil ve bilişsel gelişim alanlarında gelişimlerinin en üst düzeye ulaşmalarını, özbakım becerilerini kazanmalarını sağlamak amacı ile geliştirilmiştir. Program, çocukların gelişimlerini desteklemesinin yanı sıra tüm gelişim alanlarında görülebilecek yetersizlikleri önlemeyi amaçladığından destekleyici ve önleyici boyutları olan çok yönlü bir program olma özelliği taşımaktadır.

Çocukların gelişim düzeylerine ve özelliklerine dayanan ve bu bağlamda tüm gelişim alanlarının geliştirilmesini esas almasından dolayı “gelişimsel” özellikte olan program “sarmal” yapıda olup model olarak “eklektik”tir. Programda, “kazanım” ve “gösterge”ler temel alınmış olup çocukların gelişim özellikleri yaş gruplarına göre, kazanım ve göstergeler ise bütün olarak ele alınmıştır.

Temel Eğitim Genel Müdürlüğü olarak beklentimiz; üzerinde titizlikle durulan bir çalışmanın ürünü olan bu programın, ülke genelinde 0-36 aylık çocukların gelişimlerine ve eğitimin niteliğinin artırılmasına katkıda bulunması, çocuğun bakım ve eğitimi üstenen bireysel ve kurumsal tüm çalışanlara rehberlik etmesidir. Ayrıca ilgili yaş grubunda çocukları olan ailelere program prensipleri çerçevesinde ev ortamı içinde gerçekleştirebilecekleri uygulamaya yönelik etkinliklerle yaşam kalitelerini arttırmaktır.

Okul Öncesi Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi çerçevesinde geliştirilmesi yapılan eğitim programının içeriğini hazırlayan değerli öğretim üyelerine, yönetici ve öğretmenlerimize, paydaş kurum ve kuruluşlara, uluslararası uzmanlara, UNICEF’e ve Temel Eğitim Genel Müdürlüğü yetkililerine teşekkürlerimi bildiririm.

Funda KOCABIYIK
Temel Eğitim Genel Müdürü

TÜRK MİLLÎ EĞİTİMİNİN GENEL AMAÇLARI

Türk Millî Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini,

1. Atatürk İnkılâp ve İlkelerine ve Anayasa'da ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine bağlı; Türk Milleti'nin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasa'nın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek,

2. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip; insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren ve topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek,

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak,

Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milleti'ni çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİN AMAÇLARI

Ökul Öncesi Eğitimin amaç ve görevleri, Milli Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak,

1. Çocukların beden, zihin ve duygu gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak;
2. Onları ilköğretime hazırlamak;
3. Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı yaratmak;
4. Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır.

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİN TEMEL İLKELERİ

Okul öncesi dönem yaşamın temelidir. Bu dönemde öğrenme hızı çok yüksektir. Bir yaş grubunun genel gelişim özellikleri o yaş grubundaki tüm çocuklar için ortaktır; ancak her çocuğun kendine özgü olduğu da unutulmamalıdır.

Okul öncesi eğitim bazı temel ilkelere dayanmaktadır. Bu ilkeler şunlardır:

1. Okul öncesi eğitim çocuğun gereksinimlerine ve bireysel farklılıklarına uygun olmalıdır.
2. Okul öncesi eğitim çocuğun motor, sosyal-duygusal, dil ve bilişsel gelişimini desteklemeli, özbakım becerilerini kazandırmalı ve onu ilköğretime hazır duruma getirmelidir.
3. Okul öncesi eğitim kurumlarında çocukların gereksinimlerini karşılamak amacıyla demokratik eğitim anlayışına uygun eğitim ortamları hazırlanmalıdır.
4. Etkinlikler düzenlenirken çocukların ilgi ve gereksinimlerinin yanı sıra çevrenin ve okulun olanakları da göz önünde bulundurulmalıdır.
5. Eğitim sürecinde çocuğun bildiklerinden başlanmalı ve deneyerek öğrenmesine olanak tanınmalıdır.
6. Çocukların Türkçe'yi doğru ve güzel konuşmalarına gereken önem verilmelidir.
7. Okul öncesi dönemde verilen eğitim ile çocukların sevgi, saygı, işbirliği, sorumluluk, hoşgörü, yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma duygusu ve davranışları geliştirilmelidir.
8. Eğitim, çocuğun kendine saygı ve güven duymasını sağlamalı, ona öz denetim kazandırmalıdır.
9. Oyun bu yaş grubundaki çocuklar için en uygun öğrenme yöntemidir. Tüm etkinlikler oyun temelli düzenlenmelidir.
10. Çocuklarla iletişimde, onların kişiliğini zedeleyici şekilde davranılmamalı, baskı ve kısıtlamalara yer verilmemelidir.
11. Çocukların bağımsız davranışlar geliştirmesi desteklenmeli, yardıma gereksinim duyduklarında yetişkin desteği, rehberliği ve güven verici yakınlığı sağlanmalıdır.
12. Çocukların kendilerinin ve başkalarının duygularını fark etmesi desteklenmelidir.
13. Çocukların hayal güçleri, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerileri, iletişim kurma ve duygularını anlatabilme davranışları geliştirilmelidir.
14. Programlar hazırlanırken aile ve içinde bulunulan çevrenin özellikleri dikkate alınmalıdır.

15. Eğitim sürecine çocuğun ve ailenin etkin katılımı sağlanmalıdır.
16. Okul öncesi eğitim süreçleriyle rehberlik hizmetleri bütünleştirilmelidir.
17. Okul öncesi eğitimde çocuğun gelişimi ve erken çocukluk eğitim programı düzenli olarak değerlendirilmelidir.
18. Okul öncesi eğitimde değerlendirme sonuçları çocukların, öğretmenin ve programın geliştirilmesi amacıyla etkin olarak kullanılmalıdır.

1. BÖLÜM

0-36 AYDA BAKIM ve EĞİTİMİN ÖNEMİ

0-36 Ayda Bakım ve Eğitimin Önemi

Okul öncesi dönem olarak adlandırılan dönem doğumdan itibaren ilkokula kadar olan dönemi kapsamaktadır. Çocuğun gelişimi bu dönemde oldukça hızlıdır. Özellikle beyin gelişimi ile ilgili yapılan araştırmalarda on yaşına kadar geçen sürede beyin hücrelerinin ve sinir bağlantılarının hızlı biçimde yapılandığı ortaya konmuştur (Porter, 2000). Bu çalışmalarda en dikkat çeken nokta; bebeklerin anne karnından itibaren üç yaşın sonuna kadar geçen sürede beyin gelişimindeki ilerlemenin en yoğun olduğu dönem olmasıdır (Glassy ve Romano, 2003; Shonkoff ve Phillips; 2000).

Yaşamın ilk aylarında beyinde çok hızlı gelişmeler oluşmakta ve beyin yapısı bağlantılarla şekillenmektedir. Özellikle görme ve konuşma yeteneğini oluşturan beyin sistemleri çok erken dönemlerde yapılanmaktadır (ilk 8 ay). Beyindeki bağlantılar bebeğe dışarıdan gelen uyaranlarla güçlendirilmekte ve kalıcı hale gelmektedir (Shonkoff ve Philips, 2000). Beynin gelişimi çevresel şartlardan sanıldığından çok daha fazla etkilenmektedir. Çevre ile etkileşimin niteliği ve çocuğun ilk on sekiz aylık dönemde edindiği deneyimleri büyük önem taşımaktadır. Nitekim yetersiz çevre koşulları çocuklar üzerinde telafisi güç etkiler yaratabilmektedir. Bu yüzden erken yaşlarda karmaşık algılama ve fiziksel deneyimler için fırsatlar sağlamak, ileriki yaşlardaki değişik öğrenme becerilerinin gelişimine olumlu yönde etki etmektedir (Sucuka ve Şenocak, 1999).

Bu dönemde bebek ve çocuklara uygulanacak nitelikli erken çocukluk programları geleceğe mali açıdan da büyük yatırım sağlamaktadır. Fayda-maliyet analiz araştırmalarına göre erken çocukluk döneminde erken çocukluk eğitime yatırılan her 1 dolar'ın topluma geri dönüşü 13 dolar civarında olmaktadır (Schweinhart, 2005).

“Bugünün küçükleri yarının büyükleri” ve “ağaç yaşken eğilir” gibi deyim ve atasözlerimiz, erken dönemden itibaren çocuklara nitelikli ve doğru eğitim verme konusunda yol göstermektedir. Myers'in (1996) belirttiği gibi, bugünün çocukları hem sosyal eylem hem de daha iyi bir dünya inşa etmek için hareket noktası olmaktadır.

Çocuklar doğumdan itibaren öğrenmeye hazırdırlar ve bunu sağlamak için onlara yeterli olanakları sunmak gerekmektedir (Bredenkamp, Knuth, Kunesh ve Shulman, 1992). Bilimsel olarak erken yaşların çocuğun, zeka, kişilik ve sosyal gelişiminde çok önemli olduğu ve bu yaşlardaki ihmalin olumsuz etkilerinin sonraki dönemleri de etkilediği bulunmuştur. Araştırmalar, çocukların büyüme ve gelişimini destekleyen deneyim fırsatlarının, gelişimin hassas olduğu dönemlerde sağlanmasının önemini vurgulamaktadır. Konu ile ilgili yapılan çalışmalar, özellikle doğumdan sonraki ilk birkaç yıl içinde çocuğun yaşadıklarının tüm yaşamında etkili olduğunu göstermiştir (Bronfenbrenner, 1986). Yaşama gözlerini açmalarından itibaren bebekler çevrelerindeki dünyayı gözden geçirirler. Bebeklerin algısal yetenekleri üzerinde yapılan çalışmalarda, bebeğin doğumda ya da yaşamın ilk haftalarında gözlerini odaklaştırabildiği, hareket eden bir nesneyi basitçe takip edebildiği ve çoğu sesi duyabildiği görülmüştür (Bayhan ve Artan, 2004). Bu da beyindeki yapılanmada ilk olarak görme ve konuşma sistemlerinin geliştiğini açıklayan bir bulgu niteliğindedir.

Potansiyel gelişim düzeyi çocuğun kendi başına sergilediği beceri düzeyinin üzerindedir ve çocuğun içinde bulunduğu çevre ve eğitim ortamı onun bu düzeye ulaşmasında büyük rol oynar. Yetersiz ortamlarda yetişen çocuklar ulaşabilecekleri düzeyin gerisinde kalabilmektedir.

Olumsuz koşulların yarattığı etkilere sonradan çeşitli yöntemlerle çare bulmaya çalışmak yerine, çevre koşullarının yaratacağı olumsuz etkiyi, bilimsel araştırmaların ısrarla üzerinde durduğu ilk üç yıllık dönemde verilecek nitelikli erken eğitim ve destek programları ile önlemek çok daha olumlu bir yöntem olarak görülmektedir (Shonkoff ve Meisels, 1990).

Erken dönemden itibaren verilecek eğitimin etkileri şöyle özetlenebilir.

- Çocukların uzun vadede daha üretken, daha yaratıcı, sorun çözmede daha becerikli olmalarını sağlar.
- Çocukların özgüvenlerini ve özsaygılarını geliştirir.
- Zihinsel, fiziksel, sosyal, duygusal ve dil açısından gelişmiş çocuklar okula hazır olurlar ve daha rahat uyum sağlarlar. Böylelikle örgün öğretimin kalitesi artar.
- Okula hazır olarak başlayan çocukların sınıfta kalma ve okulu terk etme oranları düşer, bu da eğitime ve topluma yönelik maliyetleri azaltır.
- Toplumdaki vasıflı çalışan sayısı artar, yükselen üretim ekonomik yarar getirir.
- Toplumda suç oranları düşer.
- Sosyo-ekonomik ve cinsiyete dayalı eşitsizliklerin etkisi hafifler.
- Kadınların işgücüne katılımlarını, ayrıca çalışma verimliliklerini artırır.
- Sağlıklı ve iyi beslenen çocukların ölüm oranları düşer.

0-36 AY ÇOCUKLARIN BAKIM VE EĞİTİMİNDE AİLENİN ROLÜ

Çocuklar zamanlarının büyük bir bölümünü aile bireyleriyle geçirirler. Dolayısıyla her aile bireyi çocuğun başarısını arttırma ve desteklemede potansiyel bir güce sahiptir. Ancak, bu potansiyel, çocuğun sağlıklı gelişimi ve eğitimi için yeterli değildir. Aile bireylerinin özellikle anne babaların çocuk yetiştirme becerilerinin aile eğitim programları aracılığı ile geliştirilmesi ve desteklenmesi gerekir. Aile eğitimi; ebeveynlere çocuklarının fiziksel, ruhsal, duygusal ve sosyal yönden gelişimlerinin her aşamasında gerekli olan yetenek ve anlayışı kazanmalarına yardımcı olan bir eğitimidir. Günümüzde yaşanan hızlı değişimler, anne babaların eğitim ihtiyaçlarını da farklılaştırmaktadır.

Okulda ne kadar nitelikli eğitim verilirse verilsin okulda verilenler aile ortamında desteklenmedikçe okullar hedeflerine tam olarak ulaşamazlar. Ebeveynler, çocuklarının okul yaşantılarına ne kadar erken katılırlarsa, çocuklarının kazanımları da o oranda artmaktadır. Anne-babaların eğitime katılımı, okul ve ev arasındaki devamlılığı da sağlayarak kazanılan bilgi ve becerilerin pekiştirilmesinde ve eğitimde sürekliliğin sağlanması sonucunda başarının artmasında etkilidir.

0-36 AY ÇOCUKLARIN BAKIM ve EĞİTİMİNDE ÖĞRETMENİN ÖNEMİ

Okul öncesi dönemi , doğumdan ilköğretime kadar olan çocukluk yıllarını içine alan; bu yaş çocuklarının bireysel özelliklerine ve gelişim düzeylerine uygun; zengin, uyarıcı çevre olanaklarını sağlayan; onların tüm gelişmelerini toplumun kültürel değerleri ve özellikleri doğrultusunda en iyi biçimde yönlendiren bir eğitim sürecidir. Eğitimin niteliğini etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Kuşkusuz en önemli faktörlerden biri de öğretmendir Öğretmenlerin niteliğinin ve yeterliklerinin çocukların eğitiminde önemi yadsınmaz bir gerçektir.

0-36 Ay çocuklarının öğretmenlerinin temel özellikleri şöyle özetlenebilir.

Çocukları birey olarak görür, değer verir, çocukların gelişim düzeylerini, sosyal ve kültürel farklılıklarını, ilgilerini dikkate alarak onların en yüksek düzeyde öğrenmeleri ve gelişmeleri için çaba harcar. Çocukların kendini ve diğerlerini tanımasına ve kabul etmesine , kendisi ile ilgili farkındalığını günlük yaşamda kullanmasına , olumlu davranışlar geliştirmesine ve kendi kendini güdülemesine rehberlik eder. Onların öğrenme sürecine etkin katılımlarını sağlayacak , öz denetim kazanabilecekleri; kendi hak ve sorumluluklarının yanı sıra diğerlerinin hak ve sorumluluklarını da kavrayabilecekleri, duygu ve düşüncelerini yönetebilecekleri ve kendilerini özgürce ifade edebilecekleri demokratik bir ortam hazırlar.

Çocuklarda geliştirmeye çalıştığı kişilik özelliklerini öncelikle kendisi sergiler. Diğer öğretmen, yönetici ve uzmanların deneyimlerinden yararlanır. Özdeğerlendirme yaparak değişim ve sürekli gelişim için çaba harcar. Yeni bilgi ve fikirlere açıktır, kendisini ve kurumu geliştirmede etkin rol oynar. Okulun bulunduğu çevrenin doğal, sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklerini tanır. Aileleri ve toplumu eğitim sürecine ve okulun gelişimi ile ilgili çalışmalara katılmaları yönünde teşvik eder.

Evrensel ilke ve değerlerin yanı sıra Milli Eğitim Sisteminin dayandığı temel değer ve ilkeler ile alanına ait ilke, hedef, yaklaşım, yöntem ve teknikleri bilir ve uygular.

Bu çerçevede öğretmen;

- Günlük program hazırlarken gelişim alanlarındaki etkinlikleri dengeli olarak yerleştirir ve konuları çeşitli etkinlikler pekiştirir, tüm bunları yaparken de çocuğun yaparak-yaşayarak öğrenmesine fırsat verir.
- Çocuğun dil gelişimini desteklemek için günde ortalama 20 dk'yı çocuğa resimli çocuk kitabı okumaya ve konu hakkında konuşmaya ayırır.
- Etkinliklerin uygulanmasından sonra çocukla konuşup konuyu öğrenip öğrenmediğini sorularla değerlendirir.
- Çocukların ilgi, yetenek, gereksinimlerinin farklılık gösterebileceğini dikkate alır ve bu durumun öğrenme sürecindeki uygulamalara yansımaları sağlar.
- Bebeğin reflekslerini izler ve risk altında olduğunu düşündüğü bebeğin erken müdahale programı çerçevesinde gelişiminin desteklenmesini sağlar.
- Çocukların, kronolojik takvim yaşlarının yanı sıra gelişim yaşlarını da dikkate alarak onların yüksek yararına yönelik destek programları oluşturur.
- Çocuğun kendisini tanımasına ve güvenmesine destek olur.
- Çocuğun olumlu davranışlar geliştirmesine ve varsa davranış problemlerinin çözümüne yönelik uygulamaları planlar ve uygulama sürecinde çocuğun ailesi ve en yakın çevresindeki yetişkinlerle işbirliği yapar.
- Çocuğun tüm gelişim alanlarını (bilişsel, dil, motor ve sosyal-duygusal) dikkate alarak, gelişimini değerlendirir.
- Çocukların yaş, gelişim düzeyini dikkate alarak uygun çevre düzenlemesi yapar ve çocukların ilgi ve yeteneklerine uygun materyalleri sunar.

- Çocuğun gereksinimleri çerçevesinde uygulamaların hangilerinin açık alanda hangilerinin kapalı alanda yapılabileceğine ilişkin kararı verir ve uygulanmasını sağlar.
- Çocuğun yaşı, gereksinimleri ve dikkat süresini dikkate alarak her bir uygulamaya ayrılacak süreyi planlar. Dikkat problemi olan çocukların dikkat kontrolünü sağlayıcı destek programlar oluşturur.
- Çocukla iletişimde kullanacağı dile, jest, mimik ve ses tonuna özen gösterir. İletişim problemi olan çocuğun dil ve konuşma becerilerinin gelişimini destekler.
- Çocukların gereksinimi ölçüsünde farklı teknik, yöntem ve yaklaşımları uygular. Alanla ilgili bilimsel yayınları takip ederek edindiği bilgileri, çocuk yararına kullanır.
- Çocukların günlük gözlem kayıtlarının takibini yapar. Özel durumlarda (davranış problemi olan, öze gereksinimli çocuk gibi) kayıtları kendisi tutar.
- Yaşamın ilk bir yılında aylık, ikinci yılında üçer aylık, üçüncü yılında altı aylık dönemlerde çocuğun gelişimini değerlendirir.
- Aileleri, çocuğun gelişimi hakkında bilgilendirir. Çocuğun gereksinimlerini belirleyerek aile ile işbirliği yapar.
- Kurum bakımı altındaki çocukların gelişimlerini dikkate alarak uygun öğrenme süreçlerini belirler, günlük bakım hizmeti sunan personeli bilgilendirir.
- Çocukla ilgili tüm kurumlarla iletişim içinde olur ve multidisipliner bir yaklaşım izleyerek çocuğun gelişimini destekler.

0-36 AY ÇOCUKLAR İÇİN OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMININ İLKELERİ

Giriş

Bu program, 0-36 aylık çocukların zengin öğrenme deneyimleri aracılığıyla sağlıklı büyümelerini; motor, sosyal-duygusal, dil ve bilişsel gelişim alanlarında gelişimlerinin en üst düzeye ulaşmalarını, özbakım becerilerini kazanmalarını sağlamak amacı ile geliştirilmiştir. Program, çocukların gelişimlerini desteklemesinin yanı sıra tüm gelişim alanlarında görülebilecek yetersizlikleri önlemeyi amaçladığından destekleyici ve önleyici boyutları olan çok yönlü bir program olma özelliği taşımaktadır.

Program, çocukların tüm gelişim alanlarının geliştirilmesini esas alan “gelişimsel” bir programdır. Program yaklaşımı olarak “sarmal” özellik gösteren bu program, model olarak “eklektik”tir.

Programda, yaş gruplarına göre gelişim özellikleri temel alınarak hazırlanmış gelişim göstergeleri yer almaktadır. Öğretmenin programdan kendi grubundaki çocukların desteklenmesi gereken gelişim alanlarıyla ilgili göstergeleri seçmesi gerekmektedir. Gereksinim duyulduğunda programda yer almayan bir gösterge öğretmen tarafından belirlenerek eğitim planına eklenebilir. Ancak bu tür düzenlemeler yapılırken gerekçelerin iyi belirlenmesine, eklenen gelişim göstergelerinin Türk Milli Eğitiminin Amaçları, Okul Öncesi Eğitimin amaçları, programın temel felsefesi, amaçları ve özellikleriyle tutarlı olmasına, diğer göstergelerle çatışmamasına ve çakışmamasına özen gösterilmesi gerekmektedir.

Temel Özellikler:

Gelişimseldir

0-3 yaş çocuğunun ilgi ve temel gereksinimleri birbirinden farklıdır. 0-3 yaş çocuklarına yönelik gerçekleştirilen programda, kazanım ve göstergeler ilk yıl için üçer aylık zaman dilimine, bir-iki yaşlar arası altı aylık zaman dilimine, iki-üç yaşlar arası da bir yıllık zaman dilimine bölünerek hazırlanmıştır. Hareket ve duyu eğitimi temel alınarak ; motor, sosyal-duygusal, dil ve iletişim, bilişsel ve öz bakım becerilerinin geliştirilmesi sağlanmalıdır.

Çocuk Merkezlidir

Okul öncesi eğitimde öğrenmenin gerçekleşebilmesi ve çocukların sağlıklı gelişimlerinin desteklenebilmesi ancak kendilerini güvende hissetmeleri ile mümkün olur. Çocuklar bulundukları ortamın bir parçası olmak, yeni şeyler öğrenmek, aktif olmak, etkinliklere katılmak, düşüncelerini ve kararlarını korkmadan ifade etmek ve seçimlerini özgürce yapmak isterler. Bir okul öncesi eğitim kurumunun hem güvenli hem de gelişimsel açıdan uygun ve bireysel farklılıkları dikkate alarak hazırlanmış olması gerekmektedir. Çocuğun öğrenmesi, olumlu benlik algısı geliştirmesi, okula, öğrenmeye ve araştırmaya dair olumlu tutumlara sahip olması için; öğretmenin eğitim ortamlarında çocuğa yapacağı etkinlikleri ve oynayacağı materyalleri seçmede özgürlük tanınması, çocuğu bulunduğu ortamın değer gören bir üyesi olarak hissettirmesi gereklidir.

Öğretmenlerin, öğrenme sürecinde çocukların bir şeyleri planlamalarına, aktif katılımlarına, düzenlemelerine, araştırmalarına, sorgulamalarına, tartışmalarına ve üretmelerine mümkün olduğu kadar çok olanak tanımaları gerekmektedir. Çocuklara öğretmen tarafından

hazırlanan ortamlar ya da öğrenme süreçleri sunmak ve onları yönlendirmek bu programın temel anlayışı ile çalışmaktadır.

Esnektir ve Çevresel faktörlere duyarlıdır

Program; çocuğun, fiziksel çevrenin ve ailenin değişen özelliklerine göre düzenlenmeye ve bireyselleştirilmeye uygundur. Şöyle ki, öğretmenin, ortaya çıkabilecek günlük ve anlık değişimlere göre eğitim sürecinde gerekli düzenlemeler yapabilmesine fırsat vermektedir.

Bütüncüdür

Program, konu ya da tema merkezli olmamakla birlikte eğitim planlanırken çeşitli konulardan yararlanılabilir. Aynı konular farklı göstergeler için farklı yönleriyle tekrar ele alınabilir. Burada asıl amaç, ele alınan *konunun öğretimi* değil, o konu yardımı ile göstergelerin ve süreçlerin gerçekleştirilmesidir. Dolayısıyla günlük yaşamda yer alan her şey konu olabilir.

Oyun Temellidir

Çocuk oyun aracılığıyla öğrenir, kendini ve içinde yaşadığı dünyayı oyunla tanır ve kendini en iyi oyun sırasında ifade eder, kritik düşünme becerilerini oyun içinde kazanır. Diğer bir deyişle oyun, çocuğun işidir. Bu gerçekten hareketle, programda göstergeler ele alınırken oyunun bir yöntem ve/veya etkinlik olarak kullanılması özellikle önerilmektedir. Oyun aracılığıyla öğrenmek bu programın ve okul öncesi eğitimin ayrılmaz parçası olarak görülmektedir.

Keşfederek Öğrenme Önceliklidir

Program, çocuğun kendi öğrenmesini kendisinin oluşturmasını destekler. Çocuk bu program aracılığıyla çevresinde olanları ***fark eder, merak ettiği*** konulara ilişkin ***sorular sorar, araştırma yapar ve keşfeder***. Böylece bilgiyi kendisi yapılandırır. Bunun için de ortamın keşfederek öğrenmeye yönelik düzenlenmesi gerekir. Belirli aralıklarla da öğrenme merkezlerindeki materyallerin değiştirilmesine de özen gösterilmelidir.

Öğrenme Merkezleri Önemlidir

Çocuk özgürce deneyimlerde bulunup rahatça hareket edebildiği ortamlarda daha iyi gelişir, becerilerini daha güzel sergileyebilir. Bu nedenle programda öğretmenlerden eğitim ortamlarını iç ve dış mekânlar olarak bir bütün halinde ele almaları beklenmektedir. Ayrıca seçilen ortamların çocukların güven duyup rahat hareket edebileceği, farklı etkinliklere olanak tanıyan, tehlikelerden uzak, onların gereksinimlerine uygun olanaklar sunan, estetik, hoş ve yararlı ortamlar olmasına da özen gösterilmelidir. Öğrenme ortamı çocukların yaş, gelişim özellikleri, ilgileri ve gereksinimleri dikkate alınarak düzenlenirse çocukların keşfetmesini, yeni beceriler edinmesini ve öğrenmesini destekler.

Büyük Grup, Küçük Grup ve Bireysel Etkinliklere Dengeli Bir Biçimde Yer Verilmesini Gerektirir

Okul öncesi eğitim kurumlarında öğrenme ortamları düzenlenirken şu üç temel ortama yer verildiğinden emin olunmalıdır.

- Büyük grup etkinliklerinin yapılabileceği, sınıftaki tüm çocukların bir arada çalışmasına fırsat verecek bir alan;

- Küçük grup etkinliklerinin yapılmasına fırsat verecek bir alan;
- Çocukların bireysel çalışmalarına fırsat verecek bir alan.

Öğretmenler sessiz etkinliklerin yapılacağı alan ile gürültülü etkinliklerin yapılacağı alanları birbirlerinden uzak bir şekilde yerleştirmeye özen göstermelidirler.

Yaratıcılığın Geliştirilmesi Ön Plandadır

Bu programın amacına uygun bir şekilde uygulanabilmesi öğretmenlerin yaratıcı olması ve çocukların yaratıcılıklarının geliştirilmesiyle mümkündür. *Yaratıcılık*, programın temel özelliği olarak benimsenmiştir. Çünkü; yaratıcılık programın başarıya ulaşmasında kritik bir kavramdır. Öğretmenlerin öncelikle kendi yaratıcılıklarını geliştirmeleri, daha sonra da çocukların yaratıcılıklarını geliştirmek için uygun yöntem ve teknikleri etkin olarak kullanmaları gerekmektedir. Bu amaçla, programda estetik ve sanatsal ortam ve etkinliklere yer verilmelidir.

Günlük Yaşam Deneyimlerinin ve Yakın Çevre Olanaklarının Eğitim Amaçlı Kullanılması Teşvik Edilmektedir

Programda göstergeler ve süreçler oluşturulurken günlük yaşam deneyimlerinden yararlanılması eğitim sürecini hem zenginleştirir hem de kolaylaştırır. Aynı şekilde yakın çevre olanaklarının değerlendirilmesi, araç-gereç, materyallerin sağlanmasında hem çeşitlilik, hem de ekonomik açıdan kolaylık sağlar. Programda hem yaşam deneyimlerinin hem de yakın çevrenin eğitim amaçlı olarak kullanılması önerilmektedir. Bu noktada öğretmenin yakın çevreyi ve çocuğun yaşam deneyimlerini iyi tanınması, izlemesi önem taşımaktadır.

Evrensel ve Toplumsal Değerlere Yer Verilmiştir

Program, çocukların düşüncelerini özgür bir şekilde ifade etmelerini desteklemektedir. Program bu yönüyle, sosyal iletişim kurallarına uyulmasını, farklılıklara saygı duyulmasını ve bireylerle uyum içinde bir arada yaşamaya dair deneyimler kazanılmasını teşvik etmektedir. Çocukların yaşadıkları toplumun sosyal iletişim kalıplarını kullanmaları, değerlerini tanımları, evrensel ve toplumsal değerleri benimsemeleri onların sorumluluk bilincine sahip bireyler olarak yetişmeleri açısından önemlidir.

Öğretmene Özgürlük Tanır

Bu programı kullanan öğretmen eğitim planlarını kendisi hazırlar, uygular ve değerlendirir.

Öğretmen, programda yer alan göstergeleri farklı biçimlerde bir araya getirebilir. Etkinliklerini bütünleştirilmiş veya ayrı ayrı hazırlayabilir, değişik konulardan, etkinlik, ortam ve materyallerden yararlanarak öğrenme süreçlerini zenginleştirebilir. Öğretmen değişik etkinlikler geliştirerek etkinlik havuzunu oluşturur ve bu etkinlikler içinden ilgili ayın planına aldığı göstergeleri kullanarak hazırladığı etkinliklerden o gün için karar verdiklerini çocuk merkezli olarak birlikte uygular. Program geliştirilmeye açıktır.

Değerlendirme Süreci Çok Yönlüdür

Okul öncesi eğitimde sonuç değil, süreç önemli olduğundan, programda sürecin çok yönlü olarak değerlendirilmesi yaklaşımı öne çıkmaktadır.

0-36 Aylık Çocuklar İçin Eğitim Programının değerlendirme süreci:

- Çocuğun gelişiminin değerlendirilmesi,
- Programın değerlendirilmesi,

- Öğretmenin kendini değerlendirmesi olarak üç farklı boyutta ele alınmaktadır.

Çocuğun gelişiminin değerlendirilebilmesi için, öğretmenlerin çocukları sürekli gözlemlemesi, günlük notlar tutması ve daha sonra bunları gelişim gözlem formuna kaydetmesi gerekmektedir. Öğretmen her çocuk için kaydettiği gözlemleri dikkate alarak belirli dönemlerde gelişim raporu hazırlar ve bu raporları düzenli olarak ailelerle paylaşır.

Öğretmenlerin, çocukların gelişimlerini değerlendirirken onları birbirleriyle karşılaştırmak yerine, her çocuğu önceki ve sonraki beceri ve davranışlarına bakarak kendi içinde değerlendirmesi gerekmektedir. Bu noktada her çocuktan beklenenlerin kendi gelişimi ve bireysel özellikleriyle tutarlı olmasına, yani beklentilerin gerçekçi olmasına da özen gösterilmelidir.

Programın değerlendirilebilmesi için öğretmenlerin hazırladıkları ve uyguladıkları planları tüm boyutları ile ele almaları gereklidir. Ayrıca, planlanan ve uygulanan eğitim süreçleri arasındaki tutarlılığı, ortaya çıkan yeni gereksinimlerin neler olduğunu belirlemeleri ve günlük eğitim akışında yer alan günü değerlendirme defterine kaydetmeleri beklenmektedir.

Öğretmenlerin kendi kendilerini değerlendirebilmeleri için programa ve çocuklara ilişkin değerlendirmelerden elde edilen verileri dikkatle analiz etmeleri, kendi ilgi, yetenek ve yönelimlerini belirlemeleri ve kişilik özelliklerini gözden geçirerek her eğitim döneminin sonunda "Öğretmen Öz Değerlendirme Formu"nu doldurmaları beklenmektedir. Öğretmenler bu form aracılığıyla yetersiz kaldıklarını düşündükleri alanlarda kendilerini geliştirmek için okul veya kurumlarının yönetimine rehberlik ve destek için başvurmalıdırlar.

Değerlendirme sırasında bu üç değerlendirme süreci iç içe olduğundan, birinden elde edilen bulguların diğerlerinin değerlendirilmesinde de kullanılabileceği unutulmamalıdır. Öğretmenlerin yapılan değerlendirmeleri sonraki uygulamalarda dikkate almaları ve yapılan tüm değerlendirmelerde objektif olmaları, programın nitelikli bir şekilde uygulanmasını sağlar.

Bireysel farklılıklar dikkate alınmıştır

Programda, çocukların yaşadıkları çevre, kültür, aile yapısı, korunmaya muhtaçlık durumu gibi bireysel farklılık oluşturabilecek durumlar göz önünde bulundurularak düzenlemeler yapılmıştır. Sosyal ve kültürel farklılıklar bir zenginlik olarak dikkate alınmaktadır.

Aile Eğitimi ve Katılımı Önemlidir

Çocuğun eğitimi, okul ve aile arasında paylaşılan bir sorumluluktur. Anne babalar çocuğun eğitimine ne kadar erken katılırlarsa çocukların kazanımları da o oranda artacaktır. Anne-babaların eğitime katılımı, ailenin sosyokültürel değerlerinin programa yansıtılmasını kolaylaştırmanın yanı sıra, okul ve ev arasındaki devamlılığı destekleyerek kazanılan bilgi, beceri ve tutumların pekiştirilmesini ve kalıcılığını sağlar. Bu nedenle programla birlikte kullanılmak amacıyla "*Aile Destek Programı*" da hazırlanmıştır.

Uyarlanabilir

0-36 ay çocukları için hazırlanmış program, özel gereksinimli çocukların gereksinimlerini de dikkate alarak, tüm çocuklara öğrenme konusunda eşit fırsat sunmayı hedefler. Programda özel gereksinimli çocukların özellikleri, gereksinimleri ve onlar için öğrenme sürecinde yapılabilecek uyarlamalara yer verilmiştir. Her bir gelişim alanındaki gelişim göstergeleri dikkate alınarak hazırlanan etkinlik kitabındaki örnek etkinliklerin her birinde farklı özel gereksinimi olan çocuklar için uyarlamalar yapılmıştır. Örneklerden de anlaşılabilceği gibi sürecin her boyutunda

uyarlama yapmak gerekmemektedir. Öğretmenlerin kendi sınıflarındaki çocukların özel gereksinimini dikkate alarak eğitim süreçlerinde uygun uyarlamaları yapmaları beklenmektedir.

0-36 AY ÇOCUKLARININ GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

VE

GELİŞİM GÖSTERGELERİ

Bu program, 0-36 aylık çocukların zengin öğrenme deneyimleri aracılığıyla sağlıklı büyümelerini; motor, sosyal-duygusal, dil ve bilişsel gelişim alanlarında gelişimlerinin en üst düzeye ulaşmasını, özbakım becerilerini kazanmalarını ve daha ileri düzeyde yapılacak eğitime hazır bulunmalarını sağlamak amacı ile geliştirilmiştir. Program, çocukların gelişimlerini desteklemesinin yanı sıra tüm gelişim alanlarında görülebilecek yetersizlikleri önlemeyi amaçladığından destekleyici ve önleyici boyutları olan çok yönlü bir program olma özelliği taşımaktadır.

Program, çocukların gelişim düzeylerine ve özelliklerine dayanan ve tüm gelişim alanlarının geliştirilmesini esas alan “gelişimsel” bir programdır. Program yaklaşımı olarak “sarmal” özellik gösteren bu program, model olarak “eklektik”tir.

Programda, yaş gruplarına göre gelişim özellikleri temel alınarak hazırlanmış gelişim göstergeleri yer almaktadır. Programda gelişim özellikleri yaş gruplarına göre, kazanım ve göstergeler ise bütün olarak ele alınmıştır. Öğretmenin programdan kendi grubundaki çocuklar için, onların desteklenmesi gereken gelişim alanlarıyla ilgili göstergeleri seçmesi gerekmektedir. Gereksinim duyulduğunda programda yer almayan gösterge öğretmen tarafından belirlenerek eğitim planına eklenebilir. Ancak bu tür düzenlemeler yapılırken gerekçelerin iyi belirlenmesine, eklenen gelişim göstergelerin Türk Milli Eğitiminin Amaçları, Okul Öncesi Eğitimin amaçları, programın temel felsefesi, amaçları ve özellikleriyle tutarlı olmasına, diğer kazanımlarla çatışmamasına ve çakışmamasına özen gösterilmesi gerekmektedir.

BİLİŞSEL GELİŞİM ALANI ÖZELLİKLERİ

VE

BİLİŞSEL GELİŞİM ALANI GÖSTERGELERİ

BİLİŞSEL GELİŞİM ALANI

Biliş sözcüğü bireylerin etrafında olup bitenleri öğrenmesini ve anlamasını sağlayan zihinsel işlevler olarak tanımlanmaktadır. Bu işlevler; algılama, bellek, akıl yürütme, düşünme, kavrama, öğrenme ve problem çözme süreçlerini kapsamaktadır. Bilişsel gelişim ise bireyin dünyayı anlaması ve öğrenmesini sağlayan aktif zihinsel faaliyetlerdeki gelişim olarak açıklanmaktadır. Bir başka deyişle, bebeklikten yetişkinliğe kadar, bireyin, çevreyi, dünyayı anlama yollarının daha kompleks ve etkili hale gelmesi sürecidir (Senemoğlu, 2007; Ülke-Kürkçüoğlu, 2012). Bilişsel gelişim sürekli ve ilerleyici bir dengelenme sürecidir. Bebek dünyaya geldiği andan itibaren çevresine uyum sağlama çabası içindedir. Bu süreçte uyum sağladığında bir dengeye ulaşır ve daha sonra bu döngü karşılaştığı yeni bir durumda yaşadığı dengesizlik ile devam eder. Piaget, bilişsel gelişimi dünyayı öğrenme yolunda bir denge, dengesizlik ve yeni bir denge süreci olarak görmektedir. Alt düzey bir dengeden üst düzey bir dengeye ulaşma söz konusudur. Giderek farklılaşan ve genişleyen bu biliş kalıplarıyla vücudunu, insanları, nesneleri ve durumları tanımaya, anlamaya ve canlandırmaya çalışmakta, sınırlı zihinsel yeteneklere sahip bir bebekken dünyayı anlamada ve uyum sağlamada semboller kullanan bir çocuğa doğru ilerlemektedir. Bu ilerlemeler ardışık bir şekilde meydana gelir.

Bilişsel gelişim dönemleri sabit bir sırada meydana geldiği halde, farklı çocuklar bir dönemden diğerine farklı yaşlarda/aylarda geçerler (Arslan, 2012; Charles, 2003). Çocukların zihinsel yapıları yetişkinlerden farklıdır. Onlar yetişkinlerin minyatürü değildir; onların dünyayı görme ve gerçeklere karar vermede kendilerine özgü yolları vardır. Doğumdan sonraki ilk altı ay boyunca duyuşsal mesajlar bebeğin beynine akın ettikçe beyindeki nöronlar arasında bağlantılar oluşur ve aktif hale gelir. Beyin mesajları almayı ve bir alandan diğerine aktarmayı öğrenmek zorundadır. Bir mesaj sistemi içinde yer alan her nöron, dendritlerin yardımıyla komşu nöronların aksonlarından gelen işaretleri alır. Bu eylem potansiyeli karmaşık elektriksel ve kimyasal süreçler aracılığıyla sinaps adı verilen boşluğa aktarılır. Öğrenmenin başlıca noktaları olan sinaps bağlantıları tekrar tekrar kullanıldıkça güçlenir. Düşünme sırasında üretilen her bir soru ve fikirle bu bağlantılar artmaya devam eder (Güneysu, Çağlayan ve Kaygısız, 2005).

Yaşamın en erken dönemlerinden itibaren bebek beyni saniyede üç milyara kadar değişen inanılmaz oranlarda yeni öğrenme bağlantıları yapabilir. Beyin doğumda katı değil esnektir; bu, çevrenin etkisi ile yapısını ve kimyasını değiştirebilme yeteneğine sahip olduğu anlamına gelir. Yani beyin yaşantılar sonucunda fizyolojik olarak değişir. Bu değişimde çevre ve genetik eşit öneme sahiptir. Çevre genlerin çalışmasını, genler de çevrenin nasıl yorumlanacağını belirler. Beynin belirli bir beceriyi öğrenmede yapacağı bağlantılar için kritik gelişim dönemleri vardır, yani bazı yetenekler belirli "fırsat pencereleri" açıkken daha kolay kazanılır (Güneysu, Çağlayan ve Kaygısız, 2005). Başlangıçta çevresindeki uyarıcılara sadece refleksif tepkilerle cevap veren bebek, giderek duyuşsal yetenekleri ile fiziksel ve motor hareketlerini koordine ederek çevreyi anlamaya çalışır. Bu süreçte meydana gelecek ilerlemelerin mümkün olan en üst düzeyde gerçekleşmesi için yetişkinlerin rolü önemlidir. Aileler ve öğretmenler çocukların olgunluk düzeyini dikkate alarak uyarıcı bir çevre hazırlamalı ve yaşantı zenginliği sağlamalıdır (Arslan, 2012; Bodrova ve Leong, 2010; Güler, 2012).

BİLİŞSEL GELİŞİM ALANI				
	1 Ay	2 Ay	3 Ay	4 Ay
GELİŞİM GÖSTERGELERİ	<p>1.1. Kendinden 20-30 cm uzaklıktaki parlak renkli nesneye bakar.</p> <p>1.2. Sese tepki verir.</p>	<p>2.1. Görme alanı içindeki hareketleri izler.</p> <p>2.2. Yetişkini tanıdığını belli eder.</p> <p>2.3. Göz kontağı kurar.</p>	<p>3.1. Parlak renkli hareket eden nesneyi bir yandan diğer yana 180 derece izler.</p>	<p>4.1. Elindeki nesne alındığında arar.</p> <p>4.2. Elindeki nesne alındığında almak için elini uzatır.</p> <p>4.3. Sesleri ayırt eder.</p> <p>4.4. Değişik tatlara farklı yüz ifadeleri ile tepki verir.</p>
ÖĞRENME SÜRECİ	<p>1.1. Yetişkin, bebeği yatar pozisyonda kucağına alır. Diğer eline materyallerden birini alarak bebeğin nesneye odaklanabileceği şekilde materyali hareket ettirir. Yetişkin, bebeğin hareketli ve parlak nesneye bakıp bakmadığını dikkatlice gözler.</p> <p>1.2. Yetişkin, bebeğin sırayla her iki kulağının yakınında çingirak sallar/zil çalar veya el çırpır. Bu oyunu oynarken bebek sesin geldiği yöne doğru bakmaya çalışır. Yetişkin bu oyunu tekrarlarlarken bebeğin tepkilerini dikkatle izler.</p>	<p>2.1. Yetişkin, bebekle bir süre konuştuktan sonra bebeğin görme alanı içinde yavaş yavaş hareket eder. Bebeğin ara ara dikkatini çekerek kendisini izlemesini sağlar.</p> <p>2.2. Anne ya da bakım veren kişi bebekle fiziksel temas kurar, onunla konuşur ve gülümser.</p> <p>2.3. Yetişkin, bebekle konuşurken, yemek yedirirken, bakımını yaparken, oynarken bebeğin gözlerinin içine bakar. Bebekle göz göze gelmeye dikkat eder. Bebeğin de kendisine bakması için dikkatini çeker.</p>	<p>3.1. Yetişkin, bebeğin görme alanında tuttuğu nesneyi sallayarak onun dikkatini çeker. Nesne, bebeğin görme alanının bir ucundan diğer ucuna kadar hareket ettirilir ve hareket eden nesneyi 180 derece izleyip izlemediğini gözler.</p>	<p>4.1-2. Yetişkin, bebeğin eline çingirak gibi bir nesne verir. Bir süre sonra çingiracı elinden alır. Bebeğin elinden alınan nesneyi araması için nesne hareket ettirilir. Bebeğin arama davranışı gösterip göstermediği izlenir. Bu uygulama bebeğin ilgi gösterdiği nesnelerle oyunlaştırılarak tekrar edilir.</p> <p>4.3. Yetişkin, bebekle sürekli etkileşim kurar. Çeşitli sesleri (hayvan sesleri, dudak hareketleri ile çıkarılan abartılı sesler) çıkararak bebeğin farklı seslere dikkatini çeker. Bebeğin bildiği seslerle ilk kez duyduğu seslere verdiği farklı tepkileri izler. Yetişkin farklı zamanlarda çeşitli sesler kullanarak bebeğin sesleri ayırt etmesini sağlar.</p> <p>4.4. Farklı tatlardaki yiyecekler bebeğin dilinin ucuna değdirilerek verdiği tepkiler gözlenir.</p>

UYARLAMA		<p>2.1. Özel gereksinimli olan veya az gören bebeklerin görüş alanları içinde hareket ettirilen nesneleri takip etmeleri beklenir. Yetişkin özel gereksinimli bebeğin görüş alanı içinde canlı renkte ponpon gibi nesneleri hareket ettirerek ve ses çıkararak bebeğin gözüyle takip edip etmediğini dikkatle izlemelidir. Bu uygulama normal gelişim gösteren bebeklere göre daha sık tekrar edilmelidir.</p> <p>2.2. Özel gereksinimli bebeklerin yetiştikine karşı gülümseme, ses çıkarma gibi tepkiler verip vermediği özellikle izlenmelidir.</p> <p>2.3. Özel gereksinimli bebekle her fırsatta göz kontağı kurmaya çalışmak çok önemlidir. Her türlü yönergeyi verirken ya da iletişim kurarken bebekle göz kontağı kurulmaya dikkat edilmelidir.</p>	<p>3.1. Yetişkin, özel gereksinimli olan veya az gören bebeğin görüş alanı içinde parlak renkli nesneleri hareket ettirir. Bebek bu nesneleri 180 dereceye kadar izlemeye çalışmalıdır.</p>	<p>4.1-2. Yetişkin, bebeğin eline aldığı nesneyi tutup tutamadığını dikkatle izlemelidir. Bebeğin her iki eli için de bunu denemelidir. Daha sonra eline verdiği nesneyi almalı, bebeğin verdiği tepkiyi de dikkatle izlemelidir. Az gören ve görme engelli bebekler nesne kendilerine uzatıldığında göremeyip alamayabilirler, nesneyi ellerine dokundurarak kavramasını beklemek gerekmektedir. Ayrıca bu grup bebekler için farklı dokunma yüzeyine sahip ve ses çıkaran nesneler kullanmak etkili olacaktır. Nesneleri verirken ve alırken nesne hareket ettirilerek bebeğin dikkati çekilmelidir.</p>
AÇIKLAMA	<p>1.1. Bebeğin bakışlarını nesneye odakladığından emin olunması gerekir. Bebeğin yetiştikinin alını ile saçı arasında ki renk farklılığına (kontrasta) bakması beklenir.</p> <p>1.2. Bu uygulama sessiz bir ortamda çingırak, zil sesi ya da el çırpma ile gerçekleştirilir. Bebeğin yaptığı herhangi bir hareket (irkilme, sıçrama, dönme gibi) tepki olarak değerlendirilmelidir.</p>	<p>2.1. Yetişkin bu uygulamayı kendi hareket ederek yapabileceği gibi herhangi bir oyuncak "yatay, dikey, dairesel hareketlerle" sallayarak da tekrarlayabilir.</p> <p>2.2. Anne ya da bakım veren kişinin bebekle yakın temas kurması, ona konuşarak gülümsemesi bebeğin o kişiyi tanımasına yardımcı olur. Bebek yetiştikini tanıdığını ona bakarak belli eder.</p> <p>2.3. Bebekle her fırsatta göz kontağı kurularak etkileşim sağlanmalıdır.</p>	<p>3.1. Nesneyi izlerken bebeğin başını sağ/sol taraftan diğer tarafa çevirerek izlemesi beklenir.</p>	<p>4.1-2. Alma verme davranışları tekrar edilirken bebeğin elinden nesne nazik bir şekilde alınmalı, zorlama olmamalıdır.</p> <p>4.3. Yetişkinler mümkün olduğunca bebekle sesli iletişim kurmalıdır. Bebeğin sesleri ayırt ettiği jest, mimik ve hareketlerinden anlaşılır.</p> <p>4.4. Çeşitli zamanlarda çocuğun ağızına farklı tatlarda (ekşi, tatlı, tuzlu) yiyecekler değiştirilerek tepkileri gözlenir. Burada amaç bebeğin farklı gıdalarla beslenmesi değil tat alma duyusunu geliştirmektir. Bebeğin değişik tatları fark ettiği yüz ifadesindeki değişikliklerden anlaşılır.</p>
Değerlendirme	<p>Bebeğin refleks kontrolü yapılır. Gelişim izleme formundaki ilgili aylara ait maddeler gözlenerek değerlendirilir. Değerlendirme sonuçlarına göre öğrenme süreçlerinde gerekli görülen düzenlemeler yapılır.</p>			

BİLİŞSEL GELİŞİM ALANI				
	5 Ay	6 Ay	7 Ay	8 Ay
GELİŞİM GÖSTERGELERİ	<p>5.1. Elindeki nesneyle oynar.</p> <p>5.2. Yakın çevresinde bulunan kişi veya nesneleri tanıdığını jest, mimik ve hareketlerle gösterir.</p> <p>5.3. Çeşitli kokuları ayırt eder.</p>	<p>6.1. Kaybolan nesneyi/kişiyi arar.</p> <p>6.2. Aynadaki görüntüsüne tepki verir.</p>	<p>7.1. Görme alanı içinde saklanan nesneyi arar.</p> <p>7.2. Görme alanı dışına çıkan yetiştikine, jest mimik ve hareketlerle tepki verir.</p>	<p>8.1. Saklanan ve kısmen görünen nesneyi bulur.</p>
ÖĞRENME SÜRECİ	<p>5.1. Yetişkin, bebeği minderlerle destekleyerek karşısına oturtur. Bebeğe oyuncakla nasıl oynanacağını gösterir. Onun dikkatini çekerek oyuncuğı eline verir ve incelemesini bekler. Bebeğin oyuncaklarla nasıl oynadığını gözlemler ve gerektiğinde destek olur.</p> <p>5.2. Yetişkin, bebeğin tanıdığı ve ilgi gösterdiği bir nesneyi bebeğe gösterir ya da bebeğin tanıdığı bir yetişkin bebeğin görme alanı içine girer. Bebeğin tanıdık kişi ya da nesneye dikkati çekilir, heyecanını ve sevincini jest, mimik ve hareketlerle göstermesi beklenir.</p> <p>5.3. Yetişkin tülbent gibi ince yapıda bir kumaş ya da çeşitli kapların içine kabuk tarçın, nane, kekik gibi baharatlar koyar. Bunları bebeğe koklatarak çeşitli kokuları algılaması sağlanır. Bebeğin farklı kokulara yüz ifadesindeki değişiklik ile verdiği tepkiler gözlenir. Yetişkin "Ne güzel kokuyor gibi" ifadelerle bebeğin dikkatini kokuya çeker.</p>	<p>6.1. Yetişkin, bebekle saklanma oyunu oynamak için karşılıklı oturur. Önce kendi yüzünü örtüyle kapatır ve örtüyü açtığı anda "cee" sesi çıkarır. Sonra örtüyü bebeğin yüzüne kapatır ve ceee diyerek açar. "Anne nereye gitmiş?, ... Nereye gitmiş?, Aaaaa buradaymış..." diyerek bebeğe saklanan kişinin kaybolmadığını gösterir. Bu oyun farklı nesnelerin saklanması ile devam ettirilir. Bebeğin saklanan ya da elinden alınan nesneyi gözleriyle izlemesi beklenir. Bebek kişi ya da nesnenin kaybolduğunu fark ettiğini arkasından 1-2 saniye bakarak belli eder.</p> <p>6.2. Yetişkin aynayı bebeğin karşısına ya da yanına gelecek şekilde değişik konumlarda yerleştirerek dikkatini aynadaki görüntüsüne çeker. Bebeğin, aynadaki görüntüsüne gülerken, elini uzatarak ya da hayret ederek tepki verip vermediğini izler.</p>	<p>7.1. Yetişkin, bebekle oyun oynamak için karşılıklı durur. Bebeğin görme alanı içinde ilgisini çeken bir nesneyi gösterir ve dikkatini nesneye çeker. Bu nesneyi kendi arkasına ya da bir yastığın arkasına saklar. Bebeğin nesneyi arayıp aramadığını gözlemler. Bebek nesneyi aramıyorsa araması için nesne saklandığı yerden çıkarılır, bebeğe gösterilir ve o bakarken nesne tekrar saklanır ve araması beklenir. Bu oyunu çeşitli nesnelerle zaman zaman tekrarlanır.</p> <p>7.2. Bebeğe bakım veren yetişkin, bebeğin görme alanında durur. Bebeğe seslenerek ya da çeşitli jest ve mimiklerle bebeğin ilgisini çeker. Bebeğin kendisine baktığından emin olunca görme alanından çıkarak saklanır. Bebeğin jest, mimik ve hareketlerle tepki verip vermediğini gözler. Yetişkin saklanma oyununu zaman zaman tekrarlayarak, kaybolmadığını bebeğe fark ettirir.</p>	<p>8.1. Bebek sevdiği bir oyuncakla oynarken yetişkin oyuncuğı elinden alarak ucu görünecek bir şekilde örtünün altına koyar. Bebeğin örtüyü kaldırıp oyuncuğı bulmasını bekler. Bulursa oyuna devam eder. Bulamazsa oyuncak örtünün altından çıkarılıp gösterilir ve tekrar aynı şekilde saklanıp bebeğin bulması beklenir. Bebeğin nesnenin hareketini izlemesi, kaybolduğu yere bakarak nesneyi bulması beklenir.</p>
UYARLAMA	<p>5.1. Yetişkin özel gereksinimli bebeğin eline tutması için kaygan, pürüzlü, yumuşak, sert yüzeylere sahip farklı nesneler vermelidir. Özel gereksinimli bebek nesneleri eliyle tutup dokunmaya başladığında yetişkin nesnenin adını sık tekrarlarla bebeğe söylemelidir.</p>	<p>6.1. İşitme engelli bebekle bu uygulama yapılırken yetişkin mimikleri abartmalı ve daha yüksek ses çıkarmalıdır.</p> <p>6.2. Yetişkin özel gereksinimli bebekle sık ayna karşısına geçerek bebeğin aynada kendi görüntüsünü fark etmesini sağlamalıdır. Ayna karşısında öncelikle</p>	<p>7.1. Yetişkin, özel gereksinimli bebekle çalışırken seçtiği nesnelerin parlak renkli, sesli nesneler olmasına özen göstermelidir. Saklanacak nesne bebeğe önce göstermeli sonra görüş alanı içinde hareket ettirmelidir. Görme engelli ya da az gören bebeklerle uygulama yapılırken bebeğin önce nesneye</p>	<p>8.1. Yetişkin, bu uygulamayı az gören veya görme engelli bir bebekle oynarken bebeğin önce nesneyi ve nesnenin saklanacağı yüzeyi dokunarak tanımasına fırsat vermelidir. Nesnenin ses çıkaran ve farklı dokuma yüzeyine sahip olmasına dikkat etmelidir.</p>

		kendisi mimikler yaparak, gülerек farklı sesler çıkarmaya çalışmalıdır. Bebeğin hem kendisinin hem de yetişkinin aynadaki görüntüsünü izleyip izlemediğini takip etmelidir.	dokunmasına fırsat verilmelidir. 7.2. Yetişkin özel gereksinimli bebeğin görüş alanı içinde farklı sesler çıkarmalı, jest ve mimiklerini kullanarak dikkatini çekmelidir. Az gören veya görme engelli bebeğin yetişkinin çıkardığı farklı sesleri farkedebilmesi için bebeğin eliyle dudak, boğaz ve yanaklarına dokunarak titreşimleri hissetmesine fırsat verilmelidir.	
AÇIKLAMA	<p>5.1. Tehlikeli olmayan ve boyutları bebeğe uygun olan her türlü nesne oyuncak olarak kabul edilir. Oyuncakların hepsi aynı anda bebeğe verilmemelidir.</p> <p>5.2. Bebeğin kendine ait nesneleri diğerlerinden ayırt edebilmesi için biberon, battaniye, çingirak gibi sık kullanılan nesnelerin sürekliliği sağlanmalıdır. Ara ara farklı nesneler de kullanılarak nesne çeşitliliği arttırılmalıdır.</p> <p>5.3. Bebeğin, verilen bir kokunun, diğerinden farklı olduğunu, yüz ifadesindeki değişiklikler ile göstermesi beklenir. Farklı kokuların ardı ardına verilmemesi gerekir. Önemli olan bebeğin çeşitli kokuları algılaması ve yüz ifadesi ile ayırt ettiğini göstermesidir. Doğal kokular kullanılmalı, kimyasal kokulardan uzak durulmalıdır.</p>	<p>6.1.Bebek gereken tepkiyi vermiyorsa yetişkin seslenerek bebeğin ilgisini çekmeye çalışır.</p> <p>6.2. Bu etkinlik gerekli güvenlik önlemleri alınmış, sabit ve büyük bir aynanın önünde, gerçekleştirilmelidir.</p>	<p>7.1 Bebeğin kaybolan nesneyi araması; nesnenin kaybolduğu yere bakması, kaybolan nesnenin hareketini izlemesi olarak düşünülmelidir. Bu aşamada bebeğin oyuncacı bulması değil, arama davranışı göstermesi önemlidir.</p> <p>7.2. Bebek henüz nesne devamlılığını kazanmadığı için görme alanından çıkan bakım veren yetiştikten ayrılmak istemediğini belli eden ağlama, mızırdanma gibi tepkiler verir.</p>	8.1. Bu öğrenme sürecinde önemli olan; bebeğin oyuncağa ulaşmasını engelleyen örtüyü kaldırarak nesneye ulaşmasıdır.
Değerlendirme	Reflekslerin kaybolup kaybolmadığının kontrolü yapılır. Altıncı ayda kaybolan nesneyi arama ve sekizinci ayda saklanan nesneyi bulma davranışları izlenir. Gelişim izleme formundaki ilgili aylara ait maddeler gözlenerek değerlendirilir. Değerlendirme sonuçlarına göre öğrenme süreçlerinde gerekli görülen düzenlemeler yapılır.			

BİLİŞSEL GELİŞİM ALANI				
	9 Ay	10 Ay	11 Ay	12 Ay
GELİŞİM GÖSTERGELERİ	<p>9.1. İstenildiğinde elindeki nesneyi verir.</p> <p>9.2. Tanıdığı bir kişi ya da nesne sorulduğunda onu aramak için başını çevirir.</p> <p>9.3. Sorulduğunda aynadaki görüntüsünü parmağı ile gösterir.</p>	<p>10.1. Gözünün önünden kaldırılan nesneyi ilk saklanılan yerde arar.</p> <p>10.2. Yetişkinin yaptığı el ve vücut hareketlerini taklit eder.</p> <p>10.3. Ellerini müziğe göre hareket ettirir.</p>	<p>11.1. Kutuların içindeki nesneleri bulur.</p> <p>11.2. Nesneyi amacına uygun biçimde kullanır.</p> <p>11.3. Kolayca ulaşamayacağı nesnelere çeşitli yolları deneyerek ulaşır.</p> <p>11.4. Resimleri/fotoğrafları inceler.</p>	<p>12.1. Saklanan nesneleri birden fazla yerde arar.</p> <p>12.2. Bir grup nesne arasından adı söylenen nesneyi gösterir.</p> <p>12.3. Çevresinde oynayan çocukları izler.</p>
ÖĞRENME SÜRECİ	<p>9.1. Yetişkin, bebekle oyun oynarken bebeğin elinde bir oyuncak olduğu sırada elini uzatarak "Bana oyuncacı ver." der. Bebek, oyuncak ya da nesneyi vermemekte ısrarlıysa bir süre bekler ve sonra yeniden ister. Bebeğin oyuncacı vermesi için başka bir nesne uzatarak "onu bana verirsen, sana bunu vereceğim" gibi ifadelerle elindekini vermesi için cesaretlendirir.</p> <p>9.2. Yetişkin, bebekle otururken yakın çevresinde bulunan tanıdığı kişilerin/nesnelerin ismini "...nerede?" diye söyleyerek dikkatini o kişiye ya da nesneye çeker. Bebeğin diğer kişilerin/nesneler arasından ismi söyleneni bulması veya bakışlarını ona çevirmesi beklenir. Bebek bakışlarını ismi söylenen kişiye çevirmediğinde, o kişi ses çıkarak, çeşitli hareketler yaparak bebeğin dikkatini çeker. Bu etkinlik nesnelerle yapılırken dikkat çekmek için nesne sallanır.</p> <p>9.3. Yetişkin, bebekle ayna karşısında durur. Önce kendisinin, sonra bebeğin ismini söyleyerek ve göstererek dikkatini aynadaki görüntüye çeker. Bebeğin kendisini aynada göstermesini ister. Bebeğin adını söyleyerek "... nerede?" diye sorduğunda onun kendisinin aynadaki görüntüsünü parmağı ile göstermesini bekler. Bebek doğru şekilde gösterdiğinde yetişkin ona gülümser. Yardım gerekiyorsa soruyu tekrar</p>	<p>10.1. Yetişkin, bebekle oynarken, ona bir oyuncak verir, onunla oynamasını isteyerek uygun ortamı hazırlar. Daha sonra oyuncak ya da nesne bebeğin elinden alınarak izlemesi sağlanır. Yetişkin, oyuncacı bir nesnenin arkasına saklar, ardından söz konusu oyuncacı ilk sakladığı yerden alıp başka bir yere saklar. Bebeğin nesneyi ilk saklanılan yerde aramasını bekler. Bu oyun nesnenin farklı yerlere saklanması şeklinde devam ederek bebeğin nesneyi araması sağlanır.</p> <p>10.2. Yetişkin, elleri ile basit hareketler, yüzü ile çeşitli mimikler yapıp sesler çıkarak bebeğin dikkatini çeker. Bebeğin yaptığı hareketleri tekrar etmesini bekler. Bebeğin taklit çabalarını destekleyerek bebekten taklit etmesini beklediği mimik ve hareketleri çeşitlendirerek oyunu sürdürür.</p> <p>10.3. Yetişkin, bebeğe kısa, ritmik sesler içeren parmak oyunları veya şarkılar söyler. Bu sırada şarkı veya tekerlemenin içeriğine uygun olarak el ve vücut hareketleri yapar. Hareketli bir müzik dinletir. Müziğin ritmine göre çeşitli şekillerde ellerini, kollarını, bedenini hareket ettirir. Bebeğe "Haydi sen de yap, dans edelim" diyerek benzer hareketleri bebeğin de yapmasını bekler.</p>	<p>11.1. Yetişkin, kapağı kolay açılıp kapanabilen bir kutu alır. Bebek kutuya bakarken içine bebeğin sevdiği bir oyuncacı koyar ve kutunun kapağını kapatır. Bebeğin kutunun kapağını açarak içindeki oyuncacı almasını bekler. Bebek yapamadığı takdirde yetişkin, kutunun kapağını açarak "aaa .... Buradaymış" diyerek oyuncacı kutunun içinde olduğunu fark ettirir. Yetişkin tekrar kapağı kapatarak bebeğin oyuncacı bulmasını bekler.</p> <p>11.2. Yetişkin, bebeğin mandal, plastik bardak, tarak gibi çeşitli nesnelerle oynamasını sağlar. Nesnelerin renk, şekil gibi özelliklerinden söz ederek bebeğin dikkatini nesnelere çeker. Sonra nesnelerin nasıl kullanıldığını hareketlerle gösterir ve anlatır. Bebeğin de nesnelerin ne işe yaradığını ses ya da hareketleriyle göstermesini ister.</p> <p>11.3. Yetişkin, bebeğin dikkatini oyuncaklara çekerek kolayca ulaşamayacağı bir yere yerleştirir. "Bana ..... yı getir" diyerek bebeği nesneye ulaşması için yönlendirir. Bebekten nesneye başka bir nesneyi kullanarak ulaşmasını bekler.</p> <p>11.4. Yetişkin, bebekle birlikte oturur kitap, dergi ya da albümün sayfalarını birlikte çevirerek resimlere ve fotoğraflara bakarlar. Resimler ve fotoğraflarla</p>	<p>12.1. Yetişkin, bebekle karşılıklı oturur. Aralarına üç tane minder yerleştirir. Yetişkin elindeki nesneyi, bebek görmeden minderlerden birinin altına saklar. Bebeğin nesnenin hangi minderin altında olduğunu bulmasını ister. Bu oyun nesnenin farklı yastıkların altına saklanması ile devam eder.</p> <p>12.2. Yetişkin, bebeğin 4-5 oyuncacığını alarak bebekle karşılıklı oturur ve oyuncaklardan birinin ismini söyleyerek çocuğun ismi söylenen oyuncacı göstermesini ya da vermesini ister. Bebek, istenileni yapana kadar farklı zamanlarda tekrar edilir.</p> <p>12.3. Yetişkin, bebeği, farklı yaşta çocukların bulunduğu mekânlara, oyun parkına götürerek diğer çocukları izlemesini sağlar. Çocukların yaptıkları ile ilgili konuşur. Bebeğin dikkatini çevredeki kişi ve olaylara çeker.</p>

	sorar ve önce kendisi aynadaki görüntüsünü gösterir sonra soruyu tekrar ederek bebeğin de kendi görüntüsünü göstermesini bekler.		ilgili "bu resimde ne/kim varmış? Neler yapıyorlar? gibi sorular sorarak bebeğin resmi/fotoğrafı incelemesine fırsat yaratır.	
UYARLAMA	9.1. Yetişkin, özel gereksinimli bebekler için uygulamada kullandığı nesneleri çeşitlendirmeli ve nesneleri eline alıp incelemesine fırsat vermelidir. Yetişkin uygulama sırasında yaptığı her hareketi sözel yönergelerle desteklemelidir.		11.1. Yetişkin, kutunun kapağını açma ve nesneyi alması aşamalarında özellikle az gören ve görme engelli bebeğe gerektiğinde elle rehberlik edilerek yardımcı olunmalıdır. 11.4. Az gören veya görme engelli bebek için dokunma kitapları kullanılmalıdır. Bebeğin dikkatini çekmek için eğer nesneye ait ses varsa yetişkin bu sesi çıkarmaya çalışmalıdır.	12.2. Özellikle az gören ve görme engelli bebekler için nesnelerin ses çıkarması, farklı dokunma yüzeylerine sahip olması gerekmektedir. Yetişkin özel gereksinimli bebeğe önünde duran nesnelerin ismini tek tek söyleyip, bebeğin ismi söylenen nesneye dokunmasını istemelidir. 12.3. Yetişkin, özel gereksinimli bebek, tanısı her ne olursa olsun, çocuk parkı, çeşitli oyun alanları, bahçe vb. birçok değişik ortamda bulunan farklı yaş gruplarındaki çocukları gözlemleyebileceği yerlere götürmeli, diğer çocuklarla etkileşimde bulunması için fırsat vermelidir.
AÇIKLAMA	9.1. Oyuncak, bebeğin elinden zorla alınmamalıdır. 9.2. Bebeğin kişileri ye da nesneleri arama davranışı göstermesi için uygulamaya en iyi tanıdığı kişi/nesneyle başlanmalıdır. 9.3. Bu etkinlikte aynanın duvara sabitlenmiş olmasına özen gösterilmelidir.	10.1. Saklama işlemleri bebeğin gözü önünde gerçekleştirilmelidir. Bebeğin oyuncacı ilk konulduğu yerde araması yeterlidir. 10.2. Basit el ve vücut hareketlerini taklit edebilir. Bazen taklit ertelenmiş olarak daha sonraki bir zamanda da ortaya çıkabilir. 10.3. Çocuklar için bestelenmiş şarkılar kullanılmalıdır.	11.1. Kutunun kapağı çocuk tarafından kolayca açılacak bir kutu olmasına dikkat edilmelidir. 11.2. Bebeğin kaşık verildiğinde ağzına götürmesi, çingırağı sallaması örnek olarak verilebilir. Bebek beklenen davranışı göstermediğinde, yetişkinin nesnelerin nasıl kullanıldığını göstererek ona model olmalıdır. Bebek bu nesnelerin nasıl kullanıldığını kendi üzerinde gösterebileceği gibi oyuncak bebek üzerinde de gösterebilir. 11.3. Bebeğin; nesnenin önündeki yastığı itmek, örtüyü çekmek, dolap kapaklarını açmak, çekmece karıştırmak gibi davranışları yaparak nesneye ulaşması beklenmektedir. 11.4. Bebeğe gösterilen resim ve fotoğraflardaki kişilerin/nesnelerin tanıdık olmasına özen gösterilmelidir.	12.1. Minder yerine yastık, örtü, kutu da kullanılabilir. 12.2. Oyuncak yerine evde kullanılan, bebeğin tanıdığı tarak, fırça, el aynası, kaşık, tabak, çorap gibi nesneler de kullanılabilir.

Değerlendirme	Bebeğin nesne devamlılığına yönelik davranışları değerlendirilir. Nesneleri amacına uygun olarak kullanma ve saklanan nesneyi birden fazla yerde arama davranışlarını gösterip göstermediği izlenir. Gelişim izleme formundaki ilgili aylara ait maddeler gözlenerek değerlendirilir. Değerlendirme sonuçlarına göre öğrenme süreçlerinde gerekli görülen düzenlemeler yapılır.
---------------	---

BİLİŞSEL GELİŞİM ALANI				
	13-15 Ay	16-18 Ay	19-21 Ay	22-24 Ay
GELİŞİM GÖSTERGELERİ	<p>13-15.1 Nesneyi en son saklandığı yerde bulur.</p> <p>13-15.2 Çeşitli nesneleri oyun aracı olarak kullanır.</p> <p>13-15.3 Mekândaki eşyaları yerlerinde arar.</p> <p>13-15.4 Özellikleri söylenen nesneleri verir.</p> <p>13-15.5 Doku özelliği söylenen nesneyi gösterir.</p> <p>13-15.6 Sorulan varlıkları işaret parmağı ile gösterir.</p>	<p>16-18.1 Daha önceden tanıdığı varlıkları başka bir yerde gördüğünde tanıdığını belli eder.</p> <p>16-18.2 Basit problem durumlarına çözüm üretir.</p> <p>16-18.3 Uzaktaki nesneyi gösterir.</p> <p>16-18.4 Birbirini izleyen iki yönergeye uyar.</p> <p>16-18.5 Vücudun iki parçasını gösterir.</p>	<p>19-21.1 Aynı iki nesneyi eşleştirir.</p> <p>19-21.2 Vücudun 3-4 parçasını gösterir.</p> <p>19-21.3 Birbiriyle ilişkili iki nesneyi bir araya getirir.</p> <p>19-21.4 Basit sınıflamalar yapar.</p> <p>19-21.5 Yetişkinin davranışını, ses ve hareketle taklit eder.</p> <p>19-21.6 Nesneleri çıkardıkları sese göre ayırt eder.</p>	<p>22-24.1. Nesneleri merak eder/inceler/kurcalar.</p> <p>22-24.2. Şekilleri uygun boşluklara yerleştirir.</p> <p>22-24.3. Sorulduğunda varlıkların ya da parçalarının isimlerini söyler.</p> <p>22-24.4. Sembolik oyun oynar.</p> <p>22-24.5. Gözlemediği davranışları model olmadığında da taklit eder.</p> <p>22-24.6. Yer bildiren yönergelerle uygun tepkide bulunur.</p> <p>22-24.7. Parça bütün ilişkisi kurar.</p>
ÖĞRENME SÜRECİ	<p>13-15.1. Yetişkin, çocuğun oyuncasını onun gözünün önünde farklı yerlere saklar. Çocuğun nesneyi en son saklanan yerde bulmasını bekler. Çocuğun oyuncayı bulması için ipuçları vererek yönlendirir.</p> <p>13-15.2. Yetişkin, çocuğun eline mandal, tahta kaşık, kavanoz kapakları ve çay tabakları gibi çeşitli gerçek nesneler verir. Bu nesnelerle oyun oynaması için fırsatlar yaratır. Bu materyallerle oynamasını sağlar.</p> <p>13-15. 3. Yetişkin çocukla birlikteken içinde bulundukları odadaki eşyaları isimlendirir, ismini söylediği nesneyi bulup getirmesini ya da yerini göstermesini ister. Çocuğun da nesnenin ismini tekrar etmesini ister.</p> <p>13-15. 4. Yetişkin, çocukla birlikteken içinde bulundukları odadaki eşyaların özellikleri hakkında sohbet eder. Eşyaların özelliklerini söyleyerek çocuğun özellikleri belirtilen eşyaları bulmasını ister.</p> <p>13-15.5. Yetişkin, çocuğun sert, yumuşak, pürüzlü,</p>	<p>16-18.1. Yetişkin, çocuğun tanıdığı kişi ya da nesnelerle, bahçe, park, market gibi farklı ortamlarda da karşılaşmasına olanak sağlar. Bu kişi ya da nesnelerle etkileşimde bulunmasına imkân yaratır, daha önce nerede, ne zaman ve nasıl gördüğü ile ilgili konuşur.</p> <p>16-18.2. Yetişkin, çocuktan, ulaşamayacağı yükseklikteki bir eşyasını almasını ister. Çocuğun farklı yollar deneyerek eşyaya ulaşması için zaman verir. Farklı nesneleri kullanarak ulaşma çabalarını teşvik eder. Örneğin; masanın üzerindeki oyuncasına ulaşmak için örtüyü çekmesi, divanın altına kaçan oyuncasını sopa ile çıkarması, yüksekteki rafa uzanmak için sandalye ya da minder kullanması gibi farklı çözüm yöntemleri denemesine fırsat sağlar.</p> <p>16-18.3. Yetişkin çocukla birlikte pencereden dışarı bakar. Dışarıda görülen varlıklar ve nesneler ile ilgili konuşur. Nesnelerin yakında mı, uzakta mı olduğunu sorar. Çocuğun, sorulan nesnenin yerini</p>	<p>19-21.1. Yetişkin, oyuncaklar arasından aynı olanları bir araya getirmesi için çocuğa yönlendirmeler yapar. "Bana bu kırmızı bloğun aynısını ver" gibi ifadelerle nesnelerin eşini bulmasını bekler.</p> <p>19-21.2. Bir önceki ayda 16-18.6.' da verilen öğrenme sürecine, 3-4 vücut parçasının gösterilmesiyle devam edilir.</p> <p>19-21.3. Yetişkin, kova-kürek, kalem-kâğıt, sürahi-bardak, ritm çubuğu-davul, fırça-sulu boya gibi birbiriyle ilişkili nesneleri karışık bir şekilde yere koyar. Daha sonra çocuğa "Kovaya ne ile kum doldururuz?, Davulu ne ile çalarsın?, Kağıda ne ile yazı yazarsın?, Sürahideki suyu ne ile içeriz?, Ne ile boya yaparız?" gibi nesneler arasındaki ilişkileri düşünmesi için sorular sorar. Çocuğun yaptığı eşleştirmeleri, "Kovaya kumu kürekle dolduruyoruz, Başka nelerle kum doldurabiliriz?, Boya fırçası, sulu boyayı kağıda rahatlıkla sürmemize yardımcı olur" gibi açıklayıcı ifadelerle pekiştirir.</p>	<p>22-24.1. Yetişkin, uygun gördüğü nesneleri güvenliğine dikkat ederek radyo, fotoğraf makinesi, saat, bilgisayar klavyesi gibi nesneleri çocuğa verir. İncelemesi için zaman tanır. "Acaba bunun içinde ne var?, Nasıl çalışıyor?" gibi çeşitli sorularla çocuğu yönlendirir.</p> <p>22-24.2. Yetişkin, üzerinde farklı geometrik şekil boşluklarının bulunduğu kutuyu çocuğa verir. Uygun parçaları doğru boşluklara yerleştirmesini ister.</p> <p>22-24.3. Yetişkin, çocukla beraber iken çevrede bulunan her türlü varlıkları ve bölümlerini çocuğa göstererek isimlendirmesini ister. Nesnenin özelliklerini tanıtır. Nesnenin ismini sık sık tekrar ederek pekiştirir. Sözcükleri vurgularına dikkat ederek kullanır.</p> <p>22-24.4. Yetişkin oyun ortamına çocuğun tanıdığı çeşitli materyal ve oyuncakları getirir. Çocuğun yanına oturur. "Ben sana misafir geldim, bana çay yapar mısın?" ya da "Haydi atlarımızı getir atçılık oynayalım." diyerek çocuğun materyalleri farklı amaçlarla kullanarak</p>

	<p>kaygan özellikte çeşitli dokulardaki nesnelerle oynamasına olanak sağlar. Çeşitli doku özelliklerini hissedip ifade edebilmesi için "Hangisi sert?, hangisi pürüzlü?" gibi sorular sorar. Daha sonra doku özelliği belirtilen nesneyi göstermesini bekler.</p> <p>13-15.6 Yetişkin, çevredeki her türlü nesneyi işaret parmağı ile göstererek isimlendirir. "Bu masa, bu sandalye, bu pencere" diyerek nesnelere işaret eder sonra "Masa nerede?, pencere nerede?" diyerek bebeğin de göstermesini ister. Yetişkin bebekle kalabalık ortamda otururken çevrede bulunan kişileri göstererek isimlerini söyler. Çocuğun da ismini söylediği kişiyi parmağıyla göstermesini bekler.</p>	<p>işaret etmesini ister. Farklı zaman ve mekânlarda tekrar edilerek çevre nesnelerin yeri ile ilgili farkındalığını artırır.</p> <p>16-18.4. Yetişkin, gün içinde çocukla oyun oynarken iki emir içeren bebeğini masanın üzerinden al, sepetin içine koy gibi cümleleri arka arkaya kullanarak yerine getirmesini bekler.</p> <p>16-18.5. Yetişkin, çocukla vücudunu tanımaya yönelik konuşmalar yapar. Annesi, babası, kardeşi, herhangi bir insan resmi ya da oyuncak bebek üzerindeki vücut parçalarının ismini söyleyerek gösterir. Çocuğun gösterdiği kişinin söylenen vücut parçasını göstermesini ister.</p>	<p>19-21. 4. Yetişkin, çocuğun oyuncakları ya da giysileri gruplandırarak yerleştirmesi için onu yönlendirir. Üç ayrı sepeti yan yana koyarak kırmızı blokları/legoları ilk sepete, bebekleri ikinci sepete, boya kalemlerini üçüncü sepete koymasını ister.</p> <p>19-21. 5. Yetişkin çeşitli materyalleri ve hareketleri kullanarak çıkardığı sesleri çocuğun taklit etmesini ister. Parmak kuklalarını konuşturur ya da hayvan maskelerini takarak seslerini çıkarır, hareketlerini gösterir. Daha sonra çocuktan da bu sesleri ve hareketleri taklit etmesini ister.</p> <p>19-21.6 Yetişkin, çocuğun önüne metal, ahşap, plastik malzemeler ya da ince kalın ses çıkaran materyaller koyar. Bu materyallerin çıkardığı sesleri dinletir. Daha sonra yetişkin, çocuğa materyali görmeden sesini dinletir ve hangi materyale ait olduğunu tahmin etmesini bekler.</p>	<p>(küçük bir bloğu bardak, bir çubuğu at, tahta bloğu telefon olarak kullanması gibi) sembolik oyun oynamasını teşvik eder. Çocuğun oyunu çeşitlendirmesine olanak tanır. Gerektiğinde yönlendirmeler yapar.</p> <p>22-24.5. Yetişkin, çocuğun tanıdığı kişilerin belirgin davranışlarını onlar ortamda yokken taklit etmesi için "Dede nasıl yürüyor?", "Anne nasıl örgü örüyor?", "Doktor nasıl muayene ediyor?", "Şoför nasıl araba kullanıyor?" gibi sözlerle onu cesaretlendirir. Çocuğun bu kişilerin belirgin davranışlarını yapmasını bekler.</p> <p>22-24.6. Yetişkin, çocukla konuşurken nesnelerin mekan içindeki konumlarını bildiren; içinde, dışında, arkasında, önünde, üstünde, altında gibi kavramları içeren ifadeler kullanır. "Bebeğini sandalyenin üzerine koy, oyuncağını sepetin içine koy, ...gibi" sözlerle çocuğun yönergelere uygun tepkiler vermesini ister.</p> <p>22-24.7. Yetişkin, çocuğa dört parçalı bir yap boz verir. Yapbozu bütün halde iken incelemesini sağlar. Daha sonra parçalarını dağıtır ve çocuğun yap-bozdaki 4 parçayı doğru yerine yerleştirmesini bekler.</p>
UYARLAMA	<p>13-15.1. Az gören ve görme engelli çocuk için nesnenin ses çıkartıyor olması ve farklı dokunma yüzeyine sahip olması önemlidir. Yetişkin gerektiğinde sözel ipucu vererek, az gören ve görme engelli çocuk için nesnenin ses çıkarmasını sağlayarak nerede olduğunu bulmasına yardımcı olmalıdır. Yetişkin, özel gereksinimli çocuk yardımıyla nesnenin nerede olduğunu bulduktan sonra yardımı kaldırarak uygulamayı tekrar etmelidir. Daha sonra aynı nesneyi başka bir yere saklayarak özel</p>	<p>16-18.1. Yetişkin, az gören ve görme engelli çocukların çevrelerindeki kişileri tanımaları için dokunmalarına, seslerini duymalarına fırsat verir.</p> <p>16-18.4. Yetişkin, özel gereksinimli çocuğa yönergeleri toplu al, bana at gibi yönergeleri tek tek vermeli, bir yönergeyi yerine getirdikten sonra diğerine geçilmelidir.</p> <p>16-18.5. Yetişkin çocuğa kendisinin göz, ağız, kulak, burun gibi vücut kısımlarını göstermeli ve aynı zamanda isimlerini de söylemelidir. Az gören ve</p>	<p>19-21.3. Yetişkin, özel gereksinimli çocuğun görüş alanı içinde olacak şekilde birbiriyle ilişkili, fincan-tabak, kâğıt-kalem gibi, nesneleri bir araya getirerek tek tek isimlendirmelidir. Daha sonra çocuğun kendi başına ilişkili nesneleri bir araya getirmesini sağlamalıdır. Az gören çocukların ilişkili nesneleri dokunarak bir araya getirmesine, bu nesnelerin mümkün olduğunca farklı dokunma yüzeylerine sahip olmasına veya ses çıkarmasına dikkat edilmelidir.</p>	<p>22-24.2. Özel gereksinimli çocuğun, üzerinde geometrik şekiller bulunan şekil kutusunu kullanarak, tek tek şekillere dokunup tanımayla çalışması sağlandıktan sonra bu şekilleri uygun delikten atabilmesi için denemeler yapılması sağlanmalıdır. Az gören çocuk için bu geometrik şekillerin farklı dokunma yüzeyinde olması sağlanmalı, denemeler yaparak uygun delikten geometrik şekilleri atması için desteklenmelidir.</p> <p>22-24.4. Yetişkin, özel gereksinimli çocukla materyalleri farklı</p>

	<p>gereksinimli çocuğun bulmasına fırsat vermelidir.</p> <p>13-15.3. Yetişkin öncelikle özel gereksinimli çocukla ev ortamında gün içinde en çok zaman geçirdikleri mekana gitmelidir. Mekânda bulunan nesneleri tek tek çocukla göz kontağı kurarak isimlendirmelidir. Yetişkin, özel gereksinimli çocuğa nesnenin ne olduğunu sorup isimlendirmesine fırsat vermelidir. Daha sonra yetişkin çocuğa mekânda bildiği bir nesnenin adını söylemeli, çocuğun alıp getirmesini ya da eliyle yerini göstermesini sağlamalıdır. Fiziksel engelli çocuğun hareket sınırlılığı varsa sadece yerini söylemesi veya işaret etmesi yeterli olacaktır. Az gören ve görme engelli çocuk için ses çıkaran, canlı renkli nesneler olması, çocuğun nesneyi tanıması için dokunmasına fırsat verilmesi önemlidir. Uygulama normal gelişim gösteren çocuklara göre daha sık tekrar edilmelidir.</p>	<p>görme engelli çocuklar için aynı zamanda çocuğun eliyle söylenen vücut kısmına dokunmasına da fırsat vermelidir. Özel gereksinimli çocuk yetişkine ait sorulan vücut kısımlarını gösterebilmeye başladıktan sonra anne babaya ait fotoğraflar veya insan resimleri üzerinde sorulan vücut kısımlarını göstermeye çalışmasına başlanmalıdır.</p>	<p>19-21.4. Yetişkin öncelikle model olarak özel gereksinimli çocuğun oyuncak veya giysilerini gruplandırmalıdır. Daha sonra özel gereksinimli çocuğun benzer şekilde nesneleri belli bir özelliğe uygun olarak gruplandırmasına fırsat vermelidir. Az gören çocuğun gruplandırma işlemini nesnelere tek tek dokunarak, koklayarak tanımlayıp yapması için fırsat vermelidir.</p>	<p>amaçlarla kullanarak model olacak şekilde oynamalıdır. Daha sonra özel gereksinimli çocuğun benzer şekilde yetişkini taklit ederek oyunlar oynamasına fırsat verilmelidir.</p> <p>22-24.6. Yetişkin özel gereksinimli çocuğun tanıdığı nesneleri kullanarak bebeği masanın üstüne koyma, topu sepetin içine atma, arabayı sandalyenin altına koyma gibi mekânda nesneyi farklı konumlara yerleştirmelidir. Bu sırada nesnelerin yerini sözel olarak da vurgulamalıdır. Yetişkin kendisi model olarak uygulamayı yaptıktan sonra, özel gereksinimli çocuğa yönergeler vererek nesneleri mekânda farklı konumlara yerleştirmesini sağlamalıdır.</p>
AÇIKLAMA	<p>13-15.1. Saklama işi çocuğun gözü önünde yapılmalıdır.</p> <p>13- 15.2. Çocuklar bu dönemde oyuncak dışındaki nesnelerle ilgilenmekten, dolapların kapaklarını açmaktan, çekmeceleri karıştırmaktan hoşlanırlar. Bu tarz girişimlerine kızmak yerine ilgisini çeken nesneler hakkında konuşmak çocuklarda var olan doğal merak duygusunu geliştirecektir.</p> <p>13-15.6. Sorular yakın çevrede bulunan nesnelerle ilgili sorularak çeşitlendirilir.</p>	<p>16-18.1. Çocukla sık sık tanıdığı nesneler ve kişiler hakkında sohbet edilmelidir.</p> <p>16-18.2. Çocuğun karşılaştığı problem durumlarında onun yerine problem çözülmemeli, farklı yollar denemesi için yeterli süre verilmelidir.</p> <p>16-18.4. Çocuğun anlayabileceği ve yapabileceği yönergeler verilmelidir. "Suyunu iç, bardağı masaya koy" veya "Bebeğini al, bana ver" gibi yönergeler verilir.</p>	<p>19-21.1. Bu etkinlik sırasında pek çok oyuncak eşleştirilebileceği gibi çocuğun yakın çevresindeki birbirinin aynı olan şişe kapakları, mandallar, tokalar, kaşıklar gibi nesneler de eşleştirme amacıyla kullanılabilir.</p> <p>19-21.2. Bir önceki ayda (16-18.6.) öğrenme süreci bölümünde verilen etkinliğe vücut parçalarının sayısı artırılarak devam edilmelidir.</p> <p>19-21.4. Renk, şekil gibi özelliklerine göre gruplayabileceği nesne, giysi, bloklar, küpler kullanılmalıdır. Çocuk belirtilen özellik dışında bir nesneyi o gruba koyduğunda nesnenin özelliği bir kez daha söylenerek hatırlatılmalıdır. Ayrıca, taş, yaprak, kabuk gibi çeşitli doğal nesneler kullanarak; çocuğun renk, şekil, boyut özelliklerine göre gruplaması beklenir.</p>	<p>22-24.1. Çocuğun doğal merak duygusunu desteklemek için uygun olan oyuncak ve eşyaları incelemesi/kurcalaması engellenmemelidir.</p> <p>22-24.2. Genellikle daire, üçgen, kare ve dikdörtgen şekilleri kullanılmalıdır.</p> <p>22-24.4. Yastığı, süpürgeyi araba gibi, kaşığı tarak gibi, fırçayı mikrofon gibi kullanması ve bu şekilde oyun kurması beklenmelidir.</p> <p>22-24.7. Parça bütün ilişkisi takmalı çıkarmalı oyuncaklarla da pekiştirilmelidir.</p>

Değerlendirme	<p>Çocuğun problem çözme, yönergeleri izleme, eşleştirme, sınıflandırma, parça-bütün ilişkisi kurma becerileri izlenir. Ayrıca, oyunlarında sembol kullanıp kullanmadıkları izlenir. Gelişim izleme formundaki ilgili aylara ait maddeler gözlenerek değerlendirilir. Değerlendirme sonuçlarına göre öğrenme süreçlerinde gerekli görülen düzenlemeler yapılır.</p>
---------------	---

BİLİŞSEL GELİŞİM ALANI		
	25-30 Ay	31-36 Ay
GELİŞİM GÖSTERGELERİ	<p>25-30.1 Tek basamaklı sayıları ard arda söyler.</p> <p>25-30.2 Çeşitli rollere girerek oyun oynar.</p> <p>25-30.3 Söylenen rengi gösterir.</p> <p>25-30.4 Ard arda verilen üç yönergeyi yerine getirir.</p> <p>25-30.5 Varlıkların seslerini resimleriyle eşleştirir.</p>	<p>31-36.1. Neden-sonuç ilişkisi kurar.</p> <p>31-36.2. Nesneleri birden fazla özelliğine göre sınıflar.</p> <p>31-36.3. Sorulduğunda zıt kavramları söyler.</p> <p>31-36.4 Yakın geçmişteki olayları hatırlar.</p> <p>31-36.5 'Tek' ve 'çift' kavramlarını içeren yönergeler uyar.</p> <p>31-36.6. İki nesneyi belirli bir özelliğe göre sıralar.</p> <p>31-36.7. Basit ritim kalıplarını tekrar eder.</p> <p>31-36.8. Basit şarkıları ezberler.</p>
ÖĞRENME SÜRECİ	<p>25-30.1. Yetişkin, çocukla birlikte blokları, legoları, resimli hikâye kitaplarını, bebekleri, arabaları, masaları, sandalyeleri sayar.</p> <p>25-30.2. Yetişkin, çocukla materyal olmadan oyunlar oynar. Hasta çocuğun doktora gitmesi, alışveriş yapma gibi oyunları sözel olarak planlar ve rolleri paylaşır. Bu oyunlar sırasında yetişkin, çocuğu, doktor, aşçı, öğretmen gibi farklı rolleri canlandırması için cesaretlendirir.</p> <p>25-30.3. Yetişkin, çocuğa çevrede bulunan nesnelerin renklerini söyleyerek renkler hakkında farkındalık yaratır. "İçinde kırmızı renk olan bir eşya göster?", İçinde mavi renk olan bir oyuncak göster? " gibi rengini söylediği nesneleri göstermesini ister. Daha sonra parmak boyası ile el baskısı yapmasını sağlar. Çocuğun resmindeki renkler hakkında sohbet eder.</p> <p>25-30.4 Yetişkin, çocukla oynarken "Oyuncaklarını getir. Bebeği bana ver. Diğerlerini sepete doldur. " gibi ard arda üç emir içeren cümleyi arka arkaya kullanarak çocuktan onları yerine getirmesini bekler.</p> <p>25-30.5.Yetişkin çeşitli hayvanlara, taşıtlara ve doğaya ait sesleri çocuğa dinletir. Hangi sesleri duyduğunu söylemesini ister. Daha sonra duyduğu sesleri resimleri ile eşleştirmesini ister. Yetişkin çocuğa resmini gösterdiği varlığın sesini çıkarmasını söyler.</p>	<p>31-36.1. Yetişkin, çocuğa gelişim düzeyine uygun olarak "Balonu çok şişirsem ne olur? Yumurta yere düşerse ne olur? Yağmurda şemsiye olmadan yürürsem ne olur?" gibi sorular sorarak olayların nedenleri ve sonuçları hakkında sohbet eder. Çocuğun direk gözlemleyebileceği uygulamalar yaparak sonucu görmesini sağlar. Çocuğun olayların sonucuna ilişkin yorum yapmasını bekler.</p> <p>31-36.2. Yetişkin, çocuğun nesnelerin farklı özelliklerine göre gruplama yapabileceği ortamlar yaratır. Bunun için legolar ya da tahta blokları kullanır. Çocuğun, yere karışık bir şekilde koyulmuş olan tahta blokları ya da legoları renk, şekil, büyüklük, uzunluk gibi özelliklerden aynı anda ikisini dikkate alarak bir araya getirmesini bekler. "Kırmızı, uzun blokları buraya ya da mavi, kısa blokları şuraya koy" ya da "Sarı, küçük legoları bu sepete; yeşil, büyük legoları diğer sepete koy" diyerek nesneleri gruplamasını ister.</p> <p>31-36.3.Yetişkin, çevrede bulunan nesnelerin büyük-küçük, uzun-kısa, ince-kalın gibi zıt özellikleri hakkında konuşur ve bu özelliklere dikkat çeker. Bulunan ortamdaki boya kalemleri, pastel boyalar ya da bloklardan uzun-kısa, ince-kalın olanlarını seçerek, bu somut örnekler üzerinde çocukla birlikte "Bu kalem kalın peki ya bu?" ya da "Küçük bloğu ben büyük bloğu sen kullan" gibi yönergelerle karşılaştırmalar yapar.</p> <p>31-36.4. Yetişkin, çocuk ile yakın geçmişte olan olaylar hakkında konuşur. "Sabah ne yedin? Dün okulda ne yaptın? Bugün yaptıklarımızdan en çok hangisini sevdin?" gibi sorular sorar. Kendisi bir ya da birkaç gün önce yaptığı şeylere örnekler verir ve çocuğun hatırladığı durum ya da olaylar hakkında sohbet eder.</p> <p>31-36.5. Yetişkin, çocukla çift olan nesnelerle (eldiven, çorap, terlik) ilgili konuşur. Bu nesneleri bir araya getirdiğimizde bir çift oluşturduğunu (bir çift çorap, bir çift terlik) gibi anlatır. Çorap, eldiven, terlik gibi nesneleri bir sepete koyarak "Çorabın tekini bul, eldivenin tekini ver. Bir çift çorap ver." gibi çeşitli yönergelerle tek ve çift kavramını anlamasına yardımcı olur.</p> <p>31-36.6. Yetişkin, çocukla birlikte düğmeleri, çeşitli büyüklükteki ve renkteki boncukları, taşları inceleyerek özellikleri hakkında konuşur. Nesneleri büyük-küçük, uzun-kısa olmalarına ya da renk ve şekillerine göre yan yana getirerek sıralamasını ister. Böylelikle nesneleri ayırt edici özelliklerini kavraması için fırsat yaratır.</p>

		<p>31-36.7.Yetişkin önce elleriyle kısa ve basit bir ritim vurur, aynı ritmi çocuğun tekrar etmesini ister. Örneğin çocuğun ismini, nesne isimlerini, hayvan isimlerini ve benzer isimleri ritimle vurarak söyler. Çocuk bunları tekrar etmeye çalışır.</p> <p>31-36.8.Yetişkin, çocuğa öğretmek için basit bir şarkı seçer. Bu şarkıyı önce yetişkin baştan sona söyler. Sonra şarkıyı kısa bölümler halinde önce kendisi söyler, çocuğa tekrar ettirir. Öğrenilen şarkı bu kez çocukla beraber baştan sona söylenir. Şarkı birkaç kez tekrar edilir. Aynı şarkı farklı günlerde veya farklı etkinliklerde de tekrar edilerek ezberlenir.</p>
UYARLAMA	<p>25-30.1. Özel gereksinimli çocuğun görüş alanı içine bebek, top, küp, bardak gibi tanıdığı nesneleri koyarak (1, 2,3 şeklinde) tek tek saymalıdır. Yetişkin sayma işlemini yaptıktan sonra çocuğun sayma işlemini tekrar etmesini sağlamalıdır. Daha sonra gerektiğinde ipucu vererek çocuğun kendi başına nesneleri saymaya çalışmasına fırsat verilmelidir. Sayma işlemi farklı nesnelerle tekrar edilerek yapılmalıdır.</p> <p>25-30.3.Yetişkin özel gereksinimli çocukla kırmızı top, sarı küp, mavi araba gibi nesnelerin renklerini tek tek vurgulayarak söylemelidir. Az gören çocuk için nesnelerin oldukça parlak renkte ve farklı dokunma yüzeyine sahip olmasına dikkat edilmelidir. Yetişkin kendisi model olarak çocuğa nesnelerin renklerini söyledikten sonra "kırmızı topu göster?" gibi yönergeler vererek çocuğun uygun şekilde tepki verip vermediğini izlemelidir.</p>	<p>31-36.3. Özel gereksinimli çocuğa belirgin zıtlıkları olan aynı nitelikteki büyük kırmızı top, küçük kırmızı top gibi nesneleri göstererek ve isimlendirerek onun bu farklılığı algılamasını sağlamalıdır. Bu sırada özel gereksinimli çocuğun dokunma duyusunu kullanarak da zıtlıkları algılamasına fırsat verilmelidir. Az gören çocuklar için birbirinden zıt nitelikteki nesnelerin hem parlak renkte olmasına hem de farklı dokunma yüzeyine ve ses çıkarma özelliğine sahip olmasına dikkat edilmelidir.</p>
AÇIKLAMA	<p>25-30.2. Eğer çocuk rolleri canlandırmada zorlarsa, yetişkin "Doktora gittiğimizde neler yapıyoruz? Doktor seni nasıl muayene ediyor?" gibi sorularla çocuğun rolleri anlayabilmesini sağlamalıdır. Yetişkin rolü önce kendisi gösterebilir daha sonra çocuğun da canlandırmasını istemelidir.</p> <p>25-30.3. Önce bir ya da iki renkle başlanmalıdır.</p> <p>25-30.4. Çocuğun anlayabileceği ve yapabileceği yönergeler verilmelidir.</p> <p>25-30. 5. Yetişkin bu etkinlikte çeşitli dergiler, resimli çocuk kitapları ve kartlardan taşıt, hayvan ya da doğa olayları ile ilgili resimlerden yararlanabilir.</p>	<p>31-36.1. Neden sonuç ilişkisi verilen olaylardan (pişmiş yumurtanın yere düşmesi, buzun üzerine ılık su dökülmesi gibi) mümkün olanlarının uygulanarak sonucunun gözlemlenmesi sağlanmalıdır.</p> <p>31-36.2. Eğer çocuk nesneleri iki özelliğe göre rahatlıkla gruplayabiliyorsa daha fazla özelliğe göre gruplamalar yapması denenmelidir.</p> <p>31-36.3. Sıcak-soğuk, siyah-beyaz, gece-gündüz, içinde-dışında, altında-üstünde, eski-yeni, boş-dolu gibi çeşitli zıt kavramlar somut örneklerle gösterilerek etkinliğe devam edilmelidir.</p> <p>31-36.5. Çocuğun tek çift kavramını anlaması için yakın çevresinden somut örneklerle deneyimler sağlanmalıdır.</p> <p>31-36.6. Bu etkinlik boyutlarını karşılaştırabileceği nesnelerle yapılır.</p> <p>31-36.8. Çocuğun gelişim düzeyine uygun basit, kısa ve çocuğun seveceği bir şarkının seçilmesi ve şarkı söylenirken şarkının sözlerine uygun hareket ve dansla desteklenmesi çocuğun şarkıyı ezberlemesini kolaylaştırır.</p>
Değerlendirme	<p>Çocuğun neden-sonuç ilişkisi kurması, zıt kavramları kullanması, sınıflama ve sıralama yapması izlenir. Gelişim izleme formundaki ilgili aylara ait maddeler gözlenerek değerlendirilir. Değerlendirme sonuçlarına göre öğrenme süreçlerinde gerekli görülen düzenlemeler yapılır.</p>	

DİL GELİŞİM ALANI ÖZELLİKLERİ

VE

DİL GELİŞİM ALANI GÖSTERGELERİ

DİL GELİŞİM ALANI

Dil; insanların bilgi, istek, düşünce ve duygularını iletmesini sağlayan iletişim aracıdır. Düşünme ve diğer bilişsel süreçlerde rolü büyüktür.

Chomsky'e göre; çocuk dil kalıplarını öğrenmeye doğuştan eğilimlidir.

Çocukların ilk kelimeleri jestlere-hareketlere bağlıdır ve jestler doğal olarak dilin öncüleri olarak görülür. Çocukların ilk kullandıkları kelimeler somut nesnelerin isimleri (top gibi) ve sosyal iletişimde kullanılan kelimelerdir (bay bay gibi). Çocukların ilk kavramları duyu-motor etkileşimlerle gelişir ve bu kavramlar ilk kelimelerde kendini gösterir. İlk tek sözcüklü söyleyişler çocuk için çeşitli fonksiyonlara hizmet eder. Daha sonra çocuk kelimeleri birleştirmeye başlayınca sentaktik (yapısal) analiz yöntemleri önem kazanır.

Chomsky'e göre çocuk dil kalıplarını öğrenmeye doğuştan eğilimlidir.

İki haftalık bebekler konuşma sesleri ile diğer sesler arasındaki farkı ayırt ederken, iki aylık bebekler seslerin duygusal tınısını anlayabilirler.

Altı aylık iken seslerin tonunu ve ritmini fark edebilmektedirler.

Dil Öncesi Konuşma:

1. **Farklılaşmamış Ağlama:** Bebeğin ihtiyacını belirttiği tek iletişim yoludur.
2. **Farklılaşmış Ağlama:** Birinci ayın sonunda ağlama daha belirgin olarak farklılaşmakta ve iletişim aracı olmaktadır.
3. **Gıgıldama (2-3 ay):** Altı haftalık bebekler genelde rahatken basit ünlü sesler üretirler. İlk üretilen ünsüz ses ise "h" dir. Üçüncü ayda " a, e, u " gibi ünlü sesleri "h" sesi ile birleştirip "ah, eh" gibi sesleri üretebilirler.
4. **Agulama- Babıldama (4-6 ay):** Bebekler bu aylarda ünlü ve ünsüz ses çeşitlerini üreterek tekrar ederler. Buna "vokal cimnastik" denir. Bebek sakın ve yalnızken "ba-ba, bi-bi" gibi sesler çıkarır. Bu aylarda "b, m, p" gibi dudak sesleri çıkarılır.
5. **Olgunlaşmamış Taklit:** ilk yaştan ikinci yarısında bebekler çevredeki sesleri dinler ve tekrarlarlar.
6. **Başkalarının Sesini Taklit:** Bebekler 9-10 aylık olduklarında diğer insanların seslerini bilinçli olarak taklit ederler ve kendi dillerini öğrenmeye hazır hale gelirler.
7. **Ses-Sözcükler Dönemi:** İki yaş çocuklarının çoğu cümle seslerine benzeyen bir dizi ses üretirler. Ancak kelimeleri karmaşık ve anlaşılmazdır. Çocuk anlamlı konuşmaya başladığı zaman bazı aşamalardan geçer.

Dile Dayalı Konuşma Aşamaları:

1. Tek Kelimelik Cümle:

İlk kelimeler bir yaştan sonra insanlar, hareketler ve nesneleri isimlendirmek için kullanılır. Sonra çocuk tek bir kelime üreterek tüm cümle yerine bunu kullanabilir. Tek sözcüklerin çoğu bir iki heceden oluşur ve genelde yiyecek isimleri, vücudun bölümleri, hayvanlar ve ev eşyaları ile ilgili sözcüklerdir.

2. İki Sözcüklü Cümle:

İki yaş civarındaki çocuklar iki veya daha çok kelimeyi birbirine ekleyerek cümle oluştururlar. Bu cümleler genelde isim ve fiillerin birleşmesinden oluşur. Sadece anlam taşıyan kelimelerden oluştuklarından bu cümlelere “ telgraf konuşması” denir. Çocuklar iki kelimelik cümle aşamasından sonra üç veya daha fazla kelimeyi yan yana koyarak konuşmaya başlar.

3. Gramer Kurallarına Uygun Konuşma:

Üç yaş civarında çocukların çoğu dilin kullanımı için gerekli öğeleri kazanmışlardır. Çocuk dört yaşına geldiğinde aralarında neden-sonuç ilişkileri bulunan cümleler gibi bileşik anlamları anlatabilmektedir. Ortalama beş yaşına geldiğinde yetişkin gibi söz dizimi kurallarına uygun konuşma yapmaktadırlar.

Çocuklar dili çevredeki insanlarla etkileşimde bulunurken, nesne ve olaylar hakkında karşılıklı konuşup tartışırken, kitap okurken ve oyun oynarken öğrenmektedirler. Anaokulu çocuklarında “cümle hatırlama” ve “dinlenen öyküyü tekrar anlatma” dilin anlam ve söz dizimi yönlerini kullanma yeteneğindeki gelişme hakkında fikir vermede test olarak kullanılmaktadır.

Sözel uyaran, söz dağarcığını geliştirme ve soru sorma öğretmenlerin okul öncesi çocuklarının deneyimlerini yorumlama, değerlendirme, bütünlemede kullandıkları tekniklerden bazılarıdır.

Tüm bu etkinlikler sırasında; çocuk merkezli çalışmalı, zengin uyarıcı sosyal ortam sağlamalı, çocuklarla iletişimde somut ve açıklayıcı ifadeler kullanılmalıdır. Yapılan konuşmalarda da model olma, hatalara odaklanmama, genişletme, açık uçlu sorular sorma, yeniden düzenleme, yönlendirme ve iletişime teşvik etme yöntemlerini kullanma, çocuğun dili öğrenmesini olumlu yönde motive edecektir.

DİL GELİŞİM ALANI				
	1 Ay	2 Ay	3 Ay	4 Ay
GELİŞİM GÖSTERGELERİ	<p>1.1. Kendisiyle konuşan kişiye bakar.</p> <p>1.2. Farklılaşmamış ağlama davranışı gösterir.</p>	<p>2.1. Farklılaşmış ağlama davranışı gösterir.</p> <p>2.2. Müziğe tepki verir.</p>	<p>3.1. Farklı sesler çıkarır</p> <p>3.2. Sesin kaynağına yönelir.</p> <p>3.3. Konuşan kişiye ve ses çıkaran nesneye sesli tepki verir.</p>	<p>4.1. Agular, babıldar.</p>
ÖĞRENME SÜRECİ	<p>1.1.-Yetişkin, bebek uyanikken karşısına geçip göz kontağı kurarak konuşur, sesler çıkartır. Bebeğin kendisine bakıp bakmadığını gözlemler. Bebeğin ağlaması durumunda hangi ihtiyacı için ağladığını kontrol eder.</p>	<p>2.2. Yetişkin, bebeğin yanında şarkı söyleyerek ya da müzik dinleterek bebeğin dinlemesini sağlar. Bebeğin farklı müziklere verdiği tepkiyi gözlemler.</p>	<p>3.1. Yetişkin, bebeği kucağına alır. Sevecen bir ses tonuyla konuşarak bebeğin ses çıkarmasını sağlar. Bebeğin sesini alçaltıp yükselterek 's,k,g' gibi yumuşak damak ve gırtlak sesleri ile rastgele çıkarılan ' aaah / ooo / uuu / gauuv / agu gibi' sesler çıkartması beklenir.</p> <p>3.2. Yetişkin, bebeği yatağına yatırır. Ses çıkaran herhangi bir oyuncağı bebeğin görüş alanının dışına çıkarır ve oyuncağın ses çıkarmasını sağlar. Bebeğin sesin geldiği yöne başını döndürmesini bekler</p> <p>3.3. Yetişkin, bebeği kucağına alır. Sevecen bir ses tonuyla bebekle konuşurken bebeğin sesle ya da gülümseyerek tepkiler verip vermediğini izler.</p>	<p>4.1. Yetişkin, bebeği kucağına alır. Sevecen bir ses tonuyla konuşarak, ninni söyleyerek bebeğin ses çıkarmasını sağlar. Daha sonra bebeği güvenli bir şekilde yatağına bırakır ve görme alanından çıkar. Bebeğin sesini alçaltıp yükselterek agu gibi sesler çıkarmasını bekler.</p>
UYARLAMA	<p>1.1 Özel gereksinimli bebek, yetişkinle göz kontağı kurmada güçlük çeker. Yetişkin bebekle göz kontağı kurmak için daha çok denemeler yapmalıdır, farklı sesler çıkararak uyarıları tekrar etmelidir.</p>		<p>3.1. Az gören veya görme engelli bir bebekle çalışırken yetişkin farklı sesler çıkardığında bebeğin eliyle dudaklarına dokunmasını sağlamalıdır.</p> <p>3.2 Bebeğin, duyma becerisi yetersizse sese tepki veremez. Yetişkin, bebeğin görüş alanı dışında zil gibi ses çıkaran bir nesne ile uyarıcı vererek bebeğin sesin kaynağını bulmak için başını çevirip çevirmediğini takip etmelidir. Bebeğin her iki kulağı için aynı uygulamayı tekrar etmelidir. İşitme/görme yetersizliği olanlar için sesli bileklikler, mobiller, sesli lastik bantlarla tekmelendiğinde ses çıkartan, sesli yastıklar ve toplar gibi materyallerle ses repertuarları artırılmalıdır.</p>	

AÇIKLAMA	<p>1.2. Bebek her türlü ihtiyacını ağlayarak ifade eder. Bebeğin ağlamasının hangi ihtiyacından kaynaklandığının keşfedilmesi ve giderilmesi gerekir. Örneğin; rahatsızlık ve açlık gibi durumlarda yaygın olarak bu ağlamayı gösterir. Bazen bebekler ağlama yerine iniltiye benzer sesler de çıkarabilirler.</p>	<p>2.1. Bebek acıkma , altının kirlenmesi gibi durumlarda farklı şekillerde ağlar. Yetişkin bebeğin ağlama şekilleri arasındaki farklılığa dikkat etmelidir.</p> <p>2.2. Şarkı ve ninni dinletildiğinde bebek gözleri ile arama, el-kol hareketleri yapma, , ağzını açma, gözünü kapatma ve kafasını oynatma gibi tepkiler verir. Bebek belirtilen bu davranışları göstermiyorsa bir uzmana başvurulmalıdır.</p>	<p>3.1. Bebek genelde rahat ve mutlu iken ünlü sesleri çıkarır .İlk üretilen ünsüz "h" sesidir. Bu ayda bebeğin çıkardığı sesler çoğalmıştır (gaa,guu,gıı gibi) ve süresi uzamıştır.Yetişkine bakma ve tepki verme süresinin de artması beklenir.</p> <p>3.2.Bebek genelde sesin kaynağına gözünü açıp kapatarak, kafasını çevirerek, başını oynatarak yönelir. Bazı bebekler bu dönemde tam dönemeyebilir ancak sesi fark ettiğini belli eder. Aynı uygulamayı yetişkin konuşarak da yapabilir.</p> <p>3.3. a,e,u gibi ünlü sesleri h ünsüzü ile birleştirerek ah,eh,uş seslerini çıkarır.</p>	<p>4.1. Bebeğin üretmiş olduğu bu sesler yetişkin konuşurken kısa süreli kaybolur. Yetişkin sustuğunda bebek yeniden sesler çıkarmaya başlar. Yetişkin ara ara susarak bebeğin ses çıkarma çabalarına fırsat vermelidir.</p>
Değerlendirme	<p>Bebenin etrafıyla ilgilenmeye başlayıp ses kaynağına yönelmesi ya da sesli tepki vermesi izlenir. Gelişim izleme formundaki ilgili aylara ait maddeler gözlenerek değerlendirilir. Değerlendirme sonuçlarına göre öğrenme süreçlerinde gerekli görülen düzenlemeler yapılır.</p>			

DİL GELİŞİM ALANI				
	5 Ay	6 Ay	7 Ay	8 Ay
GELİŞİM GÖSTERGELERİ	<p>5.1.Yetişkinin çıkardığı sesleri taklit eder.</p> <p>5.2. İsmi söylendiğinde bakar.</p>	<p>6.1.Dudak sesleri çıkarır.</p> <p>6.2. Tek heceli anlamsız sesler çıkarır.</p> <p>6.3. İsteklerini belirtmek için sesleri kullanır.</p> <p>6.4.İsteklerini belirtmek için jest ve mimikleri kullanır.</p>	<p>7.1. Yüksek/ alçak ya da hızlı/yavaş ses tonlamalarına tepki verir.</p> <p>7.2.Yetişkinin çıkardığı sesleri kısa bir süre sonra tekrar eder.</p>	<p>8.1.Yetişkinin ilgisini çekmek için kendi kendine sesler çıkarır.</p>
ÖĞRENME SÜRECİ	<p>5.1.Yetişkin, bebeğin yanına oturur ve bebeğin olduğu ortamda başkaları ile onun duyabileceği şekilde konuşur. Bebeğin işittiği sesleri taklit edip tekrarlamasını bekler.</p> <p>5.2.Yetişkin odanın farklı yerlerinden bebeğe ismi ile seslenir. Bebeğin tepki vermesini bekler.</p>	<p>6.1. Bebek durup dururken kendi kendine "b,p,m" gibi dudak sesleri çıkarır. Yetişkin, bebeğin çıkardığı bu sesleri tekrarlayarak ve bebek ile konuşarak bu sesleri onun tekrar etmesini sağlar.</p> <p>6.2.Yetişkin bebeğin çıkardığı sesleri tekrarlayarak onun çıkardığı sesleri genişletmesine yardım eder.</p> <p>6.3-4.Yetişkin bebeğin karşısında bebeğin sevdiği bir oyuncak sallayarak hareket ettirir. Bebeğin oyuncakla ses çıkararak ya da ağzını açarak, gözlerini kısarak, dudak bükerek gibi jest ve mimiklerle tepki vermesini bekler.</p>	<p>7.1.Yetişkin bebekle konuşurken yüksek/alçak ya da hızlı/yavaş, ses tonları kullanarak onun ilgisini çekmeye çalışır. Yetişkin kendi kullandığı bu sesleri bebeğin ellerini, ayaklarını hareket ettirerek tepki vermesini bekler.</p> <p>7.2.Yetişkin oyuncak hayvanlar, bebekler gibi materyallerle yeni sözcükler kullanarak bebek ile konuşur. Zaman içinde bebeğin bu sesleri tekrarlayıp tekrarlamadığını gözlemler.</p>	<p>8.1.Yetişkin bebeğin ilgi çekmek için çıkardığı sesleri gün içinde gözlemler. Bu seslere uygun tepkiler vererek, bebeğin ses çıkarma çabalarını destekler.</p>
UYARLAMA	<p>5.1. Yetişkin, özel gereksinimli bebeğin duyduğu sesleri taklit etmeye yönelik çabalarını fark edip, ses veya sözcük tekrarları yapmaya devam etmelidir. Gülümseme, kucağa alma gibi olumlu tepkiler vererek bebeğin verdiği tepkilerin devam etmesini sağlamalıdır.İşitme engelli bebekler duymadıkları için bu taklitler giderek kaybolur.</p> <p>5.2. Yetişkin özel gereksinimli bebeğe hem göz kontağı kurarak hem de farklı uzaklıklarda durup ismini söyleyerek seslenmelidir. Yetişkin, bebeğin ismini duyduğunda bakması için gerekirse iki eliyle başını tutarak kendisine doğru çevirmeli ve ismini birkaç</p>	<p>6.1-6.2.-6.3-6..4..İşitme kaybı olan bebekler bu sesleri önce normal olarak ürettikleri halde ses üretme yönünden ilgilerini zamanla kaybederler İşitme engelli bebeklerle dudak sesleri çıkarma çalışması yapılırken bebeğin yetişkinin dudak hareketlerini izlemesi ve elleriyle dokunarak titreşimleri hissetmesi sağlanmalıdır. Bebekle göz kontağı kurulmalı, hayvan sesleri gibi hem yüz hareketlerini hem de el- kol hareketlerini kullanarak farklı sesler çıkarması desteklenmeli (hayvan sesleri gibi) veya anlaşılır kısa cümlelerle konuşulmalıdır.</p>		

	kez söyleyerek tekrar etmelidir. Bu uygulama bebeğin karşısında benim adım ... şeklinde melodik olarak söylenir.			
AÇIKLAMA		<p>6.2.Bebek hoşnut olduğu zamanlarda/ uykuya geçerken seslilerle sessizleri (f,v,s,z,m,n g) birleştirerek yeni sesler çıkarır ma, ba, ee, gibi . Bebek 'ıgğğ,mamama, bababa, dedede ' gibi ses birleşimlerini çıkarır. Yetişkin, bebeğin çıkardığı bu sesleri desteklemelidir.</p> <p>6.3.4. Bebek acıktığında, uykusu geldiğinde, mutlu ya da sıkıntılı olduğu zamanlarda farklı jest ve mimikler kullanarak sıkıntısını ve duygularını belli eder. Yetişkin bu belirtilere dikkat etmeli ve uygun tepki vermelidir.</p>	<p>7.1.Yetişkin, olay ve durumlar karşısında farklı ses tonlamaları kullanarak bebeğin bu uyarılara tepki vermesini beklemelidir. Ayrıca yetişkin bebeğe kitap okurken ya da kukla oynatırken karakterlere uygun farklı tonlarda sesler çıkarmalıdır.</p>	
Değerlendirme	Bebeğin isteklerini belirtmek için ses, jest ve mimiklerini kullanma durumu izlenir. Gelişim izleme formundaki ilgili aylara ait maddeler gözlenerek değerlendirilir. Değerlendirme sonuçlarına göre öğrenme süreçlerinde gerekli görülen düzenlemeler yapılır.			

DİL GELİŞİM ALANI				
	9 Ay	10 Ay	11 Ay	12 Ay
GELİŞİM GÖSTERGELERİ	<p>9.1. Başkalarının sesini bilinçli olarak taklit eder.</p> <p>9.2.Kendisiyle konuşan kişiye farklı sesler çıkararak cevap verir.</p>	<p>10.1.Konuşmadaki tonlamalara benzer sesler çıkarır.</p> <p>10.2.İsteklerini ağlamadan, ses ile belirtir.</p> <p>10.3.İsteklerini ağlamadan jest ve mimikle belirtir.</p>	<p>11.1.Nesneleri ve varlıkları ifade edebilmek için kendine özgü ses- sözcük benzeri ifadeler kullanır.</p>	<p>12.1.Nesnelerin ya da kişilerin adlarını söyler.</p> <p>12.2.Tek sözcüklü cümle kullanır.</p> <p>12.3. Bir - on arasında sözcük söyler.</p>
ÖĞRENME SÜRECİ	<p>9.1.-9.2 Yetişkin, bebeğe hayvan, insan, taşıt seslerini dinleterek bebeğin ilgisini çeker. Daha sonra sesini dinlettiği hayvan veya taşıtın resmini ya da oyuncağını bebeğe gösterir. Bebeğin bu sesleri taklit edip etmediğini gözlemler.</p>	<p>10.1.Yetişkin, bebekle konuşurken heyecan, kızgınlık gibi farklı duygu durumlarını belli edecek ses tonlamalarını kullanır. Bebeğinde bu tonlamaları tekrar etmesini bekler.</p> <p>10.2.-10.3.Yetişkin, bebeğin önüne sık kullandığı ya da ilgilendiği çeşitli materyalleri koyar.Bebeğe "Hangisini istersin?" diye sorar. Bebeğin ses,jest ve mimikle kendince nesneyi isimlendirmesini bekler.</p>	<p>11.1. Yetişkin bebeğin önüne sık kullandığı ya da ilgilendiği çeşitli materyalleri koyar.Bebeğe "bu ne?" diye sorarak bebeğin nesneyi kendi ürettiği sözcüklerle isimlendirmesini ister.</p>	<p>12.1.Yetişkin bebeğin yakın çevresindeki nesne ya da varlıkların (insan/hayvan/bitki) kendilerini ya da resimlerini gösterip isimlerini sorar. Bebekten gösterilen nesnenin ismini söylemesini bekler. Örneğin babasını gösterip "Bu kim?" diye sorduğunda "baba" demesi beklenir.</p> <p>12.2-3.Yetişkin bebeğe sık sık "Anne nerede?" "Abla ne yapıyor?" gibi sorular sorarak konuşmasını destekler.</p>
UYARLAMA	<p>9.1-9.2 Bebek işitme engelli ya da az gören bir bebekse renkli nesneler ve zıt renkli nesneler gibi görsel uyarıcılar), görme engelli bebek için ses çıkaran hareketli ve dokunma duyusunu uyaran nesneler verilerek iletişim kurmaya devam edilmelidir. Yetişkin, bebeğin yakın çevresinde top, bebek gibi bildiği nesneleri, anne, baba, kardeş gibi tanıdığı kişileri isimlerini söyleyerek göstermeli, sonra bebeğe Top nerede? , Anne nerede? gibi sorular sorarak uygun şekilde tepki vermesini beklemelidir. Eğer bebek görme engelli ise sorulan nesne ya da kişi bebeğin yakınına getirilerek ona dokunarak tanınması sağlanmalıdır.</p>	<p>10.2-10.3. Bebek görme engelli ise farklı dokunma yüzeylerine sahip nesneleri ulaşabileceği yerlere yerleştirmelidir. Bebeğin nesneleri tek tek elleriyle dokunup tanımalarını sağladıktan sonra bebeğe "hangisini istersin?" şeklinde soru sormalı, bebeğin kendine özgü seslerle nesneyi isimlendirmeye çalışmasına fırsat vermelidir.</p>	<p>11.1. Yetişkin, özel gereksinimli bebeğin eliyle ulaşabileceği uzaklığa tanıdığı nesneleri yerleştirmelidir. Bu aşamada, az gören veya görme engelli bir bebek için farklı dokunma yüzeylerine sahip nesneleri bebeğin eline vermesi uygun olacaktır. Yetişkin bebeğe nesneleri verdikten sonra "bu ne?" şeklinde sorular sormalıdır. Yetişkin önce nesnenin adını kendisi söylemeli, sonra bebeğin tekrar etmesini beklemelidir.</p>	
AÇIKLAMA	<p>9.1-2.Bebek ile dışarıya çıkıldığında duyulan farklı seslere bebeğin ilgisi çekilerek ses taklitleri yapması desteklenmelidir. Tekrarlayan farklı sesleri taklit ederek cevap vermesi</p>	<p>10.1 .Yetişkin konuşma sırasında "ayyyyyyy, hihhhhh" gibi farklı konuşma tonlamaları yapmaya dikkat etmelidir.</p> <p>10.2.Bebeğin sık kullandığı</p>	<p>11.1.Bu dönemde bebek cümle seslerine benzeyen bir dizi ses üretir. Ancak sözcükler karmaşık ve anlaşılmaz niteliktedir. Bu anlaşılmaz sözcüklere jargon denir. 10.2</p>	<p>12.2. Tek sözcükler, ünlü-ünsüz(at-ah-oh), ünlü-ünsüz-ünlü(bi-ba-ma),ünsüz-ünlü söyleyişleri (mama-baba-dadada) gibi konuşmalardır. Tek sözcük döneminin başlangıcında</p>

	<p>sağlanmalıdır.</p> <p>9.3.Bebeğin nesne ya da kişiyi gösterebilmesi için sorulan nesne ya da kişinin sık kullandığı/gördüğü nesne ya da kişilerden seçilmesi gerekir.</p>	<p>ya da tercih ettiği materyaller olarak biberon, oyuncak, emzik, kitap gibi nesneler kullanılabilir. Bebeğin tüm bu tanıdık materyalleri kendince isimlendirmesi beklenir (örneğin araba yerine dütt gibi).</p>	<p>maddesinde görülen sözcüklerin sayısı bu aydan itibaren artar. Örneğin ; suya" bu" ,gezmeye "atta" der.</p>	<p>yeni sözcüklerin eklenmesi genelde yavaştır.Bu sözcükler bebeğin çevresindeki canlıların ve nesnelerin isimleridir.Bu dönemdeki bebekler daha çok değişikliğe ve harekete yönelirler.İlk sözcüklerin çoğu hareket eden, bebeğin hareket ettirebildiği nesneler ya da bebeğin kendi hareketleri ile ilgilidir.</p> <p>12.2.Tek sözcüklü cümleler kurarak isteklerini ifade eder. Bu ilk sözcükler insanlar, hareketler veya nesneleri isimlendirmek için kullanılır. Sözcüklerin söylenişindeki tonlama bebeğin duygusal durumunu belli eder.</p> <p>12.3. Baba, anne, dede, mama gibi sözcükleri söyler. Bu sözcüklerin çeşitlendirilmesi için yetişkin, bebeğe resimli çocuk kitapları ya da albümleri kullanarak destek olmalıdır.</p>
Değerlendirme	<p>Bu dönemde bebeğin nesne ve varlıkları ifade edebilmek için kendine özgü ses-sözcük benzeri ifadeler kullanması ve bir-on arası sözcük söylemesi izlenir. Gelişim izleme formundaki ilgili aylara ait maddeler gözlenerek değerlendirilir. Değerlendirme sonuçlarına göre öğrenme süreçlerinde gerekli görülen düzenlemeler yapılır.</p>			

DİL GELİŞİM ALANI				
	13-15 Ay	16-18 Ay	19-21 Ay	22-24 Ay
GELİŞİM GÖSTERGELERİ	<p>13-15.1 Sorulduğunda adını söyler.</p> <p>13-15.2 Anne- baba der.</p> <p>13-15.3 Bir-yirmi arasında sözcük söyler.</p> <p>13-15.4. Tanıdığı nesneleri isimlendirir.</p>	<p>16-18.1. Ritmik sesleri mırıldanarak tekrar eder.</p> <p>16-18.2. Melodik sesleri mırıldanarak tekrar eder.</p> <p>16-18.3. Sözel oyunlar oynar.</p> <p>16-18.4. Eylemleri uygun ses taklitleriyle ifade eder.</p> <p>16-18.5. İsimleri söylendiğinde kitaptaki resimleri gösterir.</p>	<p>19-21.1. Yirmi-elli sözcüğü anlamına uygun kullanır.</p> <p>19-21.2. İki-üç sözcükten oluşan bağlaçsız cümleler kurar. (Telgrafik konuşma).</p> <p>19-21.3. Basit sorulara uygun yanıt verir.</p> <p>19-21.4. Basit öyküleri dinler.</p> <p>19-21.5. Resmini gördüğü nesneyi isimlendirir.</p>	<p>22-24.1. İki sözcüklü cümle kurar.</p> <p>22-24.2. Elliden fazla sözcüğü anlamına uygun kullanır.</p> <p>22-24.3. Zamirleri kullanır</p> <p>22-24.4. Soru cümleleri kurar.</p> <p>22-24.5. Bildiği şarkı ya da tekerlemelere eşlik eder.</p>
ÖĞRENME SÜRECİ	<p>13-15.1. Yetişkin çocukla her zaman adını söyleyerek konuşur. Çocuğun adını öğrenmesine fırsat verir. Yetişkin; çocuğa ara ara ismini sorar, söylemesini bekler.</p> <p>13-15.2 -13-15.3- 13-15.4. Yetişkin, çocukla birlikte olduğu her ortamda çevreyi ve çevredeki nesneleri isimlendirerek konuşur. Sözcük dağarcığını genişletir. Çocuğa "Bu ne?", "Bu kim" gibi sorular sorar ve sorulan nesnenin ismini söylemesini bekler.</p>	<p>16-18.1-16-18.2-16-18.3. Yetişkin, çocukla birlikte Fış Fış Kayıkçı, Ali Babanın Çiftliği gibi şarkılı oyunlar oynar. Çocuğu da şarkıya eşlik etmesi için teşvik eder.</p> <p>16-18.4. Yetişkin, çocuğun oyunları sırasında bebeğini uyuturken "ee" diye, arabasını sürerken "düt düt" diye ses çıkarıp çıkarmadığını gözlemler. Daha sonra ses taklitlerini kendisi de çeşitlendirir.</p> <p>16-18.5. Yetişkin; her sayfada tek resim ve tek sözcük ya da cümle içeren ABC kitaplarını kullanarak varlıkların ismini sorar. "Tabak nerede?, Çiçeği göster" gibi sorularla çocuğun sorulan nesnenin resmini göstermesini bekler. Yetişkin belirli aralıklarla çocukla birlikte aile albümüne bakar. Çocuktan albümde tanıdığı kişileri, sorarak "amca nerede?, halayı göster" gibi ifadelerle çocuğun tanıdığı kişileri göstermesini ister.</p>	<p>19-21.2-19-21.3 Yetişkin çocuğa "Kedi nereye gitti? Bisküvi nerde? Karnın acıktı mı?" gibi çeşitli sorular sorar. Çocuğun bu sorulara cevap vermesini bekler.</p> <p>19-21.4-19-21.5. Yetişkin, çocuğa renkli, resimli kitabın kapağını gösterir, kitabın adını söyler. Kitabın sayfalarını sırayla açar, çocuğa resimleri göstererek açıklamalarda bulunur. Kitaptaki resimlerle ilgili "Bu ne?" şeklinde soru sorar, çocuğun o nesnenin ismini söylemesini ister.</p>	<p>22-24.1, 21-24.2 ve 21-24.3 Yetişkin, dergiler ya da kitaplardan bulduğu çeşitli resimleri çocuğa gösterir. Çocuğa "Bu resimde neler var?" diye sorarak çocuğun iki ya da daha fazla sözcükten oluşan cümleler kurarak cevap vermesini bekler. Çocuğa ait bir nesneyi göstererek "Bu kimin?" diye sorar. Çocuğun "Benim" diye cevap vermesini bekler. Eğer çocuk sadece nesnenin adını söylüyorsa yetişkin çocuğun adını söyleyerek "Bu Ece'nin/Volkan'ın oyuncak ayısı" der ve başka bir nesne göstererek sorusunu tekrarlar.</p> <p>22-24.4. Yetişkin, çocuğa "Bu ne?", "Bu kimin?" gibi çeşitli sorular sorması için fırsat verir.</p> <p>22-24.5. Çocukla yetişkin "Mini Mini Bir Kuş", "Baş Parmağım Neredesin?" gibi şarkılar söyler ve parmak oyunları oynar. Çocuğun bu oyunlara eşlik etmesini bekler.</p>
UYARLAMA	<p>13-15.1. Özel gereksinimli çocuk, sorulduğunda ismini söyleyebilir. Çocuğun kendi ismini söylemesi için sık sık "Adın ne?" diye sorarak cevap vermesi beklenir.</p> <p>13-15.4. Bazı özel gereksinimli çocuklar nesnelerin isimlerini söyleyemez. Yetişkin, çocuk az gören veya görme engelli ise mutlaka</p>	<p>16-18.5. Az gören veya görme engelli çocuk için bu resimlerin farklı dokunma yüzeylerine sahip olmaları, varsa seslerinin de dokunarak tanımayla eklenmesi gerekmektedir. Az gören çocukla da uygulama kişilerin belirgin bir biçimde görülebildiği büyük boydaki fotoğraflarla yapılmalıdır.</p>	<p>19-21.3. Az gören veya görme engelli çocuğun nesneye dokunmasına fırsat verilmelidir. Bu sırada yetişkin nesne hakkında konuşmalıdır. İşitme engelli çocuğa nesnelere ait resimler gösterilmeli, farklı yükseklikte efekt sesleri dinletilmelidir.</p> <p>19-21.4. Az gören veya görme engelli çocuk için dokunma kitaplarını</p>	<p>22-24.3. Yetişkin, az gören veya görme engelli çocuk ile çalışırken nesneyi dokunarak tanıması için ona fırsat verdikten sonra sözel olarak uygun zamiri ifade etmelidir. İşitme engelli çocuk için ben, sen, o zamirleri üzerinde sık tekrarlar yapıldıktan sonra aitlik ifade eden benim, senin, onun gibi zamirler üzerinde durulmalıdır.</p>

	nesnenin kendisi tanıtılarak çocuğun nesneye dokunması sağlanmalıdır. İletme engelli çocuklarda ise nesnenin adı söylenirken çocuğun yetişkinin dudağına ve boynuna dokunarak titreşimi hissetmesi sağlanmalıdır.		kullanarak basit öyküler anlatmalıdır. İletme engelli çocuklar için görsel efektler kullanılarak öykü okunmalıdır.	
AÇIKLAMA	<p>13-15.2. Anne baba sözcüklerini bilinçli olarak kullanır. Çocuğun "baba atta" cevabına yetişkin "baba işe gitti" şeklinde geri bildirimde bulunmalıdır. Ya da çocuk belirli bir nesneyi işaret edip "da" sesi çıkardığında yetişkin bunu, "onu bana ver" olarak yorumlamalıdır. Yetişkin böyle bir ifadenin genişletilmesini sağlamalıdır.</p> <p>13-15.3. Çocuk "baba yok" cümlesi yerine "baba" deyip ellerini iki yana açarak kendini ifade edebilir. Kız çocuklar erkeklerden daha erken ilk sözcüklerini üretirler. Bu sözcükler çoğunlukla iki hecelidir. Üretilen ilk sözcükler genelde isimlerden oluşur.</p> <p>13-15.4. İlk sözcükler arasında süt, mama, su gibi yiyecek isimleri, burun, ağız, gibi vücudun bölümleri ile ilgili sözcükler havhav, pisipisi gibi hayvanlarla ilgili sözcükleri yer alır. Konuşmasını en kolay bakım veren kişi anlar.</p>	<p>16-18.2.Çocukların sahip oldukları sözcük sayısı ve sözcüklerin nitelikleri yönünden bireysel farklar olduğu dikkate alınmalıdır.</p> <p>16-18.4. Uygun ses taklitleri "dütdüt, çuf çuf" gibi seslerdir.</p>	<p>19-21.1.Çocuğun konuşmaları başkaları tarafından ortalama %25-50 oranında anlaşılır</p> <p>19-21.2.Telgraf konuşmasında (kısa mesajlar içeren, ekler kullanmadan iki-üç sözcüklü cümle kullanımı) ilk cümleler sadece anlam taşıyan sözcüklerden oluşur. Bu cümleler genelde edat, zarf, sıfat gibi cümle öğeleri taşımazlar. Örneğin ceketini giymekte olan annesini görünce "ben de atta" diyerek dışarı çıkmak istediğini belirtir. Bu konuşma tarzı zamanla gelişme gösterir. Çocuk sözcükleri hızla yan yana getirerek Türkçenin dilbilgisi kurallarını öğrenmeye başlar. Buraya gel, kapıyı aç gibi.</p> <p>19-21.5. Resimli çocuk kitaplarının 0-2 yaş için yazılmış olanları ABC kitabı olarak adlandırılır. Bu kitaplar hafif, silinebilir olmalı, çocukların dikkatini çekmesi için resimleri renkli olmalıdır. Bu kitaplarda çocuğun yakın çevresindeki eşyaların (tabak, saç fırçası, sandalye, tencere gibi), insanların (bakkal, polis, itfaiyeci gibi) ve hayvanların (kedi, köpek, inek, kuzu, tavuk gibi) resimleri olmasına özen gösterilmelidir.</p>	<p>22-24.1. Yetişkin, çocukla kurduğu sözlü iletişimde Türkçe dil bilgisi kurallarına uygun konuşmalıdır. Yetişkin, çocuğun sevimli gelen yarım konuşmalarını taklit ederek pekiştirmemelidir.</p> <p>22-24. 3. Çocuktan beklenen "benim bebeğim." "onun arabası." gibi cümleler kurmasıdır.</p>
Değerlendirme	Çocuğun resmini gördüğü yakın çevresindeki nesneleri gösterip isimlendirmesi, iki-üç sözcükten oluşan cümleler kurması, elliden fazla sözcüğü anlamına uygun kullanması izlenir. Gelişim izleme formundaki ilgili aylara ait maddeler gözlenerek değerlendirilir. Değerlendirme sonuçlarına göre öğrenme süreçlerinde gerekli görülen düzenlemeler yapılır.			

DİL GELİŞİM ALANI		
	25-30 Ay	31-36 Ay
GELİŞİM GÖSTERGELERİ	<p>25-30.1.Çoğul ekini kullanır.</p> <p>25-30.2.Anlaşılr şekilde konuşur</p> <p>25-30.3.Adını ve soyadını söyler.</p> <p>25-30.4.Üç ve daha fazla sözcüklü cümleler kurar.</p> <p>25-30.5.Basit cümlelerde zamirleri kullanır.</p> <p>25-30.6. Basit cümlelerde edatları kullanır</p> <p>25-30.7.'Hepsi' ve "biri" ifadelerine uygun tepki verir.</p> <p>25-30.8.Nesneleri isterken isimlerini söyler.</p> <p>25-30.9.Anlatılan öyküyü dinler.</p>	<p>31-36.1.İki basit cümleyi birleştirir.</p> <p>31-36.2.Resimde gördüğü olayları anlatır.</p> <p>31-36.3.Dinlediği öyküyü anlatır.</p> <p>31-36.4.Çevresindeki ya da öyküdeki olayları dramatize eder.</p> <p>31-36.5.Açık uçlu sorular sorar.</p>
ÖĞRENME SÜRECİ	<p>25-30.1. Yetişkin, önceden hazırlamış olduğu oyuncak sepetini çocuğa gösterir ve "Oyuncak sepetinde neler var?" gibi sorular yönelterek çocuğun "bebeklerim, arabalarım" gibi çoğul ekini kullanarak cevap vermesini bekler.</p> <p>25-30.2. Çocuğun anlaşılır şekilde konuşması için yetişkin sözel uyarılar verir. Sorular sorarak, çocuğun cevaplarını genişletir. Yeni kelimeleri vurgulayarak sözcük dağarcığını zenginleştirir. Yetişkin her fırsatta dili doğru bir şekilde kullanarak çocuğa model olur.</p> <p>25-30.3. Yetişkin; çocuğun grup içinde adını ve soyadını söyleyeceği oyunlar düzenler. Çocuk soyadını söylemekte zorlarsa yetişkin yardımcı olur.</p> <p>25-30.4. Yetişkin, çocuğa bir öykü anlatır. Ardından çocuğun bu öyküyü anlatmasını bekler. "Daha başka ne oldu?" gibi sorular sorarak uzun cümlelerle anlatmasını ister.</p> <p>25-30.5-25-30.6.Yetişkin; çocuğa "Baban ne kadar büyük?" gibi sorular sorarak çocuğun "Bu kadar " gibi edatları kullanarak cevap verebileceği sorular sorar..</p> <p>25-30.7. Yetişkin çocuğun önüne bazı oyuncaklar koyar. "Oyuncakların hepsini bana getir" veya "oyuncaklarından birini bana ver" gibi yönergeler vererek çocuğun bu yönergelere uygun davranmasını bekler.</p> <p>25-30.8. Yetişkin, çocuğun en sevdiği oyuncaklarını çocuğun yetismekte zorlanacağı ancak rahatlıkla görebileceği bir yere koyar.. Çocuk, istediği oyuncayı işaret ederek yetişkine gösterdiğinde yetişkin "Hangi oyuncuğunu istiyorsun?" diye sorarak çocuğun oyuncuğun adını söyleyerek istemesini bekler.</p> <p>25-30.9. Yetişkin, uygun zamanlarda çocuğun yaş ve gelişimine uygun kitapları resimlerini göstererek okur. Çocuğun resimleri takip ederek dinlemesini ister. Çocuğa renkli, resimli öykü kitabını gösterir. Öykünün adını tahmin etmesini ister ve sonra söyler. Kitabın sayfalarını sırayla açıp çocuğa göstererek okur. Kitap bittikten sonra çocuğa kitabın resimleri hakkında sorular sorar. Resimlere bakarak öyküyü anlatmasını ister.</p>	<p>31-36.1-31.-36. 2. Yetişkin, çocuğa resimli öykü kitaplarındaki, dergilerdeki ya da olay kartlarındaki resimleri gösterir. Öyküyü/resimleri basit cümleleri birleştirerek anlatmasına fırsat verir.</p> <p>31-36.3-31-36.4. Yetişkin, çocuğun sevdiği kitaplardan birini okur. Çocuğun öyküyü anlatması için "Öyküde kimler vardı?, Ne yapıyorlardı?, Nasıl yapıyorlardı?" gibi sorular sorarak öyküyü anlatmasını ister. Öyküdeki varlıkların, davranışlarını, konuşmalarını, ses ve hareketleriyle dramatize etmesini bekler.</p> <p>31-36.5. Yetişkin, çocuğa kitap okurken çocuğun "ne, kim, nerede, nasıl, neden, ne zaman" gibi sorular sormasına izin verir. Çocuğun sorduğu bu soruları yanıtlayarak, çocuğu başka sorular sorması için cesaretlendirir.</p>
		31-36.2. Az gören veya görme engelli çocuklar için

		dokunma kitaplarını kullanarak çocuğun algılamasını kolaylaştırmalı, sonra sözel olarak ifade etmesine fırsat vermelidir. Yetişkin, işitme ya da zihinsel engelli çocuklar için onların resimli karttaki olayı anlatmalarına yardımcı olmalıdır.
AÇIKLAMA	<p>25-30.2. Çocuğun konuşmaları başkaları tarafından ortalama %50 oranında anlaşılır. Çocuklar dili çevredeki insanlarla etkileşimde bulunurken, nesne ve olaylar hakkında konuşup tartışırken, kitap bakarken, oyun oynarken öğrenmektedirler. Bu nedenle çocuğun yakın çevresindeki yetişkinler dilbilgisi kurallarına uygun konuşmalıdır.</p> <p>25-30.5. Çocuk cümle içerisinde zamirleri kullanmaya başlar. Örneğin; "Benim bebeğim" gibi. Yetişkin farklı resimleri çocuğa göstererek de zamirleri kullanmasına yönelik çeşitli sorular sormalıdır.</p> <p>25-30.6. Edat: tek başına anlamsız, sonuna geldiği sözle cümledeki diğer kelimeler arasında ilişki kuran bir kelimedir. Örneğin;" Çocuk "gibi" ağlıyor", "Dağ "kadar" çamaşır". Çocuğun bu öğeleri kullanma durumu izlenerek desteklenmelidir.</p> <p>25-30.9. Çocuk giriş, gelişme ve sonuç bölümü olan yakın çevresindeki olayları anlatan, ortalama 16 sayfadan oluşan resimli öykü kitaplarını dinleyebilir. Yetişkin çocuğa sık sık resimli öykü kitapları okumalıdır.</p>	<p>31-36.2. Çocuk, aralarında neden-sonuç, zaman, şart, yer ilişkileri bulunan bileşik anlamları tek cümlelerle anlatabilir. Olayları öncelik sonralık sırasına dizebilir.</p> <p>31-36.3. Bu yaş çocuklarında cümle hatırlama ve dinlenen öyküyü tekrar anlatma, çocuğun dilin anlam ve söz dizimi yönlerini kullanma yeteneği hakkında bize fikir verir. Ortalama olarak 16 sayfalık resimli öykü kitapları bu yaş çocuklarına okunabilir.</p> <p>31-36.4. Çocukların dil gelişiminin ve yaratıcı hayal gücünün desteklenmesi için basit sözsüz hareketlerle pandomim çalışmaları yapılmalıdır.</p> <p>31-36.5. Bu dönem çocuğun çok soru sorduğu bir dönemdir. Bu nedenle yetişkin, çocuğun sorduğu açık uçlu soruları geçiştirmemeli, sabırla cevaplamalıdır.</p>
Değerlendirme	<p>Çocuğun üç ya da daha fazla sözcüklü cümleler kurması, resimde gördüğü ya da dinlediği şeyleri anlatması izlenir. Gelişim izleme formundaki ilgili aylara ait maddeler gözlenerek değerlendirilir. Değerlendirme sonuçlarına göre öğrenme süreçlerinde gerekli görülen düzenlemeler yapılır.</p>	

SOSYAL-DUYGUSAL GELİŞİM ALANI ÖZELLİKLERİ

VE

SOSYAL-DUYGUSAL GELİŞİM ALANI GÖSTERGELERİ

SOSYAL-DUYGUSAL ALANI GELİŞİM

0-36 aylar, bebeğin beyin ve kişilik gelişiminin şekillenmeye başladığı en kritik aylardır. Bebeğin sağlıklı bir birey olarak yetişebilmesi için gerekli olan temel güven duygusu, bağımsızlık ve merak duygusu, araştırma, keşfetme arzusu gibi birçok özelliğin tohumlarının atıldığı bir dönemdir. Bu nedenle zengin ve doğru uyarıcıların olduğu bir ortam ve bunu etkin bir şekilde kullanacak yetişkin çok önemlidir. Yetişkin, bebeğin bu dönemde sahip olduğu ve aşağıda verilen gelişimsel özellikleri çok iyi bilmeli ve bu özelliklerin sağlıklı gelişmesi için gerekli öğrenme süreçlerini planlayıp uygulayabilmelidir.

Bebeklerde ilk altı ay içinde sevinç, şaşkınlık, korku, üzüntü, kızgınlık gibi duygular vardır. Öz farkındalık (**ben duygusu**) ilk altı aydan sonra kendini gösterir. Öz farkındalık, kıskançlık, empati, gurur, utanma, suçluluk gibi duygular ile açığa çıkar. Bebekler, “**sesli gülme**” yi, üç dört aydan sonra başarabilirler.

Bebeklerin ağlama şekli de ihtiyaçlarına göre farklılık gösterir. Bu farklılık, ikinci ayda fark edilebilir. Ağlamanın açlık ağlaması, kızgınlık ağlaması ya da acı ağlaması olup olmadığı ikinci aydan sonra ayırt edilebilir. Bebekler, 6. aydan sonra “**yabancı kaygısı**” yaşamaya başlarlar. Yabancı kaygısı 8-9. ayda belirgin hale gelir, bir yaşına kadar sürer ve daha sonra giderek azalır. Anne ya da bakım veren kişi yanından uzaklaştığında, üzüntü, ağlama gibi tepkilerle açığa çıkan “**ayrılık kaygısı (ayrılık protestosu)**” 7-8. aylarda ortaya çıkar ve 13-15. aylarda en yoğun şekilde yaşanır. Bebekler, ilk bir yıl içinde temel güven duygusunu kazanırlar. Bebekler, birinci yılın sonunda diğerlerinin duygusal durumunu anlama olarak açıklanan “**sosyal referans alma**” davranışını sergilerler. Diğerlerinin duygularını yüzlerine bakarak anlarlar. Bebekler, 6 aylık olduktan sonra “**akranlarına**” ilgi göstermeye başlarlar. Artık yüz yüze oyun azalmış ilgi etrafa ve akranlara yönelmeye başlamıştır. On sekiz aylıktan sonra iki yaşına kadar sözel olmayan, daha çok, zıplama, koşma gibi birbirlerinin davranışlarını taklit ederek yaşanan “**akranla oyun**” gözlemlenir. Bir buçuk yaşından sonra yetişkin ile oynamaktan çok diğer çocuklarla oynamayı tercih ederler. İkinci yılın sonuna doğru **sembolik oyunlar** gözlemlenir. İki dört yaşları arasında **paralel oyun** oynarlar. İki buçuk yaşlarında sevdiği kişileri taklit ederek rol ağırlıklı dramatik oyunları oynamaya başlarlar. Üç yaşında sembolik oyunları daha inandırıcıdır.

Yaşamın ikinci yılının başlarında oyun kendini bağımsız davranışlarla birlikte gösterir. **Aşırı bağımlılık ile bağımsızlık** davranışları arasında gider gelirler. Yetişkine vurarak, çekiştirerek, ağlayarak, kuralları reddederek dikkat çekme davranışları sergileyebilirler. İkinci yılın sonunda ve üçüncü yılda “onu ben yapacağım” diyerek net olarak kendilerini ve içsel dünyalarını ortaya koymaya başlarlar. Üç yaşında günlük rutinlerde yetişkine yardımcı olmaktan hoşlanırlar. Yetişkini taklit etme, daha sevecen tavırlar gösterme, çevreyi düzenli tutma davranışları gözlemlenebilir.

Oyunlarında paylaşma henüz istendik düzeyde değildir ancak oyun ve etkinliklerde paylaşma davranışlarına yer verilmesi paylaşma davranışının gelişmesi için yararlı olabilmektedir. Üç yaşında isteklerinin ertelenmesini anlamaya başlarlar ve biraz daha olumlu tepkiler gösterirler.

Yaşamanın ilk üç yılında temelleri atılmaya başlayıp giderek artan ve çeşitlenen “**bağlılık (bağlanma) duygusu**”, ileriki yıllardaki sosyal-duygusal durumu ve hatta diğer gelişim alanlarını etkileme potansiyeline sahiptir. Bebeğin anne ve/ya da bakıcıya karşı güçlü bir bağlılık duygusu geliştirmesi istendik bir durumdur.

SOSYAL-DUYGUSAL GELİŞİM ALANI				
	1 Ay	2 Ay	3 Ay	4 Ay
GELİŞİM GÖSTERGELERİ	<p>1.1 Kendiliğinden gülümser.</p> <p>1. 2. Dokunsal uyarana tepki verir.</p>	<p>2.1. İnsan yüzüne gülümser.</p>	<p>3.1. Farklı jest ve mimiklere tepki verir.</p> <p>3.2. Sesli güler.</p> <p>3.3. Tanıdık durumlara tepki verir.</p>	<p>4.1.Görme alanına giren sesli nesnelere / varlıklara ilgi gösterir.</p> <p>4.2.Görme alanına giren hareketli nesnelere / varlıklara ilgi gösterir.</p> <p>4.3.Farklı yüz ifadelerine tepki verir.</p>
ÖĞRENME SÜRECİ	<p>1.2. Yetişkin baş veya işaret parmağı ile bebeğin yanağına, çenesine, elinin üzerine, ayağına, bacağına, karnına, sırtına yumuşak ve nazik bir biçimde dokunur. Bebeğin ellerini, saçını ve yüzünü yumuşak bir şekilde okşar, sık sık kucağına alır. Bebeğin parmaklarını yumuşak hareketlerle açıp kapatarak, hareket ettirerek oynar.</p>	<p>2.1. Yetişkin, bebeğin ihtiyaçlarını karşılarken yüzüne yakın bir mesafeden konuşur ve gülümser. Yetişkin "Benim yavrumun karnı mı acıktı?" / "Altı mı kirlendi?" gibi ifadeler kullanır.</p>	<p>3.1. Yetişkin, bebeği kucağına alır. Bebekle göz teması kurarak; ses, jest ve mimiklerini değiştirerek bebeğe işitsel, dokunsal ve/veya görsel uyarılar verir. Bebeğin gülümseyerek, el ve kol hareketleri ile tepkiler vermesini bekler.</p> <p>3.2. Yetişkin, bebekle göz kontağı kurar. Çıngırak, el kuklaları, oyuncak bebek gibi işitsel-dokunsal uyarılar kullanarak bebeğin dikkatini çeker, güler tepki vermesini sağlar.</p> <p>3.3. Yetişkin, bebeğin görme alanı içinde onun ihtiyaçlarını gidermek için bir takım hazırlıklar yapar. Bu hazırlıkları yaparken bebek ile göz teması kurarak yapılanlarla ilgili konuşur. Karnı acıktığında beslenme şekline göre biberona ya da anne sütü alıyorsa anneye, banyo saatinde küvetine, havlusuna gülümseyerek, el kol hareketleri ve cıvıldayarak tepki vermesi beklenir. Yetişkin, bebeğin görme alanı dışında iken bebeğe seslenir, bebeğin tepkilerine dikkat eder ve konuşarak bebeğin yanına gelir.</p>	<p>4.1.Yetişkin, bebeğin görme alanı içerisinde durarak eline aldığı ses çıkaran bir oyuncağın ses çıkartmasını sağlayarak bebeğin dikkatini çeker. Bazı durumlarda, bebeğin görme alanında bulunan başka kişi ya da hayvanların da seslerine dikkatini yöneltmesini sağlar.</p> <p>4.2.Yetişkin, bebeği sırtüstü yatırır değişik el kuklaları ya da oyuncaklar kullanarak çocuğun görme alanı içerisinde oyuncağı sağa sola, ileri geri, dairesel vb. biçimlerde hareket ettirir ve bebeğin oyuncağın hareketlerini gözüyle izlemesini bekler.</p> <p>4.3. Yetişkin, bebekle yüz yüze gelecek şekilde durur. Ağlama, gülme, şaşırma ve komik yüz ifadelerini kullanarak bebeğin kendisine gözlerini açarak, farklı sesler çıkarak, ellerini ve kollarını hareket ettirerek tepki vermesini bekler.</p>
UYARLAMA	<p>1.1. ve 1.2. Yetişkin, gereksinimi her ne olursa olsun bebeğin yanaklarına, alınına, burnuna dokunmalı, hafifçe başını okşamalı ve bu sırada yumuşak bir ses tonuyla konuşmalıdır.</p>		<p>3.1. Yetişkin özel gereksinimli bebekle göz kontağı kurarak, mimiklerini ve jestlerini (özellikle de ellerini) değiştirerek, farklı sesler çıkarmalıdır. Özel gereksinimli bebeği kucağına alarak, onun görüş alanı içine girerek uygulamayı sık sık tekrar etmelidir.</p> <p>3.3. Görsel ve işitsel uyarılara tepki veremeyen özel</p>	<p>4.2.Yetişkin özel gereksinimli bebekle göz kontağı kurmaya çalışarak ona gülümsemeli ve yumuşak bir ses tonuyla konuşmalıdır. Ayrıca canlı renkli çıngırak vb. oyuncakları bebeğin görme alanı içinde hareket ettirerek bakmasını ve gözüyle takip etmesini sağlamalıdır. Az gören ve görme engelli bebek için nesnenin canlı renkli olmasının yanı sıra ses çıkaran ve farklı dokunma</p>

			gereksinimli bebekler için uygun uyarıların verilmesi gereklidir.	yüzüne sahip olması da gerekmektedir. Özel gereksinimli bebeğin verdiği sözlü veya sözlü olmayan tepkiler dikkatle izlenmelidir. Uygulama normal gelişim gösteren bebeklere göre daha sık tekrar edilmelidir. 4.3. Yetişkin özel gereksinimli bebekle göz kontağı kurmalı, gülme, ağlama, küsme, kızma gibi farklı duygulara yönelik yüz ifadelerini abartılı bir biçimde taklit etmelidir. Yetişkin az gören veya görme engelli bebeklerin yüzün bölümlerini tanıması için elleri ile dokunmasını sağlar. Bunu yaparken ses de çıkararak özel gereksinimli bebeğin yetişkinin yüzündeki ifadeler arasındaki farklılıkları algılamasını kolaylaştırılmalıdır.
AÇIKLAMA	<p>1.1 Bu davranış refleksiftir, istemsiz kas çekilmeleri nedeniyle oluşur. Henüz sosyal bir anlamı yoktur.</p> <p>1.2 Dokunsal uyarın bebeğin kendisini güvende hissetmesini sağlar, birçok gelişimsel alanda destekleyicidir. Bebek ile sık sık konuşarak dokunmak gerekir. Ancak uykusu gelen bebek huzursuzdur ve sık sık başını diğer tarafa doğru çevirir. Sesli ve dokunsal uyarılardan zevk almaz olur. Bu işaretleri veren bebeğin sakin bir şekilde uykuya hazırlanması gerekir.</p> <p>Yetişkin bebeğe ponpon, pamuk gibi yumuşak dokulu sünger ve kumaşlarla, parmak uçlarıyla yavaş ve dairesel hareketlerle dokunabilir. Bebek için yetişkinden gelen en iyi dokunsal uyarın sevgi dolu bir kucaklamadır. Dokunmak bebek için önemlidir. Ancak bebeğin, ileride kendi bedenini koruyabilmesi için yetişkinin bebeğe saygı göstermesi ve cinsel organlarına temizlik dışında dokunmaması büyük önem taşımaktadır.</p>	2.1. Yetişkin bebekle kuracağı her tür etkileşimde sevecen bir ses tonu ile gülümseyerek yaklaşmalıdır.	<p>3.1. Yetişkinin verdiği uyarıların karşısında bebek artık bilinçli olarak gülümsemeye (sosyal gülümseme) ve tepki vermeye başlar. Bebeğin, yetişkinin uyarılarına karşı gösterdiği tepkiler ve bu tepkilerin neler olduğu gözlenir ve kayıt edilir.</p> <p>3.2. Bebek çevresel uyarılara bilinçli tepki vermeye başlar. Bunun en önemli göstergelerinden biri de sesli gülmedir.</p> <p>3.3. Bebek, bakımını yapan ya da sıklıkla kendisiyle ilgilenen kişilerin sunduğu duruma/nesneye ses ve hareketlerle tepki verir. Bebek, tanıdığı kişilerin seslerine gülme, ses çıkartma, el-kolunu hareket ettirme gibi tepkiler verir.</p>	<p>4.1. Bu etkinlik sırasında çingirak, müzik kutusu, sıkınca ses çıkaran oyuncaklar, flüt, davul, zil vb. gibi ses çıkaran materyaller insan sesleri ile el çırpma, parmak şıklatma, ayrıca kedi, köpek, kuş sesleri de kullanılabilir.</p> <p>4.2. Yetişkin, el kuklalarının yanı sıra kurmalı oyuncaklar ve mobiller kullanabilir. Bebeğin, görme alanı içerisindeki hareket eden nesne ve varlıklara karşı tepkilerinin olup olmadığı gözlemlenir. Gülme, ses çıkarma, başını çevirme, gözü ile takip etme, kol-el ve bacakları ile hareket etme gibi davranışları var ise kayıt edilir.</p> <p>4.3. Bebeğin, yetişkinin kullandığı yüz ifadelerine uygun tepki vermesi beklenir. Ağlama ifadesine yüzünü buruşturma, komik yüz ifadelerine gülmesi gibi.</p>

Değerlendirme	İlk dört ayda reflekslerinin görülüp görülmediği izlenir. Sosyal gülümseme ve gülmenin başlayıp başlamadığı izlenir. Gelişim izleme formundaki ilgili aylara ait maddeler gözlenerek değerlendirilir. Değerlendirme sonuçlarına göre öğrenme süreçlerinde gerekli görülen düzenlemeler yapılır.
---------------	---

SOSYAL-DUYGUSAL GELİŞİM ALANI				
	5 Ay	6 Ay	7 Ay	8 Ay
GELİŞİM GÖSTERGELERİ	5.1. Yumuşak sese ve gülümseyen yüze, gülme, mutlu sesler çıkarma gibi davranışlarla tepki verir.	6.1. Kucağa alınmak ister. 6.2. Tanıdığı kişi kucağa aldığına ona sarılır.	7.1. Kendisiyle oynayan kişiye eşlik eder. 7. 2. Müzik dinlemekten hoşlanır.	8. 1. Dinlediği müziğin özelliğine göre farklı tepkiler verir.
ÖĞRENME SÜRECİ	5.1. Yetişkin, bebekle sevecen, yumuşak ses tonu ve gülümseyen yüz ifadesi ile sık sık konuşur. Bebekten yetişkinin yüz ifadesine uygun olarak gülmesi beklenir. "Gel benim güzel kızım/oğlum" diyerek kollarını uzatır. Bebekten gülme, mutlu sesler çıkarma, elini uzatma ve kucağa alınma davranışı sergilemesini bekler.	6.2. Yetişkin, bebeği sık sık kucağına alır, bebeğin kucağa alındığında sarılmasını bekler.	7.1. Yetişkin, bebekle karşılıklı olarak oyuncakları alıp verme, ce-ee oyunu oynama ve şarkı eşliğinde bedenini hareket ettirilmesi gibi oyunlar oynar. Bebeğin oyuna katılması, gülmesi beklenir. 7. 2. Yetişkin, bebeğe hareketli müzik dinletir. Bebeğin el kol hareketleriyle ya da bedeni ile müzikten zevk aldığını ve heyecanlandığını göstermesini bekler.	8. 1. Yetişkin, bebeğe farklı ritimlerde, farklı ses tonlarında ve farklı türde müzikler dinletir. Bebeği kucağına alarak dans eder. Müziğe bedensel ve duygusal tepkiler vermesini bekler. Yetişkin, müziği durdurur. Müziğin bittiğini fark etmesini sağlar ve bebeğin müziği tekrar başlatılması yönünde tepki vermesini bekler.
UYARLAMA	5.1. Yetişkin özel gereksinimli bebekle göz kontağı kuracak şekilde karşı karşıya oturmalı ya da bebeği kucağına almalıdır. Bu sırada yumuşak bir ses tonuyla bebeğe ismiyle seslenip ona gülümsemeli, "Canım, güzelim, yavrum" gibi sevgi ifade eden sözcükler kullanmalıdır. Bu uygulama normal gelişim gösteren bebeklere göre daha sık tekrar edilmelidir.		7.1. Yetişkin özel gereksinimli çocukla karşı karşıya göz kontağı kuracak şekilde oturmalıdır. Elleriyle yüzünü kapatıp "Ce-ee oyunu" oynamalıdır. Bebeğin verdiği tepkileri dikkatle izlemelidir. Yetişkin göz kontağı kurmayı sağlayarak özel gereksinimli bebeğe basit şarkılar söylemelidir. 7.2. Yetişkin, bebek müziğe tepki vermediğinde müziğin tonunu alçaltıp yükselterek veya	
AÇIKLAMA	5.1 Bebeğin tüm ihtiyaçları ve oyun gereksinimi gülümseyerek, göz teması kurarak ve yumuşak bir sesle konuşarak karşılanmalıdır. Bebek kucağa alınmak istemiyorsa veya alındığında ağlıyorsa bu durumun süreklilik gösterip göstermediği izlenmelidir. Devam ederse bir uzmana başvurulmalıdır.	6.1. Bebek tanıdığı yetişkini gördüğünde kollarını uzatarak kucağa alınmak istediğini gösterir.	7.2. Bebek müziğe herhangi bir tepki vermiyorsa müziğin tonunu alçaltıp yükselterek müziği duyup duymadığını anlamaya çalışır. Bebek hiç tepki vermiyor veya ağlama gibi huzursuz tepkiler gösteriyorsa tam teşekküllü bir sağlık kuruluşuna başvurulmalıdır.	
Değerlendirme	Kucağa gelme isteğinin olup olmadığına ve sese, müziğe; ses çıkarmaya, gülmeye, hareketlere çocuğun tepki verip vermediği izlenir. Gelişim izleme formundaki ilgili aylara ait maddeler gözlenerek değerlendirilir. Değerlendirme sonuçlarına göre öğrenme süreçlerinde gerekli görülen düzenlemeler yapılır.			

SOSYAL-DUYGUSAL GELİŞİM ALANI				
	9 Ay	10 Ay	11 Ay	12 Ay
GELİŞİM GÖSTERGELERİ	<p>9.1. Engellendiğinde ses çıkarak tepki verir.</p> <p>9. 2.Tanımadığı kişilerden utanır.</p> <p>9. 3. Kendisiyle yakın iletişimi olan kişiler yanından ayrıldığında ağlar.</p> <p>9.4. Oyuna katılır.</p> <p>9.5.Basit taklitler yapar.</p>	<p>10. 1. Kişi tercihi yapar.</p> <p>10.2. Oyuncak tercihi yapar.</p> <p>10. 3. Ses çıkaran nesnelerle ve oyuncaklarla oynamaktan hoşlanır.</p> <p>10.4 Basit el ve parmak oyunları oynar.</p>	<p>11.1.Duygularını ses, jest ve mimiklerle ifade eder.</p> <p>11.2.Oyunlarında taklitleri kullanır.</p> <p>11.3.Sosyal iletişim kalıplarını kullanır.</p>	<p>12.1.Başkalarının ilgisini çeken davranışları tekrar eder.</p> <p>12.2.Bağımsız hareket etmek ister.</p> <p>12.3. Hoşuna giden hareketleri tekrar tekrar yapar.</p>
ÖĞRENME SÜRECİ	<p>9.2. Bebeğin bulunduğu ortama farklı fiziksel özellikte(bıyıklı/bıyıksız, gözlüklü/gözlüksüz, başı bağılı/başı açık, bedensel engelli, ...gibi) olan kişiler davet edilir. Bu kişiler bebeklere yumuşak bir ses tonuyla konuşurlar, tekerleme ya da şarkı söylerler.</p> <p>9.3.Bebekle tanıştı bakım veren kişi ortamdaki farklı yerlere kısa süreli saklanır. Bebeğin hoşlandığı sesleri çıkartarak ortaya çıkar. Bu oyunu saklanma süresini artırarak tekrar eder.</p> <p>9.4.Yetişkin, bebekle birlikte kartlarla, oyuncak bebek ve diğer dolgu oyuncaklarla, kuklalarla, sesli hareketli oyuncaklarla farklı şekillerde basit oyunlar oynar. Bebeğin oyuncaklarını alarak, sallayarak, atarak, ses çıkarak, oyuna katılması beklenir.</p> <p>9. 5. Yetişkin bebeğin karşına geçer ve basit jest ve mimikler yapar, her bir jest veya mimikten sonra bebeği taklit etmesi için teşvik eder. Jest ve mimikleri bebeğin dikkatini çekecek seslerle zenginleştirir.</p>	<p>10.1.Bebeğin oyun ve sevgi ihtiyacı, tercih edilen kişi/kişiler tarafından karşılanır. Tercih edilen kişi, bebekle çeşitli materyallerle oynar. Yetişkin bebeğe sevgi gösterir ve ödüllendirir. Bebeğin tanıdığı kişilere karşı gülerek, kucağına giderek onunla oynayarak, hayret ifadeleri gibi belirgin tepkiler vererek oyun oynar. Bebeğin davranışlarını izler.</p> <p>10. 2. Bebeğin sevdiği oyuncaklarla sık sık oynaması sağlanır, bu oyuncak sıklıkla yanında bulundurulur. Kurumda, haftanın bir günü oyuncak günü belirlenir. Bebeklerin evden getirilen sevdikleri oyuncak ile oynamaları, arkadaşları ile paylaşmaları beklenir. Öğretmen bu oyuncaklar hakkında bebeklerle konuşur.</p> <p>10. 3. Yetişkin bebeğin önüne plastik tabak, tencere, tava, tahta kaşık gibi materyalleri koyar. Kaşıkla tabağa, tencereye vurarak bebeğe model olur. Bebeğin de kaşığı alması, tencere, tava gibi materyallere vurması ve çıkan sesle birlikte gülme, vücudunu sağa sola hareket ettirme gibi tepkiler vermesi beklenir.</p> <p>10.4. Yetişkin, bebekle karşı karşıya gelecek şekilde oturur. Basit parmak oyunları oynar. Bebeğin parmak oyununa</p>	<p>11.1.Yetişkin bebeğe uygun zamanlarda oyuncak ayı, kedi, köpek, bebek gibi nesneler gösterir. Bunları gösterirken nesnelerle ilgili duygularını ses, jest ve mimiklerle belirtir. Bebeğinde oyuncaklara ilişkin duygulara ilişkin duygularını ses, jest ve mimikleri ile ifade etmesini bekler.</p> <p>11.2. Yetişkin öykü okurken öyküdeki hayvanların sesini taklit etmesi için bebeğe fırsat verir. Çevresinde gördüğü hayvanların, araçların ses ve hareketlerine bebeğin dikkatini çekerek taklit etmesini ister.</p> <p>11.3. Yetişkin bebekten uzaklaşırken "bay bay, baş baş" gibi sözlükleri hareketleriyle birlikte kullanarak ona model olur. Bay bay, baş baş gibi ifadeleri içeren hikâye kitabı/ kartı bebeğe okunurken bunlara uygun hareketler yapılır. Bebeğin de bu davranışları yapmasını destekler.</p>	<p>12. 2. Yetişkinin denetiminde bebeğin bulunduğu ortamda özgürce hareket etmesi sağlanır. Eli tutularak yürüyüş yapılır. Yürüyüş esnasında nesnelere dokunmak ve oynamak istediğinde izin verilir. Elini bırakıp yürümek istediğinde olası tehlikeleri önlemeye dikkat edilerek fırsat verilir.</p>

		eşlik ettiğini izler.		
UYARLAMA	<p>9. 2. Özel gereksinimli bebeğin bulunduğu ortamda tanıdığı ve tanımadığı kişileri ayırt etmediği ve bu kişilere farklı tepkiler verip vermediğine dikkat edilmelidir. Özel gereksinimli bebekle yakın temas kurmadan önce görüş alanı içine girerek ismiyle seslenmeli gülümsemeli, yumuşak ses tonuyla konuşulmalıdır. Bebek olumlu tepkiler verdikçe yetişkin bebeğe doğru yaklaşmalı ve dokunmaya başlamalıdır.</p> <p>9.4. Az gören bebekler için bu materyallerin farklı sesler çıkarması ve farklı dokunma yüzeylerine sahip olması gerekmektedir. Otizm riski olan bebekler nesneleri amacına uygun kullanarak oynamak yerine nesnenin bir ayrıntısına takılarak (örneğin dönen bir tekerlek) sürekli onunla oynarlar. Yetişkin özel gereksinimli bebeğe bu materyalleri nasıl kullanacağını göstermelidir.</p> <p>9.5. Gelişimsel gerilik riski olan çocuklar yapılan hareketleri taklit etmekte güçlük çekerler. Bu nedenle, rutinler içerisinde basit taklitler kısa süreli ve sürekli olarak yapılmalıdır.</p>	<p>10.1.Bebek kendisine sürekli bakım veren yetişkinler diğer yetişkinler arasında bir ayırım yapmıyorsa ya da farklı tepkilerde bulunmuyorsa bu bebek için gelişimsel bir risk olabilir.</p> <p>10.2. Bebeğin aşırı derecede bir oyuncığa ya da nesneye bağımlı olması ya da hiçbir nesneye karşı ilgi göstermemesi gelişimsel bir risk olabilir.</p> <p>10.3. Bebeğin ses çıkaran nesnelere ya da anne sesine tepki vermemesi işitme açısından gelişimsel bir risk olabilir.</p>	<p>11.2. Bebeğin çevresinde sık gördüğü varlıkların ses ve hareketleri taklit etmesi önemli bir gelişimsel göstergedir. Bebekte bu davranışın görülmemesi onun görme, işitme duyusu, zihinsel gelişim ve otizm açısından risk altında bulunduğu bir işareti olabilir.</p>	<p>12.2. Fiziksel yetersizliği olan bebek için gerektiğinde fiziksel yardım sağlanarak bebeğin hareket etmesine fırsat verilmelidir.</p> <p>12.3. Yetişkin, bebeğin tekrarlamaktan hoşlandığı hareketlerden oyun yaratır. Bebeğin tekrarlayabilmesi için olanak sağlar. Bebeğin hoşuna giden çeşitli yüz ifadelerini, sesleri, canlı varlıkların hareketlerini yaparak onun da denemesini ister.</p>
AÇIKLAMA	<p>9.1. Bebek istekleri yapılmadığında ağlayarak, bağırarak tepki verir.Bebek günlük rutinelere uymak istemediğinde dikti başka yöne çekilerek yumuşak bir ses tonu ile ikna edilmeye özen gösterilmelidir.</p> <p>9.2. Bebek bulunduğu ortama tanımadığı kişiler geldiğinde utanma,saklanma,kaçınma, gözlerini kaçırma gibi tepkiler verir. Bebek sık sık diğer bireylerle bir araya getirilir ve tanıdığı kişilerin sayısı yavaş yavaş artırılır. Bebeğin tanımadığı kişilere karşı gösterdiği tepkiler ve kademeli yaklaşıma karşı sergilediği süreç gözlemlenir ve kayıt edilir.</p> <p>9.3. Bebeğin, güvenli bağlanma bağlılık duygusunun gelişmesi ile</p>	<p>10.1. Bebek sevdiği kişilerle birlikte olmak ister. Onlarla zaman geçirmekten hoşlanır. Onların kendisi ile ilgilenmesini bekler. Sevdiği kişi yanından uzaklaştığında ağlayabilir, emekleyerek ona doğru gitmek isteyebilir.</p> <p>10. 2. Bebeklerin çok sevdiği ve sürekli oynamaktan hoşlandığı bir oyuncakı çoğunlukla vardır.</p> <p>10.3. Bebeğin tencere, tava, bardak, kaşık gibi ses çıkaran materyallerle oynaması için fırsat yaratılmalıdır. Bu materyallerin kırılmayan, kesmeyen türden olmasına dikkat edilmelidir. Bebek oynarken yetişkin de oyuna katılmalı, farklı ritim ve</p>	<p>11.1. Bebek olumlu ve olumsuz duygularını nesne/varlık ve durumlara göre sesle, jest ve mimiklerle ifade eder. Örneğin, kedi, köpek, bebek, çocuk gibi canlıları gördüğünde sevinç gösterebilir. Yüksek sese (matkap, elektrik süpürgesi gibi) ağlayarak tepki verebilir. Bu nedenle bebeğin olduğu ortamda rahatsız edici seslere izin verilmemelidir.</p> <p>11.2.Bebekten sık sık deneyimlediği ses ve hareketleri taklit etmesi beklenmelidir.</p>	<p>12.1. Yetişkin bebeğin dikkat çekmek amacıyla yaptığı olumlu davranışları, çıkardığı sesleri izlemeli olumlu tepkiler vermelidir. Sosyal ortamlarda bebeğin bu davranışları tekrar etmesi desteklenmelidir.</p> <p>12. 2. Yürümenin başlaması ile birlikte bebeğin etrafı keşfetme isteği başlar. Bu nedenle tek başına nesnelere dokunarak, tadarak tanımak ve öğrenmek ister. Bebek bu dönemde yalnız bırakılmamalıdır. Bağımsız hareket ettiği sırada düşme ve çarpma gibi kaza ve tehlikelere karşı önlem alınmasına özen gösterilmelidir.</p> <p>12.3 Bebek, yapmaktan hoşlandığı hareketleri tekrar etmek ister. Yetişkin</p>

	<p>birlikte anne, baba ve bakım veren kişi görüş alanı dışına çıktığında ağlayarak tepki vermesi normaldir. Bu nedenle, güven duygusunun sağlıklı gelişmesi açısından bebek uzun süre yalnız bırakılmamalıdır.</p> <p>9.4.Bebek bu ayda yetişkinin yönlendirdiği oyuna katılarak tepki verir. Bebeğin, kendisi ile oynanmaya çalışılan oyuna karşı gösterdiği tepkiler gözlemlenir ve kayıt edilir.</p> <p>9. 5.Bebeğin, yetişkinin örneğin çirkin ol, kızgın ol, elini burnuna götürüp bip bip yap gibi yönergelerine uygun tepkiler vermesi beklenir.</p>	<p>tonda sesler çıkararak bebeğe model olmalıdır.</p> <p>10.4. Yetişkin, bebeğin avuç içinden başlayarak “buraya bir kuş konmuş, ördek ailesi gibi oyunları” bebekle oynayabilir.</p>		<p>bunları desteklemelidir.</p>
Değerlendirme	<p>Tanımadığı kişilerden utanma, kendisi ile yakın iletişimi olan kişiler yanından ayrıldığında ağlama, sosyal iletişim kalıplarını kullanma, hoşuna giden davranışları tekrarlama gibi davranışların olup olmadığı izlenir. Gelişim izleme formundaki ilgili aylara ait maddeler gözlenerek değerlendirilir. Değerlendirme sonuçlarına göre öğrenme süreçlerinde gerekli görülen düzenlemeler yapılır.</p>			

SOSYAL-DUYGUSAL GELİŞİM ALANI				
	13-15 Ay	16-18 Ay	19-21 Ay	22-24 Ay
GELİŞİM GÖSTERGELERİ	<p>13-15.1. Kendi isteklerini yaptırmada ısrar eder.</p> <p>13-15.2.Yeni karşılaştığı durumlarda duygularını ifade eden sesler çıkarır.</p> <p>13-15.3.Başkalarının duygularını anlamak için yüzüne bakar.</p> <p>13-15.4.Dokunarak sevgi göstermeyi taklit eder.</p> <p>13-15.5. Yüz ifadesi ile kızdığını belli eder.</p>	<p>16-18.1.Başkalarının duygusal ifadelerini taklit eder.</p> <p>16-18. 2. Öfkelenildiğinde yetişkin desteği ile sakinleşir.</p> <p>16-18. 3. İlgı çekmek için çeşitli davranışlar gösterir.</p> <p>16-18.4. Aynı mekânda diğer çocuklarla etkileşime girmeden oyun oynar.</p> <p>16-18.5.Yetişkinle etkileşimli oyun oynar.</p>	<p>19-21.1. Bağımsız davranışlar gösterir</p> <p>19-21.2.Akranlarına ilgi gösterir.</p>	<p>22-24.1.Sosyal iletişim kalıplarını kullanır.</p> <p>22-24. 2. Evde basit işlere yardım eder.</p>
ÖĞRENME SÜRECİ	<p>13-15. 2. Yetişkin daha önce görmediği yeni bir nesne ya da oyuncacı çocuğa gösterir. Çocuğun bu nesneye hayret ifade eden ses çıkarmasını ya da hareket etmesini bekler. Yetişkin günlük yaşam içinde bu tür durumlarda benzer tepkiler göstererek model olur. Bu tür duygusal tepkiler içeren kitapları okurken uygun sesler çıkarılmasına ve hareketlerin yapılmasına özen gösterir.</p> <p>13-15. 4. Yetişkin çocuğun sevdiği bir oyuncacı sever, okşar, sevgi sözcükleri söyler ve oyuncacı çocuğu verir. Çocuğun da oyuncakla aynı şekilde oynamasını bekler. Yetişkin, oyun sırasında çocuğun gösterdiği sevgi belirten söz ve davranışları destekler. Daha sonra çocuğun yetişkine ya da diğer çocuklara dokunarak, sarılarak sevgi göstermesi için fırsat yaratır.</p>	<p>16-18.1. Yetişkin çeşitli duyguları farklı yüz ve beden ifadeleri ile göstererek çocuğa model olur. Çocuktan taklit etmesini bekler. Çocuğa kitap okunurken öyküde geçen duygusal ifadeler önce yetişkin sonra da çocuk tarafından taklit edilir. Yetişkin çocuğun doğal olarak gösterdiği duygularla ilgili taklit davranışlarını destekler.</p> <p>16-18. 4. Yetişkin, çocuğun bir ya da iki farklı çocukla aynı ortamda oynaması için fırsat oluşturur. Çocuğun diğer çocuklarla etkileşime geçmeden bireysel olarak oyun oynamasını gözlemler.</p> <p>16-18. 5.Yetişkin, çocukla karşılıklı olacak biçimde çeşitli oyun oynar (fış fış kayıkçı, örümcek kardeş, kuklaları ve ya bebekleri karşılıklı konuşturma gibi).</p>	<p>19-21.2.Yetişkin, çocuğun akranları ile birlikte oynayabileceği ortamlar hazırlar. Oyun ortamı için çeşitli materyaller sağlar. Çocukların birlikte oynamalarını teşvik eder.</p>	<p>22-24. 1. Yetişkin çocuğa "teşekkür etme, günaydın, iyi günler" gibi sosyal iletişime yönelik durumlarda model olur. Çocuğun da bu kalıpları kullanması için destek verir. Bu tür sosyal iletişim kalıpları içeren resimli çocuk kitapları okunur, kartlar incelenir, şarkılar söylenir.</p> <p>22. 24. 2. Yetişkin çocuğa ev de ve kurumda basit işlere yardım etmek amacıyla küçük sorumluluklar verir. Masa hazırlarken peçeteleri masaya koyma, eğitim ortamını toplama, giysilerini katlama/toplama gibi davranışları çocuktan bekler.</p>
UYARLAMA	<p>13-15. 4. Az gören ve görme engelli çocuk için dokunarak temasta bulunmak çok önemlidir. Otizm riski olan çocuklar dokunmaya karşı tepki gösterebilir. Bunun için dokunulacak kişi ya da nesneye çocuğun yavaş yavaş alışması sağlanmalıdır. Bu süreçte yetişkin de çocuk alışincaya kadar dokunma süresini kısa tutmalı ve süreyi giderek artırmalıdır.</p>		<p>19-21. 2. Yetişkin özel gereksinimli çocuğu sık sık normal gelişim gösteren çocuklarla bir araya getirmelidir. Oyun parkları, komşu akraba ziyaretleri vb. farklı sosyal ortamlara girerek özel gereksinimli çocuğun; akranlarını, kendisinden büyük veya küçük olan çocukları izlemesi için fırsat yaratmalıdır.</p>	<p>22-24. 1. Yetişkin sosyal iletişime yönelik ifadeleri yerinde ve zamanında sık sık kullanarak özel gereksinimli çocuğa model olmalıdır. Çocuğu da bunları uygun şekilde kullanması için teşvik etmelidir. Yetişkin özel gereksinimli çocuk sözcükleri uygun şekilde kullanmaya başlayana kadar, her kullandığında "aferin, çok güzel söyledin" şeklinde onaylayıcı ifade kullanılmalıdır.</p>

				22-24. 2. Yetişkin, evde bulaşık yıkama, toz alma yemek yapma vb. basit ev işlerini yaptığı sırada özel gereksinimli çocuğun kendisini izlemesine fırsat vermemelidir. Güvenli ve uygun ortamı sağladıktan sonra özel gereksinimli çocuğun benzer hareketleri taklit yoluyla yapmasını sağlamalıdır.
AÇIKLAMA	<p>13-15. 1. Çocuk, ses çıkararak, yetişkinin el ya da giysisini çekiştirerek isteklerinin yapılması için çabalar. İsteği yapılmayınca tepki gösterir. İsteği yapılmıca sevincini belli eder. Bu dönemde çocuk isteklerini yaptırmada ısrarcı ve inatçı bir karakter sergileyebilir. Kendi isteklerini yaptırmada ısrarcı olursa bebeğe ısrar ettiği durum ile ilgili seçenekler sunulmalıdır.</p> <p>13-15.2. Çocuk her hangi bir nesne/varlık ya da durum karşısında sevincini, kızgınlığını, şaşkınlığını, coşkusunu ifade eden sesler çıkarır. Çocuğun yeni durum, nesne, birey ve mekânlarla karşılaştığında kızgın, mutlu, şaşkın gibi duygularını ifade etmesine fırsat verilmelidir. Yetişkin çocuğa model olurken abartılı ses ve hareketlerden kaçınmalıdır.</p> <p>13-15. 3. Bebek, yetişkinin duygularını anlamak için yüzüne bakar ve onun duygularını tanımaya çalışır.</p> <p>13-15. 5. Kızgınlık anlarında çocuk kucağa alınmalı, kızdıran faktörlerden uzaklaştırılmalı ya da çocuk için gerekli bir durum var ise kademeli alıştırılmalıdır. Çocuğu rahatsız edecek bir durum mutlaka yapılması gerekiyor ise (ilaç içirme gibi) güvenlik önlemleri alınarak hızla yapılmalı ve sonrasında çocuk, kucağa alınarak sakinleştirilmelidir.</p>	<p>16-18. 2 ve 16.-18.3. Çocuğun beslenme, temizlik, uyku, güvenlik ve oyun ihtiyaçları geciktirilmeden karşılanmalıdır. Yetişkin çocuktaki olumsuz tepkileri önceden fark edip bu tepkiler ortaya çıkmadan önce ona yeterli zaman ayırmaya özen göstermelidir. Özellikle engellendiğinde, uykusuz kaldığında ve /veya yorulduğunda kendini kontrol edemeyebilir, öfke tepkileri gösterebilir. Yetişkinin ilgisini çekmek için yetişkinin yüzünü eli ile kendine doğru çevirme, eteğini çekiştirme, istenmeyen davranışı sergileme gibi davranışlara başvurabilir.</p> <p>16-18.4.Paralel oyun çocuğun diğer çocuklarla aynı mekânda farklı oyunlar oynamasıdır. Aynı oyuncuğu zaman zaman birlikte kullanabilirler.</p> <p>16-18. 5. Yetişkin sık sık çocukla birlikte oyun oynamak için fırsat yaratmalıdır. Bu sayede çocuk başkaları ile sosyal iletişim becerilerini kazanmaya başlayacaktır.</p>	<p>19-21. 1. Çocuk, dışarıya çıktığında ya da diğer zamanlarda aşırı hareketlilik gösterebilir, her türlü ortama girmek isteyebilir ve yetiştikinden uzaklaşabilir. Çocuğun bu durumu engellenmemeli, cezalandırılmamalı ancak tehlikeli olabilecek nesne ve durumlar için kararlı bir şekilde "hayır" denilmelidir. Çocuğa herhangi bir durum ve nesne için basit seçenekler sunulmalıdır. Çocuğun gelişimine bağlı merak ve hareketleri risk yaratmıyorsa engellemeye çalışarak baskı oluşturulmamalıdır.</p>	<p>22-24. 1. Sosyal iletişim kalıpları günlük yaşamda diğer insanlarla olan iletişimi kolaylaştıran sözcük ve cümlelerdir. "Teşekkür etme, Günaydın, merhaba, iyi günler " gibi nezaket sözcükleri günlük hayatta sıkça kullanılan iletişim kalıplarına örnek olarak verilebilir. Çocuk bu tür sosyal iletişim kalıplarını kullanması için teşvik edilmelidir.</p> <p>22.24. 2. Yetişkinin yaptığı birçok işte çocuk rol almak istiyorsa engellenmemeli, ona da rol ve sorumluluk verilmelidir. Çocuğun yardım etme, birlikte iş yapma gibi davranışları karşısında yetişkin "Aferin, Teşekkür ederim" gibi sözlerle ya da gülümseme, kucağa alma gibi davranışlarla memnuniyetini belli etmelidir.</p>

Değerlendirme	Duygularını ses çıkararak, yüze bakarak, dokunarak ifade etmesi, yetişkin desteği ile öfkesinin geçmesi, basit işlere yardım etmesi gibi davranışları izlenir. Gelişim izleme formundaki ilgili aylara ait maddeler gözlenerek değerlendirilir. Değerlendirme sonuçlarına göre öğrenme süreçlerinde gerekli görülen düzenlemeler yapılır.
---------------	---

SOSYAL-DUYGUSAL GELİŞİM ALANI		
	25-30 Ay	31-36 Ay
GELİŞİM GÖSTERGELERİ	<p>25-30.1.Oynamak istediği kişiyi seçer.</p> <p>25-30.2.Cinsiyetini bilir.</p> <p>25-30.3.Kendine ait nesneleri paylaşır.</p> <p>25-30.4. Basit kurallara uyar.</p>	<p>31-36.1. Yaşlılarıyla birlikte oyun oynar.</p> <p>31-36.2. Grup içi konuşmalara katılır.</p> <p>31-36. 3. İsteklerinin ertelenmesini kabullenir.</p> <p>31-36. 4. Grupla şarkı söyler.</p> <p>31-36. 5. Grupla dans eder.</p> <p>31-36. 6. Ritim çalgıları çalar.</p>
ÖĞRENME SÜRECİ	<p>25-30. 1. Yetişkin, çocukların bir ya da iki kişiyi seçerek küçük gruplar halinde oynamaları için oyunlar hazırlar. Çocukları farklı oyun arkadaşları seçmesi için destekler. Grup içindeki çocukların birbiriyle etkileşim halinde oyun oynamaları için yönlendirir.</p> <p>25-30. 2.Yetişkin, sınıfta kız ve erkek bebekleri kullanarak cinsiyet özellikleri hakkında çocuklarla konuşur. Çocukların sorularını cevaplar. Cinsiyet özellikleri içeren, yapıştırmalı kartondan yapılmış büyük kız ve erkek modellere giysi giydirme oyunu, evcilik, drama gibi oyunlarla ve resimli çocuk kitaplarıyla bu özellikler vurgulanır.</p> <p>25-30. 3.Yetişkin, bazı günler çocuklardan sevdikleri bir oyuncak getirmelerini ister. Çocukların getirdikleri oyuncakla ilgili duygularını anlatmalarına fırsat verilir. Paylaşma davranışı içeren resimli çocuk kitabını okur. Öyküdeki paylaşma davranışlarına çocuğun dikkatini çeker. Daha sonra, yetişkin, çocukların getirdikleri oyuncakları paylaşarak oynamaları için bir oyun kurar. Çocuğun paylaşma davranışı sergilememesi durumunda onu zorlamaz. Paylaşımda bulunduğu olumlu tepkiler verir.</p> <p>25.30. 4. Yetişkin, günlük yaşamdaki kuralları içeren resimli çocuk kitapları okur. Gerçek yaşamda çocuğa somut durumlarla birlikte, anlayabileceği şekilde kuralları canlandırarak, oyunlaştırarak veya pantomimle açıklar. Çocuğun kurallara uyup uymadığını izler. Çocuk gün içinde çeşitli durumlarda bu kuralları uyguladığında, "Aferin, çok güzel" diyerek, gülümseyerek olumlu tepkiler verir.</p>	<p>31-36. 1. Yetişkin çocukların birlikte oyun oynamaları için uygun ortam ve materyalleri hazırlar. Çocukların dikkatini oyun materyallerine çeker. Çocuklar birlikte oyun oynarken gruba katılmayanları birlikte oyun oynamaları için yönlendirir. Çocukların oyun sırasında materyallerini grupça paylaşarak oynamalarını ve işbirliği yapmalarını teşvik eder. Grup içindeki çatışma durumlarında çocuklarla konuşur ve çocukların sorunu çözmeleri için fırsatlar sunar.</p> <p>31-36. 2. Yetişkin, resimli çocuk kitabını okurken çocuklara fikirlerini sorar ve çocukların fikirlerini ve duygularını serbestçe ifade etmelerine fırsat verir. Konuşmaya katılmayan çocukları "..... sen bu konuda ne düşünüyorsun, ne söylemek istersin" diyerek onların duyguyu ve düşüncelerini ifade etmelerini bekler.</p> <p>31-36. 3. Yetişkin, gün içinde çocuğa her isteğinin yerine getirilemeyeceğini gerekçeli olarak açıklar. Grup içinde başkalarının da istekleri olabileceğini fark etmesini sağlar. Bunun için birlikte grup kuralları oluşturulur ve bu kurallara uymaları desteklenir.</p> <p>31-36. 4, 31-36. 5 ve 31-36.6. Yetişkin, gün içinde şarkı, dans ve ritim içeren etkinlikler için ortamlar oluşturur. Çocukların katılımını da sağlayarak şarkı söyler. Müzik eşliğinde dans etmelerini ister. Çocukların şarkı söyleme ve dans etmeye katılımlarını destekler. Yetişkin, farklı ritimlerde dans etmeleri için çocukları yönlendirir.</p>
UYARLAMA	<p>25-30. 2. Öncelikle kendi cinsiyetine ait özellikleri (saç, giysi vb.) tek tek söyleyerek göstermelidir. Özel gereksinimli çocuğun yakın çevresinde bulunan diğer kişilerin de cinsiyet özellikleri vurgulanmalı, farklılıklara dikkat çekilmelidir. Az gören veya görme engelli çocukların cinsiyete yönelik belirtilen farklılıkları dokunarak tanımaya çalışmalarına fırsat verilmelidir. Özel gereksinimli çocuğun cinsiyete yönelik farklılıkları pekiştirebilmesi için cinsiyetleri belirgin olarak ayırt edilebilen oyuncak bebekler de kullanılabilir. Bu uygulamadan sonra resimli kartlar veya resimli çocuk kitaplarındaki kız ve erkek figürleri de farklılıkları vurgulanarak gösterilmelidir.</p> <p>25-30. 4.Yetişkin özel gereksinimli çocukla kuracağı etkileşimde kuralların olmasına dikkat etmelidir. Çocuğun içinde bulunduğu özel durumdan dolayı her istediği şeyi yapma eğiliminde olunmamalıdır. Özel gereksinimli çocuğa da normal gelişim gösteren bir çocuğa konulan sınırlar onun kendini güvende hissetmesini sağlamak</p>	<p>31-36. 1. Özel gereksinimli çocuk da normal gelişim gösteren çocuklar gibi diğer çocuklarla bir arada olmaktan hoşlanır. Yetişkin özel gereksinimli çocuğu her fırsatta normal gelişim gösteren çocukların oyun oynadığı alanlara götürmelidir. Onları izlemesine fırsat vermelidir. Çocuğun yeterliliği doğrultusunda da diğer çocukların oynadığı basit grup oyunlarına (kutu kutu pense vb.) katılmasını sağlamalıdır.</p>

	amacıyla konulmalıdır. Özel gereksinimli çocuktan yapması istenilen herhangi bir şey için süre verilmeli, daha sonra bu süreye uyması beklenmelidir.	
AÇIKLAMA	<p>25-30. 1. Her çocuğun oyun sırasında arkadaşları tarafından seçilmesi ve farklı arkadaşlarını seçmesi için fırsat yaratılmalıdır.</p> <p>25-30. 2. Çocuklar kendi cinsel kimliklerini fark etmeye başlarlar. Kız ya da erkeğe ait tipik özellikleri ayırt ederler. Zaman zaman çocukların isimleri dışında, kız çocuklarına "kızım" erkek çocuklarına "oğlum" diyerek hitap edilmelidir. Cinsiyet özellikleri çocuklara kazandırılırken, cinsiyet eşitliğine dikkat edilmelidir.</p> <p>25-30. 3. Bazı çocuklar kişilik özellikleri nedeniyle paylaşmaya yatkın olmayabilirler. Bu durumda çocukları bu konuda zorlama yapılmamalıdır.</p> <p>25-30. 4. Çocuk, sosyal kuralların bazılarını tam olarak kavrayamaz ve uyamaz. Bu nedenle kurallar tek bir kuralla başlayıp sonra diğerleri eklenerek benimsetilmelidir. Yetişkin kurallar konusunda çocukla inatlaşmamalıdır. Çocuğun kuralları öğrenmesi ve içselleştirmesi için çeşitli fırsatlar yaratılmalı ve süre tanınmalıdır.</p>	<p>31-36. 1. Çocuğun sadece yetişkinlerle değil kurumdaki diğer yetişkinlerle ve çocuklarla sık sık bir arada olması sağlanmalıdır. Birçok günlük rutinin diğer çocuklarla da birlikte yaşanmasına fırsat verilmelidir. Bu yaşta diğer çocuklarla birlikte sembolik oyunlar oynama davranışı görülmeye başlar.</p> <p>31-36. 2. Çocuk, yetişkin konuşurken konuşmalara sıklıkla dâhil olabilir. Yetişkin, çocuğun konuşmalarını engellememeli, iyi bir dinleyici olmalı, konuyu geçiştirmemeli ve açık uçlu sorularla çocuğun konuşmasını desteklemelidir. Yetişkin çocuğun konuştuklarına ve kendi cevaplarına uygun memnunluk ve diğer duyguları ifade eden tutumlar sergilemelidir. Yetişkin, diğer birey ve çocuklarla konuşurken; konuşmayı başlatma, sürdürme ve sonlandırma süreçlerinde ona model olmalıdır.</p> <p>31-36. 3. Çocuğun hiçbir ihtiyacı kasıtlı olarak ertelenmemelidir. Ertelenmesi gereken durumlar onun anlayabileceği kısa ve somut cümlelerle açıklanmalıdır. Erteleme gerekçesi olarak olumsuz nedenler gösterilmemeye çalışılmalıdır. Örneğin "Şimdi hava çok soğuk, parkta oynarsan çok hasta olursun" gibi korkutucu ifadeler yerine "Hava biraz ısınınca parkta oynayabilirsin ya da böyle soğuk bir havada evde seninle şu oyunları oynayabiliriz" gibi olumlu ve çocuğun dikkatini çekecek, hoşlanabileceği alternatifler sunmak daha yararlı olacaktır.</p> <p>31-36. 4, 31-36. 5 ve 31-36.6. Çocuklarla birlikte iken kolay söylenebilecek çocuk şarkıları seçilmelidir. Dans etme sırasında çocuklar yalnız bırakılmamalıdır. Düşme, çarpma olasılıkları en aza indirilmelidir. Çocuklar kıyaslanmamalı, şarkı söylemeye ve dansa zorlanmamalıdır. Ritim oluşturmak için müzik aleti dışındaki araçlar da kullanılabilir.</p>
Değerlendirme	Cinsiyetinin farkına varma, grupla oyun oynama, dans etme, oyun arkadaşını seçme, isteklerinin ertelenmesine olumlu tepki verme gibi davranışları izlenir. Gelişim izleme formundaki ilgili aylara ait maddeler gözlenerek değerlendirilir. Değerlendirme sonuçlarına göre öğrenme süreçlerinde gerekli görülen düzenlemeler yapılır.	

MOTOR GELİŞİM ALANI ÖZELLİKLERİ

VE

MOTOR GELİŞİM ALANI GÖSTERGELERİ

MOTOR GELİŞİM ALANI

Bebek, anne karnında gelişmeye başlar. Bu gelişim doğum sonrasında hızlanarak devam eder. Doğum sonrasında fiziksel büyüme ile birlikte yeni doğanın hareketlerinde refleksler görülmektedir. Bu refleksler, bilinçli hareketlerin temelini oluşturmaktadır.

Motor gelişim yaşam boyu devam eden bir süreçtir ve belirli bir sıra izler. Ayrıca motor gelişimde bilişsel gelişimin, duyu organlarının kullanımının, kas ve iskelet sisteminin düzenli çalışmasının rolü bulunmaktadır. Sonuç olarak “motor gelişim” fiziksel büyüme ile birlikte merkezi sinir sisteminin gelişimine bağlı olarak organizmanın isteme bağlı olarak hareketlilik kazanmasıdır.

Motor gelişim, iki alt başlıkta incelenmektedir.

MOTOR GELİŞİM ALANI	
Büyük kas (kaba) gelişimi:	Vücudun genel hareketlerini anlatır. Bireyin denge ve koordinasyon sağlamasına yardımcı olur. Dönme, emekleme, sıralama, ayakta durma, yürüme, koşma, yuvarlanma, zıplama gibi hareketleri içerir.
Küçük kas (ince) gelişimi:	El ve ayak hareketlerini anlatır. Bireyin elini ve ayağını koordineli olarak kullanımını gerektirir. Tutma, kavrama, buruşturma, yırtma, çizme, kesme gibi hareketleri içerir.

DUYULARIN ÖNEMİ DUYU EĞİTİMİ

Yaşam bir deneyimler dizisidir. Bu deneyimler duyuların kullanılması ile gerçekleşir. Duyularımız aracılığıyla dünyayı keşfeder, yeni bilgiler edinir, haz alır, hatta kendimiz için tehlike oluşturabilecek durumları fark edebiliriz.

Yaşamın ilk yıllarından itibaren duyuların uyarılması gerekmektedir. Yenidoğan bir bebeğin çevreyi tanıması için kullandığı en temel araç duyularıdır. Bebekler duyuları yoluyla çevreyi tanımaya, farklılıkları ayırt etmeye, benzerlikleri bulmaya ve nesneler arası ilişkileri anlamaya çalışır. Bebek ve çocukların duyuları yoluyla elde ettiği bilgiler onları yaşama hazırlar (Dunn, 2007).

Yaşamın ilk yıllarında görülen refleksif hareketler zamanla yerini amaçlı hareketlere bırakır. Bebek yaptığı davranışların sonuçlarını görüp haz aldıkça keşfetmek için daha çok güdülenir, deneme yanılma deneyimlerini artırmak için çabalar. Bebek refleksif hareketlerden amaçlı hareketlere geçişinde duyu organlarını kullanır. Nesneleri sallayarak çıkardığı sese, dokunduğu zaman hissettiği duyguya, kulağına gelen seslerin çeşitliliğine, ona sunulan yiyecek ve içeceklerin tat ve koku farklılıklarına dikkat eder. Bu yolla nesneleri tanıma, algılarını geliştirme, nesnelerle ilgili neden- sonuç ilişkileri kurma gibi becerileri gelişir.

Çocukların kendi bilgilerini oluşturmalarına olanak sunan çok yönlü duyu eğitimi kavram gelişiminin temelini de oluşturmaktadır. Erken çocukluk döneminde somut uyaranlarla duylara ağırlık veren etkinliklerin gerçekleştirilmesi ve ortam düzenlemelerinin yapılması gerekmektedir. Çocuğun içinde bulunduğu her ortam ve her materyal duyu eğitiminde kullanılabilir.

Çocukların her yönden gelişimlerini sağlayarak kendi bilgi dağarcıklarını oluşturmalarını sağlayacak çeşitli uygulamaların yapılması büyük önem taşımaktadır. Bu uygulamalar arasında özellikle bebeklikten itibaren başlanması gereken duyu eğitimi önemli bir yer tutmaktadır. Duyu eğitimi çocuklarda beş duyunun etkin biçimde kullanımı sağlayarak beyin yapılarının daha hızlı gelişmesine neden olmakta ve kavram gelişiminin temelini oluşturmaktadır.

Erken çocukluk döneminde çocuğun öğrenmesi için uyaranların somut olması gerekmektedir. Bu dönemde duyların uyarılmasına yönelik etkinliklere yer verilmesi uyaranların daha somut biçimde algılanmasını sağlamaktadır. Çocuklar ev ya da okul ortamında duylarını kullanmaya yönelik birçok fırsatla karşılaşır. Çocukların karşılaştıkları bu kadar yoğun duysal fırsatların onlar için öğrenmeye ve gelişmeye yönelik deneyimlere dönüştürülmesi önemlidir.

Çocukların beş duylarını uyarmak için etkinlik ve oyunlarla gelişimlerinin desteklenmesi gerekmektedir. Her etkinlik bazen bir bazen de iki ya da üç duyuya hitap edebilecek nitelikte gerçekleştirilebilir. Çocuklara yönelik duyu eğitiminde odaklanma (dikkat), algılama, eşleştirme, ayırt etme ve bellekte tutma gibi öğrenme süreçleri de ele alınmalıdır. Duylara yönelik çalışmalar oyun sırasında ya da beslenme sırasında, uykuya geçişte, banyo sırasında, gezilerde gerçekleştirilebilir.

Görme duysunu uyarmak amacıyla görsel algı, görsel dikkat, görsel bellek, görsel ayırt etme gibi süreçler eğitime dahil edilmelidir. Bunun için de çocuğa parlak ve/veya zıt renklerde, farklı desenleri olan materyaller verilebilir, ortamlar düzenlenebilir.

İşitme duysuna yönelik olarak çocuğa çeşitli şarkılar, tekerlemeler söylenebilir, yumuşak ya da hızlı/ yavaş ritimlerde farklı müzikler dinletilebilir, ses çıkaran oyuncaklarla oyunlar oynanarak işitsel dikkat, algı, bellek, ayırt etmeye yönelik etkinlikler gerçekleştirilebilir.

Dokunma duysunu uyarmak amacıyla bebek ya da çocuğun farklı dokunsal özelliklere (yumuşak, sert, kaygan, pürüzlü, tüylü, sıcak, soğuk vb...) sahip materyallerle ve/veya su, parmak boyası gibi sıvılarla oyunlar oynaması ya da banyoda, beslenme ya da uykuya geçiş sırasında bu materyallerle etkileşime geçmesi sağlanabilir.

Koklama duysuna yönelik olarak; çeşitli baharatlar, aromalar veya kokulu malzemeler koklatma, çevredeki, farklı ortamlardaki ya da yiyeceklerdeki çeşitli iyi ya da hoş olmayan kokuları fark etme, ayırt etme gibi çalışmaları yapılabilir.

Tatma duysunu desteklemeye yönelik olarak bebeklere 1,5-2 aydan itibaren bir-iki damlayı geçmeyecek biçimde çay kaşığı ile ve her defasında tek bir tat olacak şekilde ekşi, tuzlu, tatlı gibi bazı belirgin tatlar tattırılabilir.. Çocuklar büyüdükçe onlara farklı tatlarda yiyecekler sunmak ve bu yiyecekleri tatmalarına fırsat vermek gerekmektedir. Hatta bir arada kullanılmayan bazı yiyecekleri bile bir arada kullanmayı deneyerek (örneğin yoğurt ve mandalina, tahin ve muz, bal ve hardal, mayonez ve salatalık gibi) yeni tatlar oluşturulabilir böylece çocuğun tatma duysunu uyarılabilir. Ancak çocuğun tadından hoşlanmadığı yiyecekleri ona zorla tattırmak ya da yedirmek için ısrarcı olunmamalıdır.

KABA-MOTOR GELİŞİM

KABA-MOTOR GELİŞİM ALANI				
	1 Ay	2 Ay	3 Ay	4 Ay
GELİŞİM GÖSTERGELERİ	<p>1.1 Başını ve boynunu kısa süreli kontrol etmeye çabalar.</p> <p>1.2 Sırt üstü pozisyonda yatarken ani bir uyaran verildiğinde sıçrar.</p>	<p>2.1 Kucağa alındığında başını yaklaşık on beş saniye dik ve dengeli tutar.</p> <p>2.2 Sırt üstü yatırıldığında başını kaldırmaya çabalar.</p> <p>2.3 Yüz üstü yatırıldığında, başını hafifçe kaldırır ve kontrollü olarak indirir.</p> <p>2.4 Sırt üstü yatırıldığında bacaklarını ortalama iki saniye havada tutar.</p> <p>2.5. Yüz üstü yatırıldığında dizlerini karnına çeker.</p>	<p>3.1 Kucağa alındığında başını dik tutar.</p> <p>3.2 Başını, vücudunun orta hatta ortalama 10 saniye tutar.</p> <p>3.3 Ellerinden tutulup kaldırılmaya çalışıldığında başını dik tutar.</p> <p>3.4 Yüz üstü yatarken, başını 45 derece kaldırır.</p>	<p>4.1 Yüz üstü yatırıldığında ağırlığını kollarına vererek göğsünü kaldırır.</p> <p>4.2. Yüz üstü yatırıldığında ayakları ile kendini öne doğru iter.</p> <p>4.3 Koltuk altlarından tutulduğunda adımlamaya benzer hareketler yapar.</p> <p>4.4 Yüz üstü yatırıldığında başını kaldırarak 90 derecede tutar.</p> <p>4.5 Kaşık veya küpü vücudunun orta hattına getirir.</p>

<p>1.1.Yetişkin bebeği çeşitli zamanlarda kucağına alır. Bebeğin başını 2-3 saniye kadar dik tutmaya çabalayıp çabalamadığını takip eder.</p> <p>1.2 Yetişkin, bebek sırt üstü yatarken bebeğin duyabileceği bir mesafede ellerini birbirine olabildiğince hızlı bir şekilde vurur. Bebeğin, bu ani ses karşısında kol ve bacaklarını aynı anda açıp kapaması beklenir.</p>	<p>2.1 Bebeğin başı yetişkinin omuzunda olacak şekilde kucağa alındığında; yetişkin bebeğin başını dik tutabilmesi için çingirak ya da sesli oyuncak sallır. Bebeğin başını 15 saniye kadar dik ve dengeli tutup tutmadığını takip eder.</p> <p>2.2 Yetişkin bebek sırt üstü yatarken göz hizasında çingirak ya da parlak renkli bir nesne sallır. Bebeğin çingirak veya parlak renkli nesneye bakmak için başını kaldırma çabasını gözler.</p> <p>2.3. Yetişkin bebeği yüzüstü yatırır. Bebeğin önceden tanıdığı ve ilgi gösterdiği bir oyuncakçı eline alır. Onun ilgisini çekmek için hareket ettirir. Bebeğin yüz üstü yatarken, başını hafifçe kaldırıp kaldırmadığını kontrol eder.</p> <p>2.4. Bebek sırt üstü yatırılır. Yetişkin bebekle konuşarak, farklı sesler çıkararak iletişim kurmaya çalışır. Bebeğin bacaklarını hareket ettirerek kısa süre yukarı kaldırmasını bekler.</p> <p>2.5. Yetişkin, bebeği yüzüstü yatırır. Bebeğin karşısında parlak nesneler göstererek dikkatini çeker. Bebeğin, dizlerini karnına çekerek hareket etmesini bekler.</p>	<p>3.1. Yetişkin, bebeği kucağına alır. Elindeki çingirak, sesli oyuncak gibi parlak ve sesli nesneleri bebeğin göz hizasında sallar. Bebeğin başını dik tutmasını bekler.</p> <p>3.2. Yetişkin, bebeği günün farklı zamanlarında kucağına alır. Kucağa alındığında bebek başını yanlara düşürmeden ortalama 10 saniye orta hatta tutar.</p> <p>3.3.Yetişkin, bebeği sırt üstü yatırır. İki elinden tutarak vücudunu hafifçe yukarı kaldırır ve yavaşça kendine çeker. Bebeğin başını geriye düşürmeden 1-2 saniye dik tutmasını bekler.</p> <p>3.4 Yetişkin, bebeği yüzüstü yatırır. Bebeğin önceden tanıdığı ve ilgi gösterdiği oyuncakçı alır. Onun ilgisini çekmek için hareket ettirir. Bebeğin başını, yerden 45 derecelik açı yapacak şekilde, kaldırmasını bekler.</p>	<p>4.2 Bebek yüz üstü yatırıldığında yetişkin, bebeğin ayak tabanlarına çok az bir kuvvet uygular. Bebek, bu kuvvete tepki olarak ayakları ile itme davranışı gösterir.</p> <p>4.3 Bebek, koltuk altlarından tutulup ayağa kaldırıldığında sert zemin üzerinde kendiliğinden ayağını kaldırıp adımlama hareketi yapar.</p> <p>4.4 Yetişkin, bebeği yüzüstü yatırır. Bebeğin önceden tanıdığı ve ilgi gösterdiği oyuncakçı alır. Onun ilgisini çekmek için hareket ettirir. Bebeğin yüz üstü yatırıldığında başını 90 derece kaldırıp kaldırmadığını kontrol eder.</p> <p>4.5. Bebek otururken yetişkin eline bir nesne verir. Bebeğin, nesneyi vücudunun orta hattına getirmesini, incelemesini ve onunla oynamasını bekler.</p>
---	---	--	--

UYARLAMALAR	<p>1.1. Özel gereksinimli bebek başını dik tutamayabilir. Yetişkin özel gereksinimli bebeği kucağına aldığı anda bebeğin başını dik tutup tutmadığını, eğer tutabiliyorsa ne kadar süreyle tutabildiğini takip etmelidir.</p> <p>1.2. Yetişkin özel gereksinimli bebeği sırt üstü yatırmalı, bebeğin duyabileceği uzaklıkta kuvvetli ses (el çırpma vb.) çıkarmalıdır. Özel gereksinimli bebeğin yüksek sese karşı kol ve bacaklarını aynı anda hareket ettirmesi gerekmektedir. Yetişkin özel gereksinimli bebeğin verdiği tepkileri dikkatle izlemelidir.</p>	<p>2.2. Özel gereksinimli bebek sırt üstü yatarken başını kaldıramayabilir. Bu nedenle uygulama sık sık tekrarlanmalıdır.</p> <p>2.3. Yetişkin özel gereksinimli bebeği yüz üstü yatırmalıdır. Bebeğin görüş alanı içinde parlak renkli ve ses çıkaran bir nesneyi hareket ettirip, bebeğin hafifçe başını kaldırıp kaldırmadığını takip etmelidir.</p>	<p>3.1. Özel gereksinimli bebek fiziksel engel durumu varsa kucağa alındığında başını dik tutamayabilir. Bebeğin başını dik tutabilmesi için uzman görüşü doğrultusunda desteklenmelidir.</p> <p>3.3. Bebekte fiziksel engel varsa parmaklarını kullanarak yetişkinin elini kavrayamayabilir. Yetişkin, bu durumda bebeği, elini kavrayıp kendisine doğru çekerek, kaldırmaya çalışmalıdır.</p> <p>3.4. Özel gereksinimli bebeğin fiziksel engel durumu varsa yetişkin bebeği yüz sütü pozisyonunda kol ve dirseklerinden destek alacak şekilde yatırmalı, sonrasında görüş alanı içinde nesneyi hareket ettirerek başını 45 derece kaldırıp kaldırmadığını kontrol etmelidir.</p>	<p>4.1. Özel gereksinimli bebek başını dik tutamayabilir. Yetişkin özel gereksinimli bebeği kucağına aldığı anda bebeğin başını dik tutup tutmadığını, eğer tutabiliyorsa ne kadar süreyle tutabildiğini takip etmelidir.</p> <p>4.4. Fiziksel engelli bebek baş ve boyun kontrolü olmadığından başını kaldıramayabilir. Yetişkin eliyle destek olarak bebeğin başını kaldırmaya yardımcı olmalıdır.</p>
AÇIKLAMALAR	<p>1.1. Bebek doğumdan sonraki ilk haftalarda baş ve boynunu kontrol etmekte zorlanır. Ayın sonlarına doğru bu kontrol süresinde artış olur. Bebek bu yönde değerlendirilmelidir.</p> <p>1.2. Bebek için uyarıcı olarak verilen sesin çocuğu uzun süre huzursuz edecek şekilde olmaması gerekmektedir. Ayrıca bebekte bu tepkinin; 2. aya kadar görülmemesi durumunda bir uzmana başvurulmalıdır. Bebeğin bu tepkilerinin; yaşamın ilk 4. ayında görülmesi, prematür ya da düşük doğum ağırlığı olan bebeklerde ise 6. aya kadar görülmesi normal kabul edilmelidir.</p>	<p>2.1. Bebeğin başının ara ara; önlere, yanlara ve arkaya düşmesi normaldir ancak yetişkinin bebeğin başının ani düşmesini önlemek amacıyla elini, bebeğin başının arkasında hazır tutmalıdır.</p> <p>2.2. Bebeğin yatırılacağı zemin ne çok sert ne de çok yumuşak olmalıdır aynı zamanda zeminde yumuşak ve temiz bir battaniye/örtü olması gerekir.</p> <p>2.3. Uygulamaya başlamadan önce bebeğin kıyafetlerinin zıbn ya da tulum olması, düğme, ponpon vb. aksesuarların olmamasına dikkat edilmelidir.</p>	<p>3.1. Bebek kucağa alındığında baş ve boyun kontrolünü her ne kadar sağlamaya başlamış olsa da bir el ile bebeğin baş ve boynu desteklenmelidir.</p>	<p>4.1. Bebek, yüz üstü yatarken yetişkin kucağa almak için yöneldiğinde bebeğin kalkmak için çabalamasına fırsat vermelidir. Bebek yüzüstü yatırıldığında ağırlığını kollarına veremez ise yetişkin, bebeğin göğsünü kaldırmaya yardımcı olmalıdır.</p> <p>4.3. Bebek koltuk altlarından tutulduğunda yaptığı adımlama hareketi tamamen refleksiftir. Bu refleks 6-7. ayda kaybolur. Yetişkin bebeğin bu hareketi yapıp yapmadığını kontrol etmelidir.</p>
DEĞERLENDİRME	<p>Bebeğin baş ve boyun kontrolü izlenir. Gelişim izleme formundaki ilgili aylara ait maddeler gözlenerek değerlendirilir. Değerlendirme sonuçlarına göre öğrenme süreçlerinde gerekli görülen düzenlemeler yapılır.</p>			

KABA-MOTOR GELİŞİM ALANI				
	5 Ay	6 Ay	7 Ay	8 Ay
GELİŞİM GÖSTERGELERİ	<p>5.1.Vücudunu dik tutar.</p> <p>5.2.Yarı oturur pozisyonda destekle 10 dakika durur.</p> <p>5.3.Bacaklarını kısmen dik tutar.</p> <p>5.4.Yüz üstü yatırıldığında ağırlığını bir kolundan diğerine aktarır.</p> <p>5.5.Sırt üstü yatarken yan döner.</p> <p>5.6Yan dönmek için kollarından ve bacaklarından destek alır.</p>	<p>6.1.Destekle dik oturur.</p> <p>6.2.Yüz üstü yatarken bacaklarıyla vücuduna yön verir.</p> <p>6.3. Kol ve bacakları yardımıyla vücudunu iter.</p> <p>6.4.Sırt üstü yatırıldığında vücudunu ileri geri hareket ettirir.</p> <p>6.5.Yüzüstü ileriye ya da geriye doğru sürünür.</p> <p>6.6.Sırt üstü yatarken yüz üstü döner.</p> <p>6.7.Yatarken kendini kaldırmaya çalışır.</p> <p>6.8Yüz üstü yatırıldığında sırt üstü döner.</p>	<p>7.1.Desteksiz oturur.</p> <p>7.2 Elleriyle ayaklarını tutar.</p> <p>7.3.Kol altlarından desteklendiğinde adım atar.</p> <p>7.4.Otururken emekleme pozisyonuna geçer.</p> <p>7.5.Tutunarak ayakta durur.</p>	<p>8.1.El ve dizleri üzerinde bedeni ile ileri geri hareket eder.</p> <p>8.2.Sırtüstü yatarken oturur pozisyona geçer.</p> <p>8.3.Emekler.</p> <p>8.4.Vücudunu sesin geldiği yöne çevirir.</p>
ÖĞRENME SÜRECİ	<p>5.1 Yetişkin, bebeği kucağına alır ve omzuna yaslar. Bebeğin başını dik tutabilmesinin yanı sıra vücudunu da dik pozisyonda tutup tutmadığını izler.</p> <p>5.2. Yetişkin, bebeğin sırtını ve yanlarını destekleyerek oturmasını sağlar. Bebeğin önüne oynayabileceği nesneler koyar. Bebek ortalama 10 dakika vücut dengesini koruyarak oynar.</p> <p>5.4 Bebek yüz üstü yatırılır. Yetişkin, bebeğin göz hizasında olmak koşuluyla önce bir tarafından sonra diğer tarafından bebeğin ilgisini çekecek nesneyi gösterir. Bebeğin nesnenin gösterildiği yöne doğru, kollarına ağırlık vererek dönmesini bekler.</p> <p>5.5 Yetişkin gün boyunca bebeğin değişik pozisyonlarda yatmasını sağlar. Bebeğe sırt üstü yatarken renkli ve sesli uyarılar vererek yan dönmesini bekler. Bebek döneceği yönün tersindeki kol ve bacaklarını uyarana doğru uzatarak vücudunu</p>	<p>6.1 Yetişkin, bebeğin sırtını ve yanlarını destekleyerek oturmasını sağlar. Bebeğin önüne ve eline oynayabileceği nesneler koyar. Bebek vücut dengesini koruyarak oynar.</p> <p>6.2 Bebek, yüzü üstü yatırıldığında yetişkin uzağına ilgisini çeken nesneyi koyarak ona doğru gelmesi ve alması için bebeği cesaretlendirir. Bebek, ileri gidemiş gibi bacaklarıyla vücuduna yön verir.</p> <p>6.3 Bebek yüz üstü yatırıldığında, yetişkin, bebeğin uzağına ilgisini çeken bir nesne koyarak ona doğru gelmesi ve alması için cesaretlendirir. Bebeğin, ileri gitmek için kol ve bacaklarını hareket ettirme çabasını izler.</p>	<p>7.1 Yetişkin, bebeğin desteksiz oturarak oyun oynayabileceği ortamlar hazırlar. Bebeğin önüne ilgisini çekecek oyuncaklar koyar. Bu oyuncaklar hakkında konuşur. Bebeğin desteksiz olarak bir süre oturmasını bekler.</p> <p>7.2 Bebek sırtüstü yatarken yetişkin, onun ayaklarına ponpon, kurdele gibi nesneler takar. Bebeğin bu minik nesnelere ilgi göstermesini ve elleriyle ayaklarını tutmasını bekler.</p> <p>7.3 Yetişkin bebeği kollarının altından tutup ayağa kaldırır. Bebeğin adım atıp atmadığını gözler.</p> <p>7.4 Bebek otururken biraz uzağına ilgisini çeken bir nesne konur. Bebeğin</p>	<p>8.1 Yetişkin, oyuncacı bebeğin uzağına koyar ve kendisi de oyuncağın yanında durur. Bebeği oyuncağı alması için cesaretlendirir. Bebeğin el ve dizleri üzerinde emekleyerek gelip oyuncağı almasını bekler.</p> <p>8.3 Yetişkin, bebek sırtüstü yatarken nesneyi sallayarak onun ilgisini çeker. Nesne çocuktan gittikçe uzaklaştırılır ve bebeğin nesneyi alabilmesi için oturması beklenir. Bebek oturamıyorsa önce yan döndürülür, elleri yardımıyla oturması sağlanır.</p> <p>8.4 Bebeğin rahatça emekleyebileceği bir yere konur. "Gel gel" diyerek ya da sevdiği bir nesne gösterilerek emeklemesi için cesaretlendirilir.</p> <p>8.5 Bebek destekle otururken sağ ya da sol tarafından seslenilir ya da ses çıkaran bir nesne sallanır. Bebeğin sesin</p>

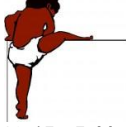
	<p>yan pozisyonda tutar.</p> <p>5.6 Bebek, sırt üstü pozisyondayken vücudunun bir yönüne bebeğin ilgisini çeken bir nesne konulduğunda bebek diğer yöndeki kol ve bacağına nesnenin olduğu yöne doğru hareket ettirerek yan dönmeye çalışır.</p>	<p>6.4 Bebek sırt üstü yatırıldığında yetişkin elindeki nesneyi bebeğin görebileceği bir şekilde ileri geri hareket ettirir. Bebeğin nesneyi izlemek için vücudunu ileri geri hareket ettirmesini bekler.</p> <p>6.5 Bebek, yüz üstü yatırıldığında, yetişkin, bebeğin uzağına ilgisini çeken bir nesne koyarak ona doğru gelmesi ve alması için cesaretlendirir. Bebek, sürünerek gitmek istediğinde vücudunu daha kolay hareket ettirebilmesi için tabanlarından iterek destek verir.</p> <p>6.6 Bebek sırt üstü yatırıldığında yetişkin onun görebileceği şekilde ilgisini çeken bir nesneyi hareket ettirir. Bebeğin yüz üstü dönmesini bekler.</p> <p>6.7 Bebek sırt üstü yatarken yetişkin, bebeği kucağına alacakmış gibi kollarını ona doğru uzatır. Bebeğin kendisini yerden kaldırmaya çalışmasını bekler.</p> <p>6.8 Yetişkin, bebek yüz üstü yatarken onun görebileceği şekilde ilgisini çeken bir nesneyi hareket ettirir. Bu sırada onunla konuşarak sırt üstüne dönmesini bekler.</p>	<p>belden öne doğru eğilerek emekleme pozisyonuna geçmesini bekler.</p> <p>7.5 Yetişkin, bebeğin koltuk, kanepesi gibi yere göğsünü yaslayarak ayakta durmasını sağlar. Bebeğin kolları ve elleri ile kanepesi, koltuk gibi yerden destek alarak ağırlığını ayak ve bacaklarına vermesini ve ayakta duruş pozisyonunu korumasını bekler.</p>	<p>geldiği yöne doğru vücudunu çevirmesi beklenir.</p>
UYARLAMALAR	<p>5.1. Fiziksel engelli bebek vücudunu dik tutamayabilir. Yetişkin bebeği kucağına alıp eliyle sırtına destek vererek vücudunu dik tutmasını sağlamalıdır.</p> <p>5.2. Yetişkin özel gereksinimli bebeği yanlarına küçük minderler koyup destek vererek oturmasını sağlamalıdır. Fiziksel engelli bebek oturmakta sorun yaşayabilir, yetişkin hem minderle hem de fiziksel olarak destekle bebeğin oturmasına fırsat vermelidir.</p> <p>5.6. Yetişkin özel gereksinimli bebeğin gün</p>	<p>6.1. Az gören veya görme engelli ise bu nesnelerin farklı dokunma yüzeyine sahip olmasına dikkat edilmelidir.</p> <p>6.5. Özel gereksinimli bebeğin nesnelere uzanmasını sağlamak için ayak tabanlarından destek verip ileri doğru itmeli. Az gören veya görme engelli ise nesnelerin ses çıkarma özelliğinin yanı sıra farklı dokunma yüzeyine de sahip olması gerekmektedir.</p> <p>6.6. Az gören ve görme engelli bebek için dikkat çekici nitelikte ses çıkaran ayrıca farklı dokunma</p>	<p>7.5. Fiziksel engelli bebek tutunarak ayakta durmakta güçlük yaşayabilir. Yetişkin özel gereksinimli bebeğin kanepesi, koltuk gibi bir yere göğsünden dayayarak durmasını sağlamalıdır. Bunun için yetişkin gerektiğinde bebeği kolların altında tutup desteklemelidir.</p>	<p>8.3. Fiziksel engelli bebek kendiliğinden oturma pozisyonuna geçemeyebilir. Yetişkin, minderler kullanarak bebeğin destekle oturmasını sağlamalıdır.</p>

	<p>içinde farklı pozisyonlarda yatmasını sağlamalıdır. Yetişkin özel gereksinimli bebek sırt üstü pozisyonunda yatarken,-onun görüş alanı içinde renkli, ses çıkaran ve hareketli nesneleri hareket ettirmeli, bu sırada bebeğin yan dönmeye çalışıp çalışmadığını izlemelidir. Yetişkin, görme engelli ve az gören bebekler için farklı dokunma yüzeyine sahip ve ses çıkaran nesneleri bebeğin eline dokundurarak bebeğin takip etmesini ve yan dönmeye çalışmasını sağlamalıdır.</p>	yüzeyine sahip nesneler kullanılmalıdır.		
AÇIKLAMALAR	<p>5.3 Yetişkin bebeği kollarının altından tutup ayakta durdurmaya çalışır. Bebeğin bacaklarını kısmen dik tutup tutmadığını gözlemler.</p>		<p>7.2. Bebeğin ayaklarına takılacak nesnelerin ona zarar vermeyecek özellikte olmasına ve nesneler ayaklarında takılıyken tek başına bırakılmamasına dikkat edilmelidir.</p>	<p>8.4. Emekleme becerisi 6-10 ay arasında görülebilir. Bazı bebekler hiç emeklemeden yürüyebilir. Bu durum normal kabul edilmelidir.</p>
DEĞERLENDİRME	<p>Bebeğin vücudunu kontrol etmesi, oturması, sesin geldiği yöne dönmesi, sırt üstünden yüzüstüne dönmesi, adımlama hareketlerini yapması ve emeklemesi izlenir. Gelişim izleme formundaki ilgili aylara ait maddeler gözlenerek değerlendirilir. Değerlendirme sonuçlarına göre öğrenme süreçlerinde gerekli görülen düzenlemeler yapılır.</p>			

KABA-MOTOR GELİŞİM ALANI				
	9 Ay	10 Ay	11 Ay	12 Ay
GELİŞİM GÖSTERGELERİ	<p>9.1.Eşyaya tutunarak ayağa kalkar.</p> <p>9.2.Bir eliyle tutunarak diğer eliyle yerdeki nesneyi alır.</p>	<p>10.1.Hızlı bir şekilde emekler.</p> <p>10.2. Müzikal seslere bedeniyle eşlik eder.</p> <p>10.3. Eşyaya tutunarak sıralar.</p> <p>10.4 Ellerinden tutulunca 1-2 adım atar.</p> <p>10.5 Tek eli ile eşyaya tutunarak yürür.</p>	<p>11.1.Ayakta 10 saniye yardımsız durur.</p> <p>11.2 Tek elinden tutulduğunda yürür.</p> <p>11.3.Yetişkin ile oturarak top oynar.</p> <p>11.4.Ayakta dururken oturma pozisyonuna geçer.</p>	<p>12.1 Çömelme pozisyonundayken ayağa kalkar.</p> <p>12.2. Yardımsız yürür.</p> <p>12.3.Saplı nesneleri iter.</p> <p>12.4.Basamakları emekleyerek çıkar.</p> <p>12.5.Kolları ile güç gerektiren hareketleri yapar.</p>
ÖĞRENME SÜRECİ	<p>9.1 Yetişkin, bebekle oyun oynar. Oyun sırasında bebeğin ilgi duyduğu bir nesneyi onun erişebileceği kanep, koltuk gibi bir yere koyar. Bebeğin nesneyi oradan alması için cesaretlendirir ve tutunarak ayağa kalkmasını bekler.</p> <p>9.2.Bebek, kanep, koltuk gibi bir yere tutunup ayakta dururken yetişkin bir nesneyi bebeğe gösterir ve kısa bir oyun sonrası nesneyi yere düşürür. Bebeğin bir eliyle tutunduğu yerden dengesini sağlayıp yere düşen nesneyi alabilmesi konusunda onu cesaretlendirir.</p>	<p>10.1 Yetişkin, bebeğin ilgisini çeken ipli bir oyuncak bebeğin önüne koyar. Oyuncakı çeker ve bebeğin emekleyerek oyuncakı takip etmesini bekler. Oyuncakı emekleyerek yakalaması için bebeği cesaretlendirir.</p> <p>10.2 Yetişkin elleriyle ya da herhangi bir nesneyle ritim tutarak şarkı söyler. Bebeğin bu seslere, bedenini sağa sola, öne-arkaya sallayarak tepki vermesini bekler.</p> <p>10.3 Yetişkin, bebeğin sevdiği bir nesneyi sehpa, kanep gibi yüksekte ve uzakça bir yere koyar. Bebeği nesneyi alması için eşyalara tutunarak yürümesi için cesaretlendirir. Nesne yavaş yavaş çekilerek bebekten uzaklaştırılır. Bebeğin eşyaya tutunarak yürümesi izlenir.</p> <p>10.4 Yetişkin, bebeğin arkasına geçip iki elinden tutar. Bebeği adım atması ve yürümesi için cesaretlendirir. Bebeğin aldığı bu destekle 1-2 adım atması beklenir.</p> <p>10.5 Yetişkin, bebeğin sevdiği ve ilgisini çeken nesneyi ulaşabileceği sehpa ya da kanepenin üzerine koyar. Bebeğin, nesneyi alması için eşyaya tek eliyle tutunarak yürümesi konusunda</p>	<p>11.1 Yetişkin, bebeğin koltuk altlarından tutarak yardımcı ayakta durmasını sağlar. Bebek dengesini sağladıktan sonra desteğini kısa bir süreliğine çeker. Bebeğin düşmemesi için dikkat eder ve onu cesaretlendirir.</p> <p>11.2 Yetişkin, bebeği tek elinden tutarak kısa mesafelerde yürütür.</p> <p>11.3 Yetişkin yere bacakları açık bir şekilde oturur. Bebeği de karşısına aynı şekilde oturtur. Yetişkin topu iki elini kullanarak bebeğe doğru iter. Bebeğin de topu kendisine doğru itmesini bekler.</p> <p>11.4 Bebek tutunarak beklerken yetişkin yanına gelir ve yere oturur. Bebeği oyuna davet eder ve yere oturması için teşvik eder. Bebeğin tutunduğu nesneyi ya da eşyayı bırakarak yere oturmasını bekler.</p>	<p>12.1 Bebek yerde oturmuş oyun oynarken yetişkin ilgi gösterdiği veya sevdiği bir oyuncakı alması için ona uzatır. Bebeği ayağa kalkıp alması için cesaretlendirir.</p> <p>12.2 Yetişkin, bebek oyun oynarken onun ilgisini çeken veya sevdiği bir nesneyi onun oyun alanı içine koyar. Bebek kol ve bacaklarını açarak dengesini sağlar ve yardımsız yürüyerek nesneye ulaşır.</p> <p>12.3 Yetişkin sapı olan itmeli oyuncakı önce kendi iterek hareket ettirir. Oyuncakı sapından iterek ileri doğru yürütmesi için bebeği cesaretlendirir.</p> <p>12.4 Yetişkin, bebeğin merdiveni emekleyerek çıkması için birkaç basamak yukarıya onun ilgisini çekebilecek veya sevdiği bir nesneyi koyar. Bebeği emekleyerek nesneye ulaşması konusunda cesaretlendirir.</p> <p>12.5 Yetişkin, bebek ile karşılıklı oturur. Eline aldığı</p>

		<p>cesaretlendirir. Bebek, tutunarak ayakta bekliyor ve yürümüyorsa nesneyi yavaş yavaş uzaklaştırarak nesneye doğru yürümesi için teşvik eder.</p> 		<p>küçük nesneyi (kumaş, mendil vb.) bebeğin önüne koyarak dikkatini çeker. Bebek mendil ile oynamaya başlayınca mendilin bir ucundan da yetişkin tutarak, mendili hafifçe kendisine doğru çeker. Bebek elinden alınmaya çalışıldığını düşündüğü nesneyi kol gücünü kullanarak kendisine doğru çeker.</p>
UYARLAMALAR	<p>9.1. Yetişkin, özel gereksinimli bebeği eşyaya tutunup ayağa kalkmaya çalışarak nesneye uzanması için desteklemelidir. Görme engelli bebek için nesnenin ses çıkaran ve farklı dokunma yüzeyine sahip özellikte olması gerekmektedir. Yetişkin, bedensel engelli bebeği kol altlarından tutup destekle ayakta durmaya çalışması için desteklemelidir.</p>	<p>10.1. Fiziksel engelli bebek emeklemekte güçlük çekebilir. Yetişkin bebeği emekleme pozisyonuna gelmesi için destek olmalıdır. Emeklemesi için görüş alanı içinde ses çıkaran hareketli bir nesneyi hareket ettirmeli, bebeği de nesneye doğru emekleyerek hareket etmesi için teşvik etmelidir.</p> <p>10.3. Az gören veya görme engelli bebek için ses çıkaran ve farklı dokunma yüzeyine sahip nesne kanep, koltuk gibi yüksek bir yere koyulmalıdır. Yetişkin bebeği nesnenin sesine doğru eşyaya tutunarak yürümesi için teşvik etmelidir. Fiziksel engelli bebek kendi başına ayakta durmakta güçlük çekebileceğinden yetişkin kollarının altından destek vererek eşyaya tutunup yürümesini sağlamalıdır.</p>	<p>11.1. Fiziksel engelli bebek ayakta duramayabilir. Yetişkin, bebeği kollarının altından tutup destekleyerek kısa süreli ayakta durmaya çalışmasını sağlamalıdır.</p> <p>11.4. Az gören veya görme engelli bebek kendi başına oturma pozisyonuna geçerken tedirginlik hissedebilir. Yetişkin bebeğin oturma pozisyonuna geçerken yavaş hareket etmesini sağlamalıdır. Fiziksel engelli bebeğin oturma pozisyonuna geçmesi için elle rehberlik edilmelidir.</p>	<p>12.2. Fiziksel engelli çocuk yardımsız yürüyemeyebilir. Yetişkin, bebeğe yürümesi için destek vermesi gerekebilir.</p> <p>12.3. Az gören ve görme engelli bebekler için oyuncağın saplı olmasının yanı sıra sap kısmının farklı dokunma yüzeyine sahip olması ve dikkat çekici ses çıkarması gerekmektedir.</p>
AÇIKLAMALAR		<p>10.1. Oyunağın ses çıkarması bebeğin dikkatini çekme açısından etkili olacaktır.</p>	<p>11.2 Yürürken bebeğin kolu ya da eli hızlı bir şekilde çekilmemelidir.</p>	<p>12.2 Bebeğin yürüme çalışmaları esnasında denge gelişimini sağlamak için farklı zeminlerde (kum, çakıl taşlı alan, beton zemin vb.) yürütmesine fırsat verilmelidir. Yürüme alanında bebek için tehlike yaratacak unsurların olmamasına dikkat edilmelidir. Ayrıca bebek hızlı hareket etmeyi gerektiren oyunlarda (yakalama oyunu gibi) yürüme yerine emeklemeyi tercih edebilir. Bu doğal karşılanmalıdır.</p>
DEĞERLENDİRME	<p>Ayağa kalkması, emeklemesi, sıralaması, yürümesi, basamakları emekleyerek çıkması, oturur pozisyona geçmesi ve kollarıyla güç gerektiren hareketleri yapması izlenir. Gelişim izleme formundaki ilgili aylara ait maddeler gözlenerek değerlendirilir. Değerlendirme sonuçlarına göre öğrenme süreçlerinde gerekli görülen düzenlemeler yapılır.</p>			

KABA-MOTOR GELİŞİM ALANI				
	13-15 Ay	16-18 Ay	19-21 Ay	22-24 Ay
GELİŞİM GÖSTERGELERİ	<p>13-15.1.Elinde nesne taşıyarak yürür.</p> <p>13-15.2.Yerdeki bir nesneyi eğilerek alır.</p> <p>13-15.3.Sabit duran topa ayağı ile vurur.</p> <p>13-15.4.Belirli bir yüksekliğe tırmanır.</p> <p>13-15.5.Yürürken itilip çekilen oyuncacı çeker.</p>	<p>16-18.1.Elinden tutulduğunda basamak çıkar.</p> <p>16-18.2.Parmak ucunda yükselir.</p> <p>16-18.3.Bisikleti ayaklar yerdeyken sürer.</p>	<p>19-21.1.Yardımla merdiven iner.</p> <p>19-21.2 Merdivenleri, bir ayağının yanına diğerini getirerek çıkar.</p> <p>19-21.3.Karşısındakine topu havadan atar.</p> <p>19-21.4.Geri geri yürür.</p> <p>19-21.5.Dengeli koşar.</p> <p>19-21.6.Yan yan yürür.</p> <p>19-21.7.Yardımla tek ayağının üzerinde durur.</p>	<p>22-24.1.Oyuncağı ipinden çekerek yürür.</p> <p>22-24.2.Merdivenden yardımsız iner.</p> <p>22-24.3.Düz hat üzerinde yürür.</p> <p>22-24.4.Yerinde zıplar.</p>
ÖĞRENME SÜRECİ	<p>13-15. 1 Yetişkin, çocukla oyuncak toplama oyunu oynar. Çocuğun eline aldığı oyuncacı yerine götürmesini bekler.</p> <p>13-15. 2 Yetişkin, çocuğun yerdeki nesneyi bir yere tutunmadan almasını bekler.</p> <p>13-15. 3 Yetişkin, çocuğun bir metre uzağına yere topu koyar ve topa ilgisini çeker. Çocuğun topa ayağı ile vurarak kendisine doğru atmasını ister.</p> <p>13-15. 4 Yetişkin, çocuğun ilgisini çeken bir nesneyi kanep, koltuk gibi yüksekçe bir yere koyar. Çocuğun nesneye ulaşmak için yardımsız olarak koltuğa, kanepeye tırmanmasını bekler.</p> <p>13-15. 5 Yetişkin, çocuğa çekilebilen bir oyuncak getirir. Dikkatini çekmek için yürürken oyuncacı çeker. Daha sonra çocuğa vererek "Sıra sende hadi sen de çek" der. Çocuğun, nesneyi tutup çekmesini bekler.</p>	<p>16-18. 1 Yetişkin, merdiven çıkarken çocuğun elinden tutar ve basamakları çıkması için cesaretlendirir.</p> <p>16-18.3 Yetişkin, çocuğu üç-dört tekerlekli bisiklete oturtur ve bisikletini sürmesi için destekler. Çocuk, ayakları ile bisikleti ilerletir.</p>	<p>19-21. 1 Yetişkin, merdiven inerken çocuğun elinden tutar ve basamaklardan inmesi için cesaretlendirir.</p> <p>19-21.3 Yetişkin, çocuğun ortalama 2-2,5 m. uzağında durur. Önce yetişkin topu atar, daha sonra çocuğun topu ona iki eliyle havadan atmasını ister.</p> <p>19-21. 6 Yetişkin, sırt sırta vermiş ikili sandalye dizisi oluşturur. Sandalyeler arasındaki mesafeyi, çocuğun yan dönerek geçebileceği şekilde ayarlar. Çocuğu yan yan yürümesi için teşvik eder.</p> <p>19-21. 7 Yetişkin, çocuğa "leylek oyunu" oynayacaklarını söyler. Bir ayağını kaldırır. Çocuğun da elinden tutarak aynı ya da farklı yöndeki ayağını kaldırmasını ister. Aynı uygulama diğer ayak için de tekrarlanır.</p>	<p>22-24. 1 Yetişkin, çocuğa ipe çekip oynayabileceği bir nesne sağlar. Çocuktan nesnenin ipini tutup çekmesini ister. Gerekirse nasıl çekebileceğini gösterir.</p> <p>22-24. 3 Yetişkin, yere boyu ortalama 1,5 – 2 metre olan 5 cm eninde iki kurdeleyi aralarında 20 cm olacak şekilde bantlarla sabitler. Çocuğu bu hat üzerinde yürümesi için cesaretlendirir</p>
UYARLAR	13-15.1. Az gören ve görme engelli çocuğun elinde taşıyacağı nesnenin ses çıkaran ve farklı dokunma yüzeyine sahip	16-18.1. Az gören ve görme engelli çocuk için basamak çıkmak tehlikeli olabilir. Yetişkin, güvenli bir şekilde basamakları	19-21.1. Az gören ve görme engelli çocuk merdiveni yetişkin gözetiminde ve desteğiyle inmelidir.	22-24.1. Az gören ve görme engelli çocuk için ipe çekilen oyuncacın, kolay hareket edebilen ve ses çıkaran özellikte

	<p>özellikler taşıması gerekmektedir. Ayrıca çocuk yürürken yetişkin "Bana doğru yürü" gibi sözel yönergeler vermelidir. Fiziksel engelli çocuk elinde nesne varken yürümekte zorluk çekebilir. Yetişkin, çocuğa merdiven çıkarken destek olmalıdır.</p> <p>13-15.3. Az gören ve görme engelli çocuk için topun ses çıkarması ve farklı dokunma yüzeyine sahip olması gerekmektedir. Otizm tanılı çocuk için topun parlak renkli olmamasına dikkat edilmelidir.</p> <p>13-15.4. Fiziksel engelli çocuk kendi başına koltuk, kanep vb. eşyaya tırmanıp çıkamayabilir. Yetişkin, çocuğa tırmanması için yardım etmelidir.</p>	<p>çıkması için çocuğun yakınında durmalı, gerektiğinde elinden tutmalıdır. Fiziksel engelli çocuk merdiven çıkmakta güçlük çekebilir. Yetişkin, çocuğa merdiven çıkarken destek olmalıdır.</p>	<p>19-21.6. Özel gereksinimli çocukla yetişkin karşı karşıya gelerek el ele tutuşmalıdırlar. Yetişkin çocukla birlikte aynı büyüklükte yan yan adım atarak yürümeye çalışmalıdır. Az gören ve görme engelli çocuk için yürürken eş zamanlı olarak "Evet!, yürü, çok güzel!" şeklinde sözel yönerge de verilebilir.</p>	<p>olması gerekmektedir.</p> <p>22-24.3. Az gören ve görme engelli çocuk ile fiziksel engelli çocuk düz bir hat üzerinde yürüyemeyebilir. Çocuğun kolayca yürüyebileceği genişlikte alanlar oluşturularak yürümeye çalışması sağlanmalıdır.</p>
AÇIKLAMALAR	<p>13-15.4. Çocuk 15. ayın sonuna doğru tırmandığı koltuğa ya da kanepeye oturur.</p>	<p>16-18.2 Çocuk parmak ucunda yükselerek kapı kolunu açabilir, ulaşamadığı yükseklikteki nesneyi alabilmek için parmak ucunda yükselirken örtü gibi nesnelerden destek almaya çalışabilir. Bu tip durumlar tehlike (parmağın kapıya sıkışması, örtü üzerindeki nesnenin üzerine düşmesi gibi) yaratabilir. Dolayısıyla yetişkinin çocuğu her an kontrol edebileceği mesafede olmalıdır.</p>	<p>19-21. 2 Yetişkin, gerekli güvenlik önlemlerini alarak çocuğun bağımsız olarak merdiven çıkmasını desteklemelidir. Yetişkin gerekli durumlarda, dört beş basamak yukarıya çocuğun sevdiği bir oyuncağını koyarak onu merdiven çıkması için cesaretlendirmelidir.</p> <p>19-21. 4 Yetişkin, çocuğa geri geri yürürken düşme, çarpma gibi kazalardan korumak için sırtından destek olmalıdır veya geri geri yürütmesine yardımcı olmalıdır.</p> <p>19-21. 5 Yetişkin, çocuğa koşması için tehlikesiz ve uygun bir mekan sağlamalıdır. Çocuğu koşmaya teşvik edecek Yakalamaca oyunu gibi oyunlar oynamalıdır.</p> <p>19-21. 6 Yetişkin, çocukla birlikte değişik yönlerde yürüme oyunları oynamalıdır.</p> <p>19-21. 7 Yirmi birinci ayın sonunda çocuğun yardımsız olarak tek ayak üzerinde kısa süreli durmasını sağlayacak etkinlikler yapılmalıdır.</p>	<p>22-24.3 Yetişkin, gerekli güvenlik önlemlerini alarak çocuğun bağımsız olarak merdivenleri inmesini beklemelidir.</p> <p>22.24.4 Çocukla zıplama içeren oyunlar oynanmalıdır. Zıplama esnasında çocuğun herhangi bir yerden destek almadan zıplaması beklenmelidir.</p>

DEĞERLENDİRME

Elinde nesne taşıması, yerdeki nesneyi alması, topa vurması, tırmanması, basamakları çıkıp-inmesi, parmak ucunda yükselmesi, oyuncakları itip-çekmesi, düz hat üzerinde yürümesi ve zıplaması izlenir. Gelişim izleme formundaki ilgili aylara ait maddeler gözlenerek değerlendirilir. Değerlendirme sonuçlarına göre öğrenme süreçlerinde gerekli görülen düzenlemeler yapılır.

KABA-MOTOR GELİŞİM ALANI		
	25-30 Ay	31-36 Ay
GELİŞİM GÖSTERGELERİ	<p>25-30.1.Topu başının üzerinden geriye atar.</p> <p>25-30.2. Hedefe top atar.</p> <p>25-30.3.Kaydıraktan kayar.</p> <p>25-30.4.Müziğe dans ederek eşlik eder.</p> <p>25-30.5.Düz belirli bir hat üzerinde geriye doğru yürür.</p>	<p>31-36.1.Parmak ucunda birkaç adım atar.</p> <p>31-36.2.15-20 m. yükseklikten atlar.</p> <p>31-36.3. Belirli bir uzaklığı (ortalama 15-20 cm) atlayarak geçer</p> <p>31-36.4.Hareketli topa tekme atar.</p> <p>31-36.5. Kendisine doğru atılan topu yakalamak için kollarını uzatır.</p> <p>31-36.6.Koşarken durup yerdeki nesneyi alıp koşmaya devam eder.</p> <p>31-36.7. Alçak engellerin üzerinden atlar.</p> <p>31-36.8. Pedal çevirir.</p> <p>31-36.9.Tek ayak üzerinde sıçrar.</p> <p>31-36.10 Basit vurmali çalgılar çalar.</p>
ÖĞRENME SÜRECİ	<p>25-30.1 Yetişkin çocukla aralarında ortalama 2-2,5 m. olacak şekilde ayakta durur. Yetişkin elindeki orta boy topu başının üzerinden çocuğa atar. Çocuğun da elindeki topu aynı şekilde başının üzerinden kendisine atmasını bekler.</p> <p>25-30.2. Yetişkin şişe/kutu/ lobut vb. nesneleri, aralarında ortalama 10 cm olacak şekilde yan yana dizer. Bu dizi ile aralarında ortalama 1-1,5 m. mesafe olacak şekilde çocuk ile yetişkin yan yana durur. Yetişkin elindeki orta boy topu yerden hedefe doğru atarak şişe/kutu/lobut vb. nesneleri yıkmaya çalışır. Daha sonra topu alıp çocuğa verir ve “ şimdi sıra sende.” der. Çocuğun topu hedefe atmasını bekler.</p> <p>25-30.3 Çocuk, kaydırak merdivenlerini çıkar. Bacaklar önde uzatılmış olarak, kaydırığın tepesinde oturur. Ayakları önde kaydırak kenarlarından tutunarak kendisini hafifçe öne iter. Kendisini bırakır ve kayarak kaydıraktan aşağıya kayar.</p> <p>25-30. 4 Yetişkin, hareketli ritimde bir müzik parçası açar ve çocuğun vücuduyla farklı hareketler yapmasını bekler.</p> <p>25-30.5 Yetişkin yere tebeşirle ortalama 2m uzunluğunda bir çizgi çizer ya da kurdele yapıştırarak düz bir çizgi oluşturur. Çocuğun çizgi üzerinde geriye doğru yürütmesini bekler.</p>	<p>31-36.2 Çocuk ve yetişkin merdivenden inerken merdivenin son basamağından atlamasını ister.</p> <p>31-36.3 Yetişkin yere aralarında yaklaşık 15-20 cm. olacak şekilde kağıtları dizer. Çocuğun kağıtların üzerinden atlamasını bekler.</p> <p>31-36.4 Yetişkin, topa ayağı ile vurarak çocuğa doğru atar. Çocuğun, kendisine atılan topun durmasını beklemeden karşılayıp tekme atmasını ister.</p> <p>31-36.5 Yetişkin, çocukla aralarında ortalama 2-2 ½metre olacak şekilde karşılıklı durur. Orta boy bir topu yetişkin çocuğa doğru atar. Çocuğun topu yakalamak için kollarını uzatması ve yakalamaya çabalaması bekler.</p> <p>31-36.6 Yetişkin, yere küçük top, ponpon gibi küçük nesneleri koyar. Çocuğun koşarak bu nesnelerden birini yerden alıp tekrar koşmaya devam etmesini ister.</p> <p>31-36.7 Yetişkin, iki sandalyenin bacakları arasına yerden 15 cm yükseklikte ip bağlar. "Hadi gel şimdi seninle beraber bu ipin üzerinden atlayalım" diyerek çocuğun ipin üzerinden atlamasını bekler.</p> <p>31-36.8 Yetişkin, çocuğu üç tekerlekli bisiklete oturtur. Çocuğun ayaklarını pedallar üzerine yerleştirmesini bekler. Önce yukarıda olan pedaldaki ayağını itmesini ve pedalı iki üç kez çevirmesini ister.</p> <p>31-36. 9 Yetişkin, çocuğun tek ayak üzerinde zıplayarak belirli bir hedefe kadar ilerlemesini ister.</p> <p>31.36. 10 Yetişkin, çocuğa ritm çubuğu, davul, ksilefon, trampet, tef gibi vurmali müzik aletleri verir. Çocuğun vurarak sesler üretmesini bekler.</p>

		
UYARLAMALAR	<p>25-30.1. Az gören ve görme engelli çocuk için ses çıkaran farklı dokunma yüzeyine sahip top kullanılmalıdır. Yetişkin, gerektiğinde eliyle destekleyerek çocuğun topu başının üzerinden karşıya doğru atmasını sağlamalıdır.</p> <p>25-30.2. Az gören ve görme engelli çocuğun yan yana dizilen nesnelere olan uzaklığı 1 m'den daha kısa tutulmalıdır. Otizm tanılı çocuk için hem dizilen nesnelerin hem de topun parlak renkli olmamasına dikkat edilmelidir. İşitme engelli çocuk için yönerge verirken yetişkinin yüksek sesle tek tek konuşması ve çocuğun yüzüne bakması gerekmektedir.</p> <p>25-30.3. Özel gereksinimli çocuk kendi başına kaydırağın merdivenlerini çıkamayıp. Yetişkin, çocuğun yardımıyla merdivenleri çıkmasını ve bacaklarını öne doğru uzatarak oturmasını sağlayıp, aşağıya doğru kaymasını teşvik etmelidir.</p>	<p>31-36.2. Az gören ve görme engelli çocuk basamaktan atlamak istemeyebilir. Yetişkin, çocuğun elinden tutup cesaretlendirerek atlamasını teşvik etmelidir. Fiziksel engelli çocuk atlayamayabilir. Yetişkin, çocuğun kollarının altından veya ellerinden tutarak atlamasına yardımcı olmalıdır.</p> <p>31-36.4. Az gören ve görme engelli çocuk için parlak renkli, ses çıkaran ve farklı dokunma yüzeyine sahip top kullanmak daha uygun olacaktır. Yetişkin, topun çocuğun ayağının hemen önüne yerleştirmeli, topa nasıl vuracağını çocuğa uygulama yaptırarak anlatmalıdır. Otizm tanılı çocuk için top parlak renkli olmamalıdır.</p> <p>31-36.6. Az gören ve görme engelli çocuk koşarken yerdeki nesneleri fark edip alamayabilir. Fiziksel engelli çocuk koşamayabilir, yürüyerek yerdeki nesne/nesneleri alması sağlanmalıdır.</p> <p>31-36.9. Fiziksel engelli çocuk tek ayak üzerinde zıplayamayabilir. Yetişkin, çocuğu çift ayak zıplayarak ilerlemesi için teşvik etmelidir.</p>
AÇIKLAMALAR	<p>25-30.3 Kaydırağın güvenlik açısından uygun koşulları içerip içermediğini mutlaka kontrol ediniz.</p>	<p>31-36. 1 Yetişkin, çocukla birlikte parmak ucunda yürüme oyunları oynamalıdır.</p> <p>31-36. 2 Gerektiğinde yetişkin çocuğun iki elinden tutarak basamaktan çift ayak atlaması için destek olmalıdır.</p>
DEĞERLENDİRME	<p>Topu atması-tutması, müziğe bedeniyle eşlik etmesi, geriye doğru yürümesi, parmak ucunda adım atması, atlaması, pedal çevirmesi ve tek ayak üzerinde sıçraması izlenir. Gelişim izleme formundaki ilgili aylara ait maddeler gözlenerek değerlendirilir. Değerlendirme sonuçlarına göre öğrenme süreçlerinde gerekli görülen düzenlemeler yapılır.</p>	

İNCE MOTOR GELİŞİM

İNCE-MOTOR GELİŞİM ALANI				
	1 Ay	2 Ay	3 Ay	4 Ay
GELİŞİM GÖSTERGELERİ	<p>1.1.Elleri yumruk halindedir.</p> <p>1.2.Avucunun içine verilen nesneyi kavrar.</p>	<p>2.1.Ellerini orta hatta birleştirir.</p> <p>2.2 Ellerini kısa süre açık tutar.</p>	<p>3.1 Ellerine uzun süre bakar.</p> <p>3.2 El ve ayaklarıyla oynar.</p> <p>3.3 Elinin yanındaki nesneyi yakalar.</p> <p>3.4 Uzaktaki bir nesneyi almak için tüm vücudu ile hamleler yapar.</p> <p>3.5 Ellerini ağızına götürmeye çalışır.</p>	<p>4.1.Görme alanı içindeki nesneyi alır.</p> <p>4.2.Elindeki nesneyi ağızına götürür.</p>
ÖĞRENME SÜRECİ	<p>1.1.Yeni doğan bebeğin elleri, doğum öncesi pozisyonuna uygun olarak, yumruk şeklindedir, zorla açılmaya çalışılmamalıdır.</p> <p>1.2.Yetişkin, öncelikle kavramasını istediği çingirak gibi bir nesneyi bebeğe gösterir. Daha sonra nesneyi bebeğin yumruk pozisyonundaki elinin üzerine hafifçe dokundurur. Yetişkin, bu hareketle parmakları açılan bebeğin avucunun içine nesneyi koyar. Bebek nesneyi kavrar.</p> 	<p>2.1 Yetişkin, bebeğin karşısında iki elini birleştirir ya da el çırpma hareketini birkaç kez yapar. Onun da yapması için ilgili sözcükleri ("Hadi sen de ellerini birleştir ya da Alkış yapalım" gibi) söyler. Daha sonra bebeğin arkasına geçer ve bebeğin iki elini birbirine vurmasını sağlar. Bu oyunu bebek yatarken ve bebeği kucağına aldığı anda da tekrar eder.</p> <p>2.2 Yetişkin, bebeğin elinin üzerine dokunarak uyarır ve bebeğin elini kısa süreli açtığını izler, yine aynı ele doğru çingirak gibi bir nesne uzatır. Bebeğin tutma çabası gösterip göstermediğini izler.</p> 	<p>3.1 Yetişkin, daha önce hazırladığı renkli yün veya bez bilezikleri bebeğin bileklerine takar. Bu bilekliklere ses çıkaran küçük ziller takar. Böylece bebeğin ellerini uzun süre izlemesi sağlanır.</p> <p>3.2. Yetişkin, bebekle konuşarak, farklı ritmik sesler çıkarıp uyarıcılar verir. Ayrıca renkli kurdele, küçük ponpon ve zil gibi uyarıcıları bebeğin el ve ayak bileklerine bağlayıp hareket ettirmesini ve ayaklarına dokunmasını bekler. Dokunmadığında yetişkin bebeğin dikkatini uyarıcılara çekerek ona destek olur.</p> <p>3.3 Yetişkin, bebeğin dikkatini kavrayabileceği uzaklıktaki nesneye çeker ve nesneyi elinin hemen yanına koyar ya da eline doğru uzatır. Bebeğin elinin yanındaki nesneyi yakalayıp yakalamadığını gözler. Yakalamasını bekler.</p> <p>3.4 Yetişkin, bebek sırt üstü yatarken yatağın üzerinde asılı olan mobili sallayarak bebeğin dikkatini çeker. Bebeği mobileye uzanması için cesaretlendirir. Bebeğin mobileye uzanması beklenir.</p> <p>3.5 Yetişkin bebeğin</p>	<p>4.1 Yetişkin, bebeği kucağına alır ya da sırt üstü pozisyonda yatırır. Göz hizasına ponpon, mobil gibi nesneler tutar/asar. Bebeğin uzanarak nesneyi almasını/tutmasını bekler.</p> <p>4.2 Bebek yetişkinin kucağında oturur pozisyonda iken bebeğin eliyle uzanıp alabileceği uzaklıktan çingirak gibi nesneleri uzatır. Bebeğin eline aldığı nesneyi ağızına götürüp götürmediğini izler.</p>

			kucakta ya da yatar pozisyonunda iken elini ağzına götürüp götürmediğini izler.	
UYARLAMALAR	1.1.Fiziksel engelli, kavrama gücü olan bebekler ellerini açıp nesneyi kavrayamayabilirler. Yetişkinin gerektiğinde elle rehberlik etmesi uygun olacaktır.	2.1. Özel gereksinimli bebek ellerini orta hatta birleştiremeyebilir. Yetişkin, bebeğin ellerinden tutup, orta hatta bir araya getirip el çırpma hareketi yapmalıdır. 2.2. Fiziksel engelli bebek tek veya her iki elini de sürekli yumruk yapma, açmama eğiliminde olabilir. Yetişkin, güç kullanmadan, yavaşça bebeğin kapalı tuttuğu elini açmaya çalışıp, çingırak gibi bir nesneyi tutmasını sağlamalıdır.		4.1. Az gören ve görme engelli bebek kendisine uzatılan nesneyi fark edemeyebilir. Parlak renkli, farklı dokunma yüzeyine sahip nesneler tercih edilmeli, bebeğin nesneyi eliyle tutması yetişkin tarafından sağlanmalıdır.
AÇIKLAMALAR	1.2.Bebeğin nesneyi kavraması bilinçli değildir. Bebeğe verilecek nesneler ince saplı (çingırak vb.) olmalıdır. Yetişkin, bebeğin avucuna kendi parmağını da koyabilir.		3.1 ve 3.2 Yetişkin bebeğin el ve ayaklarına taktığı küçük zil, ponpon vb. nesnelerin yaratacağı olası tehlike ve kazalara (ağızına götürüp yutma gibi) karşı dikkatli olmalıdır. 3.3.Yetişkin bebeğin yakalamasını istediği nesnenin bebeğin elinin/avucunun içine sığabilecek büyüklükte ve hafif olmasına dikkat etmelidir. 3.4. Bebekler bu ayda yakınındaki bir nesneye uzanmak isterken düşebilir bu nedenle her zaman düşmeyeceğinden emin olunacak bir yere yatırılmalıdır.	4.1 Yetişkin bebeğin göz hizasına astığı mobil, ponpon vb. nesnelerin tehlike ve kaza (asılan nesnenin bebeğin yüzüne düşmesi, ağzına götürüp boğulmasına sebep olacak şekilde küçük olması gibi) oluşturmamasına dikkat etmelidir. Ayrıca asılan mobiller belirli aralıklarla değiştirilmeli ve mobillere dikkati çekilerek uzanması teşvik edilmelidir. 4.2 Bebek eline almış olduğu nesneyi sahiplenircesine elinde tutar. Almak istendiğinde sıkıca tuttuğu gözlenir. Dolayısıyla zorla elinden almaya çalışılmamalıdır. Ayrıca bebeğin etrafında, küçük parçalı, tüylü, kesici, batıcı nesneler, ip, fular, poşet gibi tehlike yaratacak nesneler ve ekmek, salatalık, elma gibi kopabilen yiyecekler bulundurulmamalıdır. Bebeğin eline alabileceği nesnelerin-oyuncakların temizliğinden emin olunmalıdır.
DEĞERLENDİRME	Yakalama refleksi kontrol edilir. Ellerin hareketlerini izlemesi, elleri ile nesneye uzanma ve yakalama davranışı gösterip göstermediği, görme alanı içindeki nesneyi yakalaması izlenir. Gelişim izleme formundaki ilgili aylara ait maddeler gözlenerek değerlendirilir. Değerlendirme sonuçlarına göre öğrenme süreçlerinde gerekli görülen düzenlemeler yapılır.			

İNCE-MOTOR GELİŞİM ALANI				
GELİŞİM GÖSTERGELERİ	5 Ay	6 Ay	7 Ay	8 Ay
	<p>5.1.El bileğini çevirir.</p> <p>5.2.Hedeflediği nesneye uzanır.</p>	<p>6.1.Elinde bir nesne varken diğer eliyle ikinci nesneyi alır.</p> <p>6.2.Elindeki nesneyi yere vurur.</p>	<p>7.1 Aynı eline uzatılan ikinci nesneyi almak için elindeki nesneyi diğer eline geçirir.</p> <p>7.2 İki elinde birer nesne tutar.</p> <p>7.3 İki nesneyi birbirine vurur.</p> <p>7.4 Nesneyi eliyle keşfetmeye çalışır.</p> <p>7.5 Kabin içindeki nesneleri kabı ters çevirerek boşaltır.</p>	<p>8.1.Baş parmağı ile herhangi bir parmağını karşı karşıya getirir.</p> <p>8.2 Nesneleri parmaklarıyla tutar.</p> <p>8.3 Tuttuğu nesneyi bir kabın içine atar.</p> <p>8.4 İki elinde nesne varken uzatılan üçüncü nesneyi alır.</p> <p>8.5 Kucağa alınmak için yetişkinine doğru kollarını uzatır.</p>
ÖĞRENME SÜRECİ	<p>5.1 Yetişkin bebeğin karşısına geçip onunla göz kontağı kuracak şekilde ellerini el bileklerinden çevirerek tel sarar gibi oyunlar oynar. Bebeğin kendisini taklit ederek ellerini bileklerinden çevirmesini izler.</p> <p>5.2 Yetişkin, bebek sırt üstü yatarken mobil veya nesneleri hareket ettirerek dikkatini çekip ve onlara uzanması için onu cesaretlendirir. Bebek uzaktaki nesneyi yakaladığında alkışlar ve güzel sözler söyler.</p> <p>Bebek yüz üstü yatırılır ve göğsü yastıkla desteklenir. Uzağa konulan nesneye uzanıp yakalaması için cesaretlendirilir.</p>	<p>6.1 Yetişkin, bebeği yastıkla destekleyerek oturtur kendisi de karşısına oturur ve ona nesne uzatarak tutmasını ister. Yetişkin birinci nesne bebeğin elindeyken ona ikinci bir nesne uzatır. Yetişkin, bebeğin elindeki bırakıp kendisine uzatılan yeni nesneyi alması için onunla oyun oynar.</p> <p>6.2 Yetişkin, bebeğin eline tutabileceği büyüklükte çingırak gibi bir nesne verir. Bebeğin elindeki nesneyi yere vurarak ses çıkarması için model olur ve onu teşvik eder.</p>	<p>7.1 Yetişkin, bebekle oyun oynar. Bebeğin bir elinde oyuncak varken diğer eline de bir oyuncak uzatır. Bebeğin uzatılan oyuncacı alması için elindeki oyuncacı diğer eline geçirmesini bekler.</p> <p>7.2 Yetişkin, bebeği henüz oturmuyor ise yastıkla destekleyerek oturtur. Kendisi de karşısına oturur ve iki eline aynı anda birer oyuncak vererek bebeğin her ikisini de tutmasını izler.</p> <p>7.3 Yetişkin, bebeğin iki eline birer nesne (küçük tahta kaşıklar gibi) verir. Kendisi de iki eline birer nesne alır, bebeğin iki elindeki nesneyi birbirine vurarak ses çıkarması için ona model olur. Bebeğin de benzer hareketi yapması için onu teşvik eder.</p> <p>7.4 Yetişkin, bebeği eliyle tutabileceği büyüklükte çingırak, diş kaşıyıcı, oyuncak gibi farklı maddeleri uzatır. Bebek</p>	<p>8.1 Yetişkin, bebekle oynarken oyuncak veya nesneyi bebeğin eline verir. Oyuncacı baş ve herhangi bir parmağı ile tutması için yardımcı olur. Tuttuğu oyuncacı kutunun içine atma oyununu çocuğa önce kendisi model olarak gösterir. Sonra bebeği aynı hareketi yapması için cesaretlendirir.</p> <p>8.2-3 Yetişkin bebeğin önüne ilgisini çekecek küçük nesneler koyar. Ona dokunması ve kavraması için fırsat tanır. Gerekirse nesneyi bebeğin eline doğru uzatır. Bebeğin bu küçük nesneleri parmakları ile tutmasını bekler. Yetişkin yerdeki nesneleri bir kabın içine koyarak bebeğe model olur. Bebeği de nesneleri kabın içine koyması için cesaretlendirir. Bebek nesneleri kabın içine koyduğunda alkışlar.</p> <p>8.4 Yetişkin, bebekle oyun oynarken her iki eline de birer oyuncak verir. Bunları tutarken bebeğe üçüncü oyuncacı uzatır. Bebeğin elindeki bir oyuncacı bırakıp uzatılanı almasını</p>

			<p>eliyle nesneyi tutar ve sallayarak hareket ettirmeye, ses çıkartmaya çalışır. Eline alır, evirir, çevirir. Yetişkin bebeğin nesneyi inceleyip incelemediğini gözlemler.</p> <p>7.5 Yetişkin, bebekle yere oturur. Bebeğin önüne içinde çingırak, küp, diş kaşıyıcı, top, plastik dolu oyuncaklar gibi farklı büyüklük ve renkte nesnelerin olduğu bir kap koyar. Bebeğin kabı ters çevirerek içindekileri boşaltması için ona model olur ve teşvik eder.</p>	<p>bekler.</p> <p>8.5 Yetişkin, bebeğin karşısına geçer ve onu kucağına almak için sesli olarak "gel geel gelll" diyerek kollarını ona doğru uzatır. Bebek de ona doğru kollarını uzatıyorsa yetişkin ona yaklaşıp kucağına alır. Bebeğin davranışlarını dikkatle takip eder.</p>
UYARLAMALAR	<p>5.1. Fiziksel engelli çocuk bileğini çevirme hareketi yapamayabilir. Yetişkin uzman denetiminde bebeği el bileğini çevirmesi için teşvik etmelidir.</p>	<p>6.1. Özel gereksinimli bebek eline aldığı nesneyi bırakmak istemeyebilir. Bebek ikinci nesne kendisine uzatıldığında elindeki nesneyi bırakmıyorsa yetişkin bebeği elindeki nesneyi bırakıp ikinci nesneyi alması için teşvik etmelidir.</p>	<p>7.1. Özel gereksinimli bebek bir elindeki nesneyi diğer eline geçirmek istemeyebilir. Yetişkin bebeğin elinde bir nesne varken aynı eline başka bir nesne uzattığında nesneyi diğer eline geçirmiyorsa, eliyle rehberlik ederek nesneyi diğer eline almasını sağlamalıdır.</p>	<p>8.1. Fiziksel engelli bebek ellerini ve parmaklarını hareket ettirmekte zorluk yaşayabilir. Yetişkinin, uzman denetiminde bebeğin parmaklarını hareket ettirmeye çalışması sağlanmalıdır.</p> <p>8.2.3. Otistik çocuklar için kullanılacak nesnelerin parlak renkli ve dönerek hareket edebilen nitelikte olmamasına dikkat edilmelidir.</p>
AÇIKLAMALAR	<p>5.1. Bebeğin elindeki nesneyle uzun süre oynaması bekleniyorsa bu nesnelerin ses çıkaran özellikte olmasına özen gösterilmelidir. Çünkü bebek sesin tekrarı için nesneleri sallayacaktır.</p> <p>5.2. Bebeğin uzanarak alması istenen nesnenin en fazla bebeğin bir kol boyu uzağında olmasına özen gösterilmelidir. Bebeğin kendine olan güvenini kazanabilmesi için nesnenin önce yakınına daha sonra gittikçe uzağına konulması uygun olacaktır. Bebeğin göğüs altına konan yastıkla uzun süre yüz üstü yatmamasına özen gösterilmelidir.</p>	<p>6.1 Bebeğin eline verilecek nesnelerin avuç içinde kavrayabileceği özellikte olmasına özen gösterilmelidir. Ayrıca bebek, bu süreçte yalnız bırakılmamalıdır.</p> <p>6.2 Bebek elindeki nesneyi masa veya yere vururken nesne kontrolünü henüz tam olarak kazanmadığı için elindeki nesne başına çarpabilir. Yetişkin bu konuda dikkatli olmalıdır.</p>	<p>7.1 Bebeğin eline uzatılan nesnelerin bebeğin avuç içine sığabilecek büyüklükte ve ilgi çekici özellikte olması önemlidir. İkinci nesne bebeğin dolu olan eline doğru uzatılmalıdır.</p> <p>7.2. Yetişkinin, bebeğin iki eline aynı anda nesneyi uzatması gerekmektedir.</p> <p>7.3.-7.4 Yetişkin, uygulama sonrası bebeğin tepkisini hemen gözleyemeyebilir. Bebeğin elindeki nesne ile günün farklı zamanlarında ilgilenmesinin sağlanması önemlidir. Bebek nesneyi tanımak için nesneyi ağzına götürme, nesneyi bir yere ya da iki nesneyi birbirine vurma gibi farklı girişimlerde bulunabilir.</p> <p>7.5 Oturma alanının, bebeğin serbest hareket edebileceği özellikte olması gerekmektedir. Mandal sepeti, yoğurt kabı gibi kaplar da kullanılabilir. Ancak kullanılan bu kapların kesici olmamasına dikkat edilmelidir.</p>	<p>8.1 Bebek nesneyi bağımsız olarak tutamazsa yetişkin bebeğin elini kavrayıp, nesneyi birlikte almaya çalışmalı ve bebek ile konuşmalıdır. Örneğin "eeveeeett.....(çocuğun adı) bu ....(nesnenin adı) alalım" der.</p> <p>8.2-8.3 Yetişkin bebeğin eline tutması için verdiği küçük nesnelere (yutma-boğulma gibi tehlikelere karşı) dikkat etmelidir.</p> <p>8.4 Yetişkin bebekle günün farklı zamanlarında bu uygulamayı tekrar etmelidir. Bebeğe sunulacak olan üç nesnenin de bebek için ilgi çekici olmasına dikkat edilmelidir.</p> <p>8.5 Yetişkin, bebeğe "gel gel" hareketi yaptığında, bebek kollarını uzatarak yetişkine yöneliyorsa kucağa alınmalı ve biraz dolaştırılmalıdır.</p>

DEĞERLENDİRME	İki elin hareketleri ve ellerde küçük nesneyi tutma, parmaklarını kullanma ve parmağıyla nesneyi tutma becerileri izlenir. Gelişim izleme formundaki ilgili aylara ait maddeler gözlenerek değerlendirilir. Değerlendirme sonuçlarına göre öğrenme süreçlerinde gerekli görülen düzenlemeler yapılır.
---------------	---

İNCE-MOTOR GELİŞİM ALANI				
	9 Ay	10 Ay	11 Ay	12 Ay
GELİŞİM GÖSTERGELERİ	<p>9.1.Nesnelerle oyun oynar.</p> <p>9.2.Dürtme-deşme hareketi yapar.</p>	<p>10.1 Kutunun içinden nesneleri tek tek çıkarır.</p> <p>10.2 Nesneleri eliyle ileri-geri hareket ettirir.</p> <p>10.3 Küçük nesneleri toplamak için baş ve işaret parmağını kullanır.</p>	<p>11.1Küçük nesneleri dar ağızlı kaba atar.</p> <p>11.2 Kum ve/veya su gibi materyallerle oynar.</p> <p>11.3 Bardağı kulpundan tutar.</p>	<p>12.1 Nesnelerin kapağını yerlerine yerleştirir.</p> <p>12.2 Kalın yapraklı kitap sayfalarını çevirir.</p>
ÖĞRENME SÜRECİ	<p>9.1 Yetişkin, bebeği uygun bir zemin üzerine oturtur. Bebeğin önüne onun eliyle tutup kavrayabileceği nitelikte ve sallandığında farklı sesler çıkaran renkli nesneler koyar. Bebeğin herhangi bir nesneyi eline alıp incelemesini ve onunla oynamasını izler.</p> <p>9.2 Yetişkin, bebeğin önüne düğmeleri ve/veya delikleri olan nesneler koyar. Yetişkin bebeğin nesnelere ilgisini çeker. Bebeğin işaret parmağı ile düğmelere deliklere parmağını sokmaya çalışmasını, dürtmesini izler.</p> 	<p>10.1 Yetişkin, bebekle oynamak için karşısına oturur ve küçük nesneleri önlerindeki kutulara atar. Kutuyu sallayarak ilgisini çeker ve nesneleri kutudan çıkarması için model olur. Bebeğin kutu içindeki nesneleri tek tek çıkarmasını bekler.</p> <p>10.2 Yetişkin, bebeğe araba, kamyon, tren gibi kolayca hareket edebilen tekerlekli oyuncaklar verir. Bebeğin zeminde iterek tekerlekli nesneleri hareket ettirmesini izler.</p> <p>10.3 Yetişkin, bebeği uygun bir zeminde oturtur. Bebeğin önüne baş ve işaret parmağını kullanarak kavrayıp tutabileceği nitelikte kuru üzüm gibi nesneler koyar. Bebeğin bu nesneleri baş ve işaret parmağını kullanarak toplaması beklenir.</p>	<p>11.1 Yetişkin, bebeği rahat ve uygun bir zemine oturtur. Bebeğin önüne farklı büyüklükte ve renkte nesneler koyar. Bu nesneleri dar ağızlı plastik bir kabın içine atmasını ister, gerektiğinde ona model olur.</p> <p>11.2 Yetişkin, bebek kendi gözetimi altındayken bir kabın içine su doldurur ve içine yüzebilen, suya dayanıklı nesneler koyar. Bebeğin suyla oynamasını izler. Ayrıca, bebeğin kum havuzlarının bulunduğu mekânlarda da kova, kürek, kalıplar gibi uygun kum oyuncakları ile oynamasına fırsat verir.</p> <p>11.3 Yetişkin, bebeğin eline içinde az miktarda su bulunan kulplu bir bardak verir. Bebeğin iki eliyle bardağı kuplarından tutarak ağızına götürüp içindeki sıvıyı içmesini bekler.</p> 	<p>12.1 Bebek oturur pozisyonunda iken önüne tencere gibi kapaklı nesneler konur. Bebeğin bu nesnelerin kapaklarını tek hareketle açması/kapatması ve yerlerine yerleştirmesi beklenir. Yetişkin, gerektiğinde yardımcı olur.</p> <p>12.2 Yetişkin bebeğe sayfaları kalın karton, bez, naylon veya mukavvadan yapılmış, gelişimsel düzeyine uygun resimli çocuk kitabı verir. Bebeğin kitabın sayfalarını eliyle çevirmeye çalışması için gerektiğinde model olur ve onu teşvik eder.</p>
UYARLAMALAR			<p>11.1. Az gören ve görme engelli bebeğin eline nesneler yetişkin tarafından verilmeli, kabın içine atması için deliği dokunarak bulması sağlanmalıdır.</p> <p>11.3. Fiziksel engelli bebek için kalın, kolayca kavranabilen çift kulplu bardak kullanılmalıdır.</p>	<p>12.2. Az gören ve görme engelli bebek için dokunma kitapları kullanılmalıdır.</p>
AÇIKLAMALAR	<p>9.2.Bebek için seçilen nesnelerin bebeğin parmağını sıkıştırmayacak özellikte olmasına dikkat edilmelidir. Bebeğin emekleyerek elektrik prizi, anahtar deliği gibi yerlere</p>	<p>10.1.Bebek, nesneleri kutunun içinden almadığında ya da kutu ile ilgilenmediğinde zorlanmamalıdır. Oyun, bir süre geçtikten sonra tekrar denenebilir. Zorlamadan</p>	<p>11.2.Kum ve su oyunlarının mümkün olduğunca açık alanda yapılmasına, hava koşullarının uygun olmadığı durumlarda da kapalı ve güvenli</p>	<p>12.1 Küçük çaydanlık ya da tencereler bu amaçla kullanılabilir.</p>

	<p>parmağını sokmaması için gerekli önlemler alınmalıdır.</p>	<p>bebeğin elini kutuya sokmasına yardım edilebilir. Kutu içine bebeğin en çok ilgisini çeken nesneler konulmalıdır.</p> <p>10.3 Yetişkin, bebeğin küçük nesneleri yutarak boğulma tehlikesine karşı dikkatli olmalıdır. Ayrıca, bebeğin yerdeki tüy, toprak gibi maddeleri tutup ağzına götürmemesine dikkat edilmelidir.</p>	<p>ortamlarda yapılmasına özen gösterilmelidir. Ayrıca kum oyunu esnasında bebeğin kumu ağzına alması olasılığına karşı dikkatli olunmalıdır. Banyo sırasında da leğen/küvet içine yüzebilen plastik bebek/hayvancıklar konularak ya da küçük bir banyo tası verilerek bebeğin su ile oynamasına fırsat verilmelidir.</p> <p>11.3 Bebeğe verilecek bardağın hafif ve kırılmayacak nitelikte olmasına dikkat edilmelidir.</p>	
DEĞERLENDİRME	<p>Nesnelerle oyun oynaması, nesneleri ileri geri hareket ettirmesi, küçük nesneleri dar ağızlı kaba atması, kalın kitap sayfalarını çevirmesi ve kapakları yerine yerleştirmesi izlenir. Gelişim izleme formundaki ilgili aylara ait maddeler gözlenerek değerlendirilir. Değerlendirme sonuçlarına göre öğrenme süreçlerinde gerekli görülen düzenlemeler yapılır.</p>			

İNCE-MOTOR GELİŞİM ALANI				
	13-15 Ay	16-18 Ay	19-21 Ay	22-24 Ay
GELİŞİM GÖSTERGELERİ	<p>13-15.1 Nesneleri dengeli bir şekilde üst üste koyar.</p> <p>13-15.2 Oyunlarda her iki elini eşgüdümlü kullanır.</p> <p>13-15.3 Kalemi avucuyla kavrar.</p> <p>13-15.4 Açılır kapanır nesnelerle, açma kapama yapar.</p> <p>13-15.5 Kağıt yırtar.</p> <p>13-15.6 Nesnelerin düğmelerine basar.</p> <p>13-15.7 Şekilleri uygun boşluklara yerleştirir.</p> <p>13-15.8 Topu iki eliyle tutarak karşısındakine atar.</p> <p>13-15.9 Suyu kaptan kaba boşaltır.</p> <p>13-15.10 Küçük nesneleri dar ağızlı kaptan çıkarır.</p>	<p>16-18.1 Karalama/boyama yapar.</p> <p>16-18.2 Kaşık ve çatalı amacına uygun kullanır.</p>	<p>19-21.1.Kitap sayfalarını ikişerli üçerli çevirir.</p> <p>19-21.2.En az dört küpten (5x5 cm) kule yapar.</p> <p>19-21.3.İki eliyle makas kullanır.</p> <p>19-21.4.İri boncukları çubuğa dizer.</p> <p>19-21.5.Vidalı kapakları açar.</p>	<p>22-24.1.İki- üç küpten (2.5x2.5 cm.) kule yapar.</p> <p>22-24.2 Kapları boyutlarına göre iç içe yerleştirir.</p> <p>22-24.3.Makasla bir açımlik hamleler ile kesme yapar.</p> <p>22-24.4.Nesneyi iki elinin avuçları içinde yuvarlar..</p> <p>22-24.5.Kalemi üç parmağı ile tutar.</p> <p>22-24.6.Kağıdı iki eliyle buruşturur.</p>
ÖĞRENME SÜRECİ	<p>13-15.1. Yetişkin, çocukla birlikte bulunduğu mekanı toplarken çocuğun yastık, tabak, kitap, giysi gibi nesneleri üst üste koyması için model olur ve ona fırsat verir.</p> <p>13-15. 2 Yetişkin, çocuğa oynaması için içinde küçük nesnelerin olduğu çeşitli kaplar verir. Nesneleri kaptan kaba, kaptan yere iki elini eşgüdümlü kullanarak doldurmasını ya da boşaltmasını bekler. Bahçede küçük kalıpların içine bir eliyle kalıbı tutup diğer eliyle kum doldurma oyunları oynamasını sağlar.</p> <p>13-15. 3 Yetişkin çocuğun önüne kolayca karalama yapabileceği büyük kâğıt (A3) ve eline kolay kavrayabileceği kalın, renkli bir kalem verir. Çocuk kalemi avucu içinde tüm parmakları ile tutar. Çocuğun kalemin ucunu kâğıda değiştirerek karalamalar yapmasına fırsat verir.</p>	<p>16-18.1. Yetişkin ve çocuk masada karşılıklı oturur. Yetişkin masaya yarım tabaka beyaz karton ve kalın iki pastel boya koyar. Birini çocuğa uzatarak "... (çocuğun adı) bu pastel boya senin, bu da benim "der" . Daha sonra çocuğa model olur ve pastel boya ile karton üzerinde karalamalar yapar. Çocuğu da çizim yapmaya teşvik eder. Pastel boya yetişkin ve çocuk arasında değiş tokuş yapılarak boyamaya devam edilir.</p> <p>16-18.2. Yetişkin, çocuk yemek yerken onun kaşık/çatal kullanmasına fırsat verir. Gerektiğinde kaşığı tutmasına yardımcı olur. Kaşık /çatal kullanarak yemeğini kendi kendine yediğinde onu ödüllendirir.</p>	<p>19-21. 1 Yetişkin, çocukla yan yana rahat bir yere oturur ve birlikte kitaba bakarlar. Çocuğun kitap sayfalarını açması için onu destekler, cesaretlendirir. Çocuk yapamazsa yetişkin model olur, çocuğun yapıp yapmadığını gözlemler.</p> <p>19-21.2 Yetişkin, masada çocukla karşılıklı oturur ve küpleri (kenar uzunluğu 5x5 cm olan ve en az 4 tane) çocuğun önüne koyar. Çocuğa küplerden bir kule yapmasını söyler. Kule yaparken çocuğa model olur veya küpleri tek tek eline verir. Çocuğun düşürmeden en az 4 küpü üst üste yerleştirmesi beklenir.</p> <p>19-21. 3 Yetişkin çocuğun önüne çocuk boyu makas ve 10x10 cm boyutlarında karton parçalarını koyar. Çocuğa model olur ve makası parmaklarına takarak açma kapama</p>	<p>22-24. 1 Yetişkin çocuğun önüne kenar uzunluğu ortalama 2.5x2.5 cm. olan küpler koyar. Küplerden birini alır masa üzerindeki diğer küpün üzerine koyar. Sonra masada duran diğer küpü de üst üste duran küplerin üzerine koyar. Daha sonra kuleyi yıkar ve çocuktan aynı uygulamayı yapmasını bekler.</p> <p>22-24.2 Yetişkin, çocuğa iç içe geçen kaplar, oyuncak kova veya bardaklar verir. Çocuktan bu kapları iç içe geçirmesini ister.</p> <p>22-24.3 Yetişkin çocuğa, çocuk makası verir. Elindeki kağıdı göstererek "bu kağıdı keselim" der. Makası çocuğun tek elinin parmaklarına geçirir. Çocuğun yetişkinin tuttuğu kağıdı, makası bir kez açıp kapatarak kesmesi beklenir. Gerektiğinde, çocuğa model olunur.</p> <p>22-24.4 Yetişkin oyun hamurunu ya da kendi hazırlamış olduğu hamuru çocuğun önüne koyar.</p>

<p>13-15.4 Yetişkin etrafı keşfe çıkan çocukla birlikte dolaşırken çekmece, dolap kapağı gibi açıp kapayabileceği nesnelere çocuğun dikkatini çeker. Çocuğa "...(çocuğun adı)dolabı/çekmeceyi açalım ve bakalım içinde ne var" der. Çocuğun çekmece dolap kapağı açıp kapamasını bekler.</p> <p>13-15. 5 Yetişkin ve çocuk karşılıklı oturur. Yetişkin, çocuğun önüne artık kağıtlar koyar Yetişkin çocuğa model olmak için kâğıtları yırtar. Daha sonra çocuğun da aynı hareketi yapmasını bekler.</p> <p>13-15. 6 Yetişkin, çocuk etrafı keşfe çıktığında ya da günlük rutin işler yapılırken elektrik süpürgesi, televizyon gibi düğmesine basılarak çalıştırılan aletleri çalıştırmasına fırsat verir. Çocukla nesnelerle ilgili konuşur.</p> <p>13-15-7 Yetişkin, çocukla yerde karşılıklı oturur ve şekil kutusunu çocuğun önüne koyar. Şekil parçalarını tek tek çocuğun eline uzatır. Çocuk elindeki şekil parçasını şekil kutusu üzerindeki uygun delikten atar. Çocuk, şeklin uygun olan deliğini bilemediğinde yetişkin parmağıyla şeklin atılacağı deliği gösterir ve şekli kutu içerisine atması için çocuğu teşvik eder.</p> <p>13-15-8 Yetişkin, çocukla karşılıklı ayakta durur. Yetişkin, çocuğa "hadi top oynayalım" der. Çocuğa doğru topu atar ve "şimdi sen de topu bana at der" ve çocuğu karşılıklı top oynamaya teşvik eder. Çocuğun topu iki eliyle atmasını bekler.</p> <p>13-15-9 Yetişkin, çocukla karşılıklı oturur. İçinde su bulunan çeşitli büyüklükte kaplarla boş olan kapları önüne koyar. Çocuğun suyu kaptan kaba doldurup boşaltmasını bekler.</p> <p>13-15.10 Yetişkin, dar ağızlı şeffaf küçük bir şişe içine küçük nesneleri</p>		<p>çalışması yapar. Çocuk makası alır ve iki elinde tutarak açma-kapama hareketi yapar. Yetişkin, çocuk makası açtığı anda arasına karton parçası (10x10 cm) koyar ve tuttuğu bu karton parçasını kesmesi için çocuğu cesaretlendirir.</p> <p>19-21.4 Yetişkin çocuğun önüne boncukların dizileceği çubuk panosunu koyar. Eline bir boncuk alır ve çocuğa boncuğun deliğini gösterir. Çocuk da eline aldığı boncuğu çubuğa geçirmeye çalışır. Başarılı olduğunda "afetin" diyerek çocuk ödüllendirilir. Boncuğun deliğini çubuğa denk getiremediğinde el ile rehberlikte bulunarak boncuğu çubuğa geçirmesine yardımcı olur.</p> <p>19-21.5 Yetişkin içinde küçük nesnelerin olduğu şeffaf ve ağızda vidalı kapağı olan kavanozu çocuğa gösterir. Yetişkin çocuğa ".....(çocuğun adı) bu kavanozun kapağını aç" der. Çocuğun avuç içi ile kavanoz kapağını kavraması ve bileğini de kullanarak kavanozun vidalı kapağını açması beklenir.</p>	<p>Çocuğa model olur ve hamurdan bir parça koparıp avuçları içinde yuvarlamaya başlar. Daha sonra yuvarladığı hamuru çocuğa göstererek "bir tane daha yapalım" der. Çocuğa bir parça hamur verir ve onun da avuçları içinde yuvarlamasını bekler.</p> <p>22-24.5 Yetişkin, çocuğun önüne kalın kalemler koyar. Model olarak kalemi açık ucu aşağıya bakacak şekilde, orta parmağı üzerinde baş ve işaret parmağı ile tutar. Kalemi kâğıda geçirerek karalamalar yapar. Daha sonra çocuğun kalemi aynı şekilde tutarak karalamalar yapmasını bekler.</p> <p>22-24.6 Yetişkin, çocuğun önüne pelür kağıt/kağıt peçete/tuvalet kağıdı gibi yumuşak kağıtlar koyar. Yetişkin, kağıttan bir parça koparır, iki elinin avuçları arasına alır ve parmaklarını kapatarak buruşturur. Çocuğun da aynı hareketleri yapmasını bekler.</p>
---	--	---	--

	koyar, şişeyi sallar ve çocuğun dikkatini çeker. Şişeyi çocuğa vererek oynamasına fırsat verir. Çocuğun bu küçük nesneleri çıkarmak için önce parmağıyla denemeler yapması, sonra şişeyi ters çevirerek küçük nesneleri kaptan çıkarması beklenir.			
UYARLAMALAR	13-15.3. Fiziksel engelli çocuk kalem tutmakta zorluk çekebilir. Kalın ve kolay kavranabilir nitelikte bir kalem ve büyük kağıtlar kullanılarak çocuğun karalama yapması sağlanmalıdır.	16-18.2. Fiziksel engelli çocuk için kolay kavranılabilen, kalın saplı ve baş kısmı ağza dönük olarak üretilmiş kaşık ve çatal kullanılması uygun olacaktır.	19-21.1. Fiziksel engelli çocuk kitap sayfası çevirmekte zorluk yaşayabilir. Kalın mukavva sayfalı, sayfaları kolay çevrilebilen resimli çocuk kitapları kullanmak uygun olacaktır. Az gören ve görme engelli çocuk için dokunma kitapları kullanılabilir. 19-21.5. Fiziksel engelli çocuk için vidalı kapağın kolay kavranılabilir nitelikte olması önemlidir.	22-24.1. Az gören ve görme engelli çocuk için küplerin sesli ve farklı dokunma yüzeyine sahip malzemeden yapılmış olması gerekmektedir. 22-24.4. Fiziksel engelli çocuk hamuru ellerinin arasında yuvarlamakta zorluk yaşayabilir. Yetişkin, çocuğun ellerinden tutarak hamuru avucunun içinde nasıl yuvarlayacağını göstermelidir. 22-24.5. Kavrama gücünü çeken özel gereksinimli çocukla çalışırken yetişkin kalemi birlikte tutarak kağıt üzerine karalamalar yapmaya çalışmalıdır.
AÇIKLAMALAR	13-15.1 Çocuk iki veya üç küpü üst üste düşürmeden kule yaptığında "aferin" gibi sözel ifadelerle mutlu olunduğu belirtilmelidir. 13-15.3 Çocuğa verilecek kalemin kalın gövdeli olması gerekmektedir. Farklı renklerdeki kalemler çocuğun daha çok ilgisini çekebilir. 13-15.4 Yetişkin çekmece ve dolapların kapağına dikkat etmelidir. Çocuğun parmağını kısırtmasına, yaralamasına sebep olacak tehlikeleri ortadan kaldırmalı, bunlar sabitlenmeli ve fren sistemi yapılmalıdır. 13-15.6. Düğmesine basılarak çalıştırılan (oyuncaklar, bazı müzik aletleri, bilgisayar gibi) araçlar bu amaçla kullanılabilir. Fırın, çamaşır makinası gibi düğmesine basılarak açılan ve çalışan elektronik aletler, çocuğun bunları açması ve herhangi bir tehlike yaratmasına karşı çalıştırılmadığı zamanlarda fişi çekilerek bırakılmalıdır.	16-18.1 Zaman içinde çocuğun gelişiminin takibi açısından yetişkin çocuğun resmine adını, soyadını ve tarihi yazarak ona ait bir dosya oluşturmalıdır. 16-18.2 Bu ay aralığındaki çocuk çorba kaşığı kullanamayacağı için küçük tatlı kaşığı verilmelidir. Çocuk yemekte yalnız bırakılmamalıdır. 16-18.3. Çocuktan bire bir aynısını çizmesi beklenmemelidir. Yaptığı her çizim desteklenmelidir.	19-21.3 Makasın çocuğa tehlike oluşturmaması için yetişkin dikkatli olmalıdır. Önemli olan çocuğun makası açıp kapamasıdır. 19-21.4 Boncukların iri delikli olması gerekmektedir. 19-21.5. Kavanoz kapağının çocuğun avucu ile kavrayabileceği büyüklükte ve kapağının çevirme hareketiyle açılan özellikte olmasına dikkat edilmelidir.	22-24.4 Çocuğun hamur parçasını avuç içinde yuvarlamaya başlamadan önce, masa gibi sert ve düz bir zemin üzerinde bir elinin ayası ile dairesel bir iki hareketle hamur hafif yuvarlatıp daha sonra iki avuç içinde dairesel hareketlerle yuvarlaması da beklenen bir davranıştır.

	13-15.10.Çocuğun parmağını sokarak nesneyi çıkarabilmesi için şişe içine kurdele ya da kumaş parçaları da konabilir. Uygulama yetişkinin gözetimi altında olmalıdır. Çocuğun parmağını şişeye sıkıştırmamasına dikkat edilmelidir.			
DEĞERLENDİRME	Nesnelerle kule yapması, nesneleri dar ağızlı kaptan çıkarması, kaşık ve çatalı kullanması, kalemi kullanması, makas kullanması, kesme hareketleri yapması, iri boncukları sert bir materyale dizmesi izlenir. Gelişim izleme formundaki ilgili aylara ait maddeler gözlenerek değerlendirilir. Değerlendirme sonuçlarına göre öğrenme süreçlerinde gerekli görülen düzenlemeler yapılır.			

İNCE-MOTOR GELİŞİM ALANI		
	25-30 Ay	31-36 Ay
GELİŞİM GÖSTERGELERİ	<p>25-30.1.Yumuşak malzemelerle şekiller oluşturur.</p> <p>25-30.2.Model olunduğunda dik çizgi çizer.</p> <p>25-30.3.Nesneleri belirli bir hat üzerinde yan yana dizer.</p> <p>25-30.4.Dört-beş küpten kule yapar.</p> <p>25-30.5.Paketlerin ambalajlarını açar.</p> <p>25-30.6.Kapı kolunu kullanarak kapıyı açar.</p>	<p>31-36.1.Modele bakarak yuvarlak çizgi çizer.</p> <p>31-36.2. Kâğıt keser.</p> <p>31-36.3.Katlamalar yapar.</p> <p>31-36. 4.Altı-yedi küpten kule yapar.</p> <p>31-36.5.İri delikli boncukları ipe dizer.</p> <p>31-36.6.Tüp şeklindeki nesneleri işlevine uygun olarak sıkar.</p>
ÖĞRENME SÜRECİ	<p>25-30.1 Yetişkin oyun hamuru ya da kendi hazırladığı hamurdan kopardığı küçük parçaları, çocuğa verir ve bir süre hamurla istediği gibi oynamasına fırsat tanır. Çocuğun hamurdan parçalar kopararak değişik şekiller yapmasını ister.</p> <p>25-30.2 Yetişkin, çocuğu rahat bir yere oturtur ve kendisi de yanına oturur. Önce kendisi dik bir çizgi çizer ve çocuğun da kendisini izlemesini ister. Daha sonra çocuğun en az 2.5 cm uzunluğunda ve 30 dereceden fazla eğik olmayan dik çizgiler çizmesini bekler.</p> <p>25-30.3 Yetişkin ve çocuk yerde ya da masada oturur. Nesneleri oturdukları yere dağınık olarak koyar. Çocuğun bunları tek bir hat üzerinde yan yana dizmesini ister. Çocuk nesneleri dizdiğinde bunları kullanarak bir oyun kurmasını teşvik eder.</p> <p>25-30.4 Yetişkin, çocuk ile masaya oturur. Çocuğun önüne kenar uzunluğu ortalama 2-3 cm. olan beş-altı küp koyar. Çocuğun bu küpleri dengeli bir şekilde üst üste koyarak kule yapmasını ister.</p> <p>25-30.5 Yetişkin, içinde çocuk için sürpriz olabilecek sevdiği bir nesnenin bulunduğu kutuyu paket kâğıdı ile kaplayarak onun önüne koyar. Çocuk ilgilenmezse kutuyu sallayarak içinde bir şeyin olduğunu çocuğa fark ettirir. "Bu kutu senin için hadi aç" diyerek çocuğu paket kâğıdını yırtarak kutuyu açması için cesaretlendirir.</p> <p>25-30.6 Çocuğun bulunduğu odanın kapısı kapalıdır. Yetişkin, çocuktan diğer odadaki bir nesneyi getirmesini ister ya da "haydi kapıyı aç da dışarı/bahçeye çıkalım der". Çocuktan odanın kapısının kolunu bastırarak/döndürerek kapıyı açması beklenir.</p>	<p>31-36.1 Yetişkin bir önceki dik çizgi etkinliğindeki gibi çocuğa ortamı hazırlar ve yuvarlak çizgiyi önce kendisi çizer. Çocuktan da yuvarlak çizgi çizmesini ister ve onu cesaretlendirir.</p> <p>31-36.2 Yetişkin çocuğa, çocuk makası verir ve ".....(çocuğun adı) makas ile bu kâğıdı keselim" diyerek elindeki kâğıdı gösterir. Çocuktan makası tek elinin parmaklarına geçirmesini, diğer elinde de bir kâğıt tutmasını ister. Çocuğun kâğıdı kesmesi için teşvik eder.</p> <p>31-36.3 Yetişkin çocukla karşılıklı oturur. Kâğıt yada kumaş benzeri nesneleri çocuğa verir ve çocuktan bunları katlamasını ister.</p> <p>31-36.4 Yetişkin, çocukla daha fazla sayıda küp kullanarak dengeli kule yapma oyunları oynar.</p> <p>31-36.5 Çocuğun önüne içinde iri delikli boncukların olduğu kutu ve ayakkabı bağcığı kalınlığındaki ip konur. Çocuktan boncukları bu ipe dizmesi istenir. Gerektiğinde yetişkin çocuğa yardımcı olur.</p> <p>31-36.6. Yetişkin, çocuğun yapıştırıcı, diş macunu, tüp boya gibi nesneleri kullanabileceği fırsatlar yaratır. Çocuktan tüpleri kullanım amacına uygun olarak ve yeterli miktarda sıkarak kullanmasını bekler.</p>
UYARLAMALAR	<p>25-30.2. Fiziksel engelli çocuk kalemi tutup çizgi çizemeyebilir. Kalemin kalın ve kolay kavranabilir özellikte olması önemlidir. Yetişkin, kalemi çocukla birlikte tutup çizgi çizmeye çalışmalıdır. Çocuk kalemi bağımsız bir şekilde tutup çizgiler çizdikçe, yetişkin yardımı azaltmalıdır.</p> <p>25-30.4. Az gören ve görme engelli çocuk için küplerin farklı dokunma yüzeyine sahip olması gerekmektedir. Fiziksel engelli çocuk için küplerin kolay kavranabilir özellikte olması önemlidir. Kavrama güçlüğü çeken çocuklar için yetişkin elle rehberlik etmelidir.</p> <p>25-30.5. Otizm tanılı çocuk için paket kâğıdının parlak renkli olmaması, fiziksel engelli çocuk için paket kâğıdının kolayca açılabilir nitelikte olması gerekmektedir.</p>	<p>31-36.1. Fiziksel engelli çocuk modele bakarak daire çizmekte güçlük çekebilir. Yetişkin kolay kavranabilir nitelikteki kalemi çocukla birlikte tutarak onun daire şeklinde çizgiler çizmesine yardımcı olmalıdır..</p> <p>31-36.2. Az gören ve görme engelli çocuk makasla kesmekte zorluk yaşayabilir. Yetişkin, çocuk makasla kesme uygulaması yaparken ona mutlaka rehberlik etmelidir.</p> <p>31-36.5. Az gören ve görme engelli çocuk için çok iri delikli boncuk ve kolayca tutulup delikten geçirilebilen bir ipe boncuk dizme çalışması yapılmalıdır. Fiziksel engelli çocuk için ise kolayca kavranabilen büyüklükte boncuklar tercih edilmelidir.</p>

AÇIKLAMALAR	<p>25-30.1. Her çocuğa en az elma büyüklüğünde hamur verilmesi gerekir.</p> <p>25-30.5 Küplerin üst üste dizildiği zeminin kaygan olmamasına özen gösterilmelidir.</p>	<p>31-36.2. Çocuğun kâğıdı makasın kolları arasına koyarak, ard arda en az iki-üç makas açıp kapama hareketi ile kesmesi yeterli sayılabilir. Kağıtların yaklaşık 10X10 cm olması kesme için kolaylık sağlar.</p> <p>31-36.6 Tüp şeklindeki nesneler kullanılırken çocukların bunları koklama ya da yalama tehlikesine karşı çok dikkatli olunmalıdır.</p>
DEĞERLENDİRME	<p>Nesneleri bir hat üzerine dizmesi, paket ambalajlarını açması, yumuşak malzemelerle şekiller yapması, kesme ve katlama yapması, modele bakarak düz çizgi ya da yuvarlak çizgi çizmesi ve iri delikli boncuklar ipe dizmesi izlenir. Gelişim izleme formundaki ilgili aylara ait maddeler gözlenerek değerlendirilir. Değerlendirme sonuçlarına göre öğrenme süreçlerinde gerekli görülen düzenlemeler yapılır.</p>	

0-36 AY ÇOCUKLARINDA BAKIM, BESLENME VE SAĞLIK

BAKIM, BESLENME VE SAĞLIK

Çocuğun doğduğu andan itibaren karnının doyurulması, altının temizlenmesi ve uyku ihtiyacının giderilmesi gibi gereksinimleri ortaya çıkmaktadır. Özellikle 0-12 aylık süreçte çocuk tamamen bir başkasına bağımlı olarak yaşamını sürdürür ve bu dönemde onun gereksinimlerinin karşılanması, sağlığının korunması, yeterli ve dengeli beslenmesi geleceği açısından büyük önem taşır.

Avrupa'da kamu politikalarını belirleyenlerin çocuklarla ve çocukların yaşam kalitesiyle çok daha yakından ilgilendikleri belirtilmiştir. Çocukların yaşam kaliteleri temelde onların gereksinimlerinin karşılanıp karşılanmamasıyla yakından ilgilidir. 0-36 aylık çocukların temel bakım gereksinimlerinin karşılanması ailelerin ve bakım verenlerin görevidir. Özellikle de 0-12 ay arasındaki bebeklerin henüz hastalıklara karşı savunma mekanizmalarının tam gelişmemiş olması onların bu dönemde bakımlarına önem verilmesi gerekliliğini doğurmaktadır. Bu süreçte aşılarının zamanında yapılmaması, hijyen uygulamalarının yetersiz olması, yetersiz ve dengesiz beslenmesi geri dönüşü olmayan hastalık ve sakatlıklara neden olmaktadır.

Bebek ve çocukların doğumdan itibaren büyüme ve gelişmelerinin takip edilmesi, boy, vücut ağırlığı, baş çevresi gibi ölçümlerinin büyüme eğrilerine işlenmesi çocukta ortaya çıkabilecek olan olası sorunların erken dönemde saptanması açısından önemlidir.

Büyümenin en hızlı olduğu 0-36 aylık dönemde beslenme yaşama sağlıklı başlangıç için ayrı bir önem taşımaktadır. Çocukluk çağı hastalıklarının en önemli ölüm nedenlerinden biri olan büyüme geriliği, bazı vitamin ve mineral eksiklikleri ile ishaller en sık 0-24 aylık çocuklarda görülmektedir. Büyümenin en hızlı olduğu bu dönemde oluşan büyüme geriliğinin iki yaş sonrasında düzeltilmesi oldukça güçtür. Bu nedenle, süt çocuğu ve küçük çocukların beslenmesiyle ilgili alışkanlıkların bu dönemde kazandırılması ve yetişkinlerin bu konuda bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Çocuğun büyümesiyle değişmeyen tek konu sağlık hizmetlerinden yararlanma gereksinimidir. Çocukluk dönemi, yaşamın sağlık yönünden dış etkenlerden en sık ve yoğun olarak etkilendiği dönemlerdendir. Bebekler ve küçük çocuklar bakım merkezlerinde belli hastalıklara daha fazla yakalanma riskindedirler. Çünkü çocuklar ve bebekler henüz mikroplara (özellikle solunum yolu enfeksiyonlarına) karşı yeterli bağışıklık kazanmamışlardır. Aynı zamanda çocuklar ve bebekler birçok gelişimsel özelliği nedeniyle (küçük objeleri ağızına almaları, alt bezleri, ağız sularının akması, emekleme gibi) mikropların yayılmasına neden olurlar. Aynı zamanda bu dönemde sık hastalanan çocuğun kuruma kabulünde gerekli testleri istenmesi ve düzenli olarak bunların tekrarlanması önemlidir. Tüm bunların yanı sıra kurumda hastalıkların yayılmasını önlemek amacıyla hasta çocuğun/çalışanın kurumdan uzaklaştırılması ve yeniden kuruma dönüşüyle ilgili politikalar belirlenmelidir. Bakım verenler çocukların kurumda oldukları süreler içinde ilaç kullanmak zorunda olabileceklerinden dolayı ilaç uygulamalarını bilmeli ve yanlış ilaç uygulamalarının doğurabileceği sorunlardan korunmak için yazılı politikalarını oluşturulmalıdır.

0-36 aylar arasında çocukların gelişimsel özellikleri nedeniyle bakım alanlarında kaza ve yaralanmaların önlenmesi konusunda tedbirler alınmalı, kaza/yaralanma durumunda yapılacaklarla ilgili olarak standart bir bakım prosedürü oluşturulmalıdır. Kaza anında yapılacak doğru ve etkili uygulamalar olası sakatlıklar ve ölümlerin önlenmesinde önemlidir.

BAKIM, BESLENME, SAĞLIK				
	1 Ay	2 Ay	3 Ay	4 Ay
	<p>1.1. Ortalama 2500-3500 gr ağırlığındadır.</p> <p>1.2. Baş çevresi ortalama 34.5 cm dir.</p> <p>1.3. Uyku süresi uzundur.</p> <p>1.4. Vücut yüzey alanı geniştir.</p> <p>1.5. Deri altı yağ dokusu azdır.</p> <p>1.6. İlkel refleksler gözlenir. (Emme-arama, Moro ve babinski refleksi)</p> <p>1.7. Ön ve arka fontaneler (bingıldaklar) açıktır.</p> <p>1.8. Cildi ince ve hassastır.</p> <p>1.9. Anne sütü ile beslenen bebeklerde günde 2 defa gaita (dışkı) çıkışı olur. Gaitası yumuşak kıvamlı, açık sarı renklidir</p> <p>1.10. Günde ortalama 6-8 defa idrar çıkışı olur.</p>	<p>2.1. Kilo ortalama 150-210 gr arasında artar.</p> <p>2.2. Baş çevresi 1.50 cm artar.</p> <p>2.3. Kolik(karın) ağrıları nedeni ile şiddetli ağlama nöbetleri görülebilir.</p> <p>2.4. Yürüme, adımlama refleksi azalır, kaybolur.</p>	<p>3.1. Uyku süreleri değişir. (Gece ortalama on buçuk saat, gündüz dört buçuk saattir.)</p> <p>3.2. Arka fontanel kapanmıştır.</p> <p>3.3. Kavrama refleksi azalır, kaybolur.</p>	<p>4.1. Tonik boyun refleksi kaybolur.</p> <p>4.2. Eline verilen materyalleri ağızına götürür.</p> <p>4.3. Bebek sağa sola dönebilir.</p>
	<p>1.1. Doğum ağırlığının %10 nu kaybeder. Eğer daha fazla kayıp olursa bebeğin beslenmesi değerlendirilmelidir.</p> <p>1.2. Baş çevresi ölçülüp büyüme eğrisine işlenmelidir.</p> <p>1.3. Gece ortalama sekiz buçuk saat gündüz beş buçuk altı saat uyur. Her 2 saatte bir uyandırılarak emzirilmelidir. Beslenme için anne sütü kullanılmalıdır. Anne sütü yoksa uygun hazır mamalar kullanılmalıdır. Bebek yetişkinin kucağında yarı dik pozisyonda beslenmelidir. Gaz çıkartıldıktan sonra bebek sağ yanına yatırılmalıdır. Her beslenme sonrasında pamukçuk oluşumunu önlemek için bir iki kaşık su verilmelidir. Beslenme sonrası mutlaka bebeğin gazı çıkartılmalıdır.</p>	<p>2.1. Kilo kontrolü yapılarak kilodaki değişim gözlenmelidir. Yetersiz kilo alımı varsa kontrole yönlendirilmelidir.</p> <p>2.2. Baş çevresi ölçülüp büyüme eğrisine işlenmelidir.</p> <p>2.3. Günlük banyo sonrası bebeğe masaj uygulaması yapılmalıdır. (Ek; bebek masajı) Ayrıca huzursuzluk durumlarında karın masajı bebekleri rahatlatılabileceğinden masaj uygulaması yapılmak oldukça önemlidir.</p> <p>Aylık doktor kontrolü yaptırılmalıdır. BCG, DaBT-IPA-Hib KPA ve isteğe bağlı rotavirus (verem, difteri, boğmaca, tetanoz, çocuk felci, zatürre ve ishal) aşıları yapılmalıdır.</p>	<p>3.1. Bebeğin uykusunun bir düzene girebilmesi için gündüz uyanık kaldığı saatlerde bebekle oyunlar oynanmalıdır.</p> <p>3.3. Kavrama refleksi azalarak bu dönemde istemli tutmaya dönüşür. Çocukta tutma davranışı görülüyorsa uzmana yönlendirilmelidir.</p> <p>Aylık doktor kontrolü yaptırılmalıdır</p>	<p>4.1. Tonik boyun refleksi kaybolmadığı takdirde uzmana yönlendirilmelidir.</p> <p>4.2. Nesneleri ağızına götürmesi nedeniyle enfeksiyon hastalığı riski artar. Ağız yaralanmaları riski oluşur. Ağızına attığı küçük nesneler boğulma riski oluşturur.</p> <p>4.3. Yetişkin, bebeği alt değiştirme masası, yatak veya yüksek bir yerde yalnız bırakmamalıdır.</p> <p>Aylık doktor kontrolü yaptırılmalıdır Hep B 3, DaBT-IPA-Hib, KPA ve ayrıca isteğe bağlı olarak rotavirus aşısı (Sarılık, difteri, boğmaca, tetanoz, çocuk felci, zatürre ve ishal) yapılmalıdır.</p>

<p>1.4. Bebeğin bulunduğu oda ısısı ortalama 22-24 derece olmalı ve bebeğe uygun pamuklu giysiler giydirilmelidir.</p> <p>1.5. Vücut ısını korumak ve kontrol etmek için doğumdan itibaren şapka / başlık / bere kullanılmalıdır.</p> <p>1.6. Bebeğin yanağına dokunulduğunda başını o yana çevirir ve ağzına bir nesne verildiğinde emmeye başlar. Yüzüstü yatırıldığında yüzme hareketleri gösterir. Ayak tabanı sert bir cisimle uyarıldığında ayak parmakları yelpaze gibi açılır. Pozisyon değiştirme ya da ani bir sese karşı kollar önce açılır, sonra yavaşça kapanır. Parmak "C" şeklini alır. Ayaklar da beraber hareket eder.</p> <p>1.7. Kafatası kemikleri tam gelişmediği için başın vurmalarından, çarpmalardan korunması gereklidir.</p> <p>1.8. Günlük olarak banyo yaptırılmak önemlidir. Ancak koşullar günlük banyoya izin vermiyorsa günlük olarak silme banyo yaptırılmalı ve 3 gün de bir çocuk yıkanmalıdır. Banyo sonrasında bebeğe nemlendirici kullanılmalıdır. Eğer nemlendirici bulunamıyorsa asitsiz saf zeytinyağı cildi nemlendirme amaçlı kullanılmalıdır.</p> <p>1.9. Anne sütü ile beslenen bebeklerin gaitaları yumuşak kıvamlı ve açık sarı renklidir. Eğer bebek anne sütü dışında bir besinle besleniyorsa gaita rengi ve kıvamında değişiklik olabilir. Bebek gaitasını her yaptığında mümkünse altı, akan ılık su altında yıkanarak temizlenmeli ve kurulmalıdır. Eğer yıkamak mümkün değilse ıslak bez ya da mendille silinerek temizlenmelidir. Pişik oluşumunu önlemek için uygun kremler sürülmelidir.</p> <p>*Kız bebeklerde anneden</p>			
--	--	--	--

	<p>geçen hormonların etkisi ile kanlı akıntı olabilir. Bir kaç gün içinde normale döner.</p> <p>1.10.İdrar renksiz veya açık sarı renktedir. Bebeğin idrar düzeni sağlanana kadar altı sık değiştirilmelidir.</p> <p>Aylık doktor kontrolü yapılmalıdır Hep B aşısı 2.doz uygulanmalıdır</p>			
	<p>Bebeğin kilosu, boyu, baş çevresi ölçümü yapılarak büyüme eğrisinde değerlendirilir. Bebeğin fontaneleri, uyku düzeni, idrarı, gaitası ve refleksleri değerlendirilir. Aşılarının yaptırılması ve kayıt edilmesi takip edilir.</p>			

BAKIM, BESLENME, SAĞLIK				
	5 Ay	6 Ay	7 Ay	8 Ay
	<p>5.1. Diş çıkarma ile ilgili bulgular başlar.</p> <p>5.2. Tükürük salgısı artar.</p> <p>5.3. Ek besinlere başlanmalıdır</p>	<p>6.1.Kilosu doğum ağırlığının iki katına ulaşır.</p> <p>6.2. Alt kesici dişler çıkar.</p> <p>6.3. Çiğneme ve ısırma başlar.</p> <p>6.4.Ek besin eklemelerine devam edilir.</p> <p>6.5. Gündüz uykusu azalır.</p> <p>6.6.Moro refleksi kaybolur.</p> <p>6.7.Emme refleksi kaybolur.</p> <p>6.8.Elindeki nesneleri birbirine vurur.</p>	<p>7.1. Üst kesici dişler çıkar.</p> <p>7.2.Emeklemeye başlar.</p> <p>7.3.Yerde bulduğu nesneleri ağızına götürür.</p>	<p>8.1. Mesane ve bağırsak düzeni başlar.</p> <p>8.2.Taneli besinleri yiyebilir.</p>
	<p>5.1. Diş çıkarmanın başlamasıyla birlikte hafif ateş, ishal, iştahsızlık ve huzursuzluk olabilir. Diş çıkarırken diş etlerinin rahatlatılması için bebeğe zarar vermeyecek, kaliteli diş kaşıyıcılar çocuğa verilmelidir. Diş kaşıyıcı bulunamadığı takdirde bebeğe zarar vermeyecek, kolaylıkla kemirebileceği fakat koparamayacağı besinler (havuç, yeşil soğan gibi) verilerek diş çıkarması desteklenmelidir.</p> <p>5.2. Artan tükürük salgısı ile birlikte bebeğin önu sürekli ıslanır. Bu dönemde uygun önlükler kullanılmalıdır. Artan tükürük salgısı bebeğin etkileşimde bulunacağı her türlü nesneye (oyuncak gibi) geçerek bebeğin enfeksiyon kapmasına neden olacağı için oyuncaklar ve diğer nesnelerin temizliğine dikkat edilmelidir.</p> <p>5.3. Tek başına anne sütü bebeğin beslenmesi için yeterli değildir. Bebeğe anne sütüne ek olarak meyve suları(elma, şeftali suyu) verilmeye başlanmalıdır. Ek besin vermeye; teker teker, az</p>	<p>6.1. Kilo kontrolü yapılarak değişim büyüme eğrisine kaydedilmelidir. Grafikte bir sapma varsa bir uzmana başvurulmalıdır.</p> <p>6.4. Anne sütüyle birlikte günde 2-3 kez ek besin verilmelidir. Meyve suyuna ek olarak yoğurta geçilmelidir(yoğurt mutlaka her gün bebeğin yiyebileceği miktarda cam bir kabın içinde evde/kurumda mayalanmalıdır).</p> <p>6.5. Gündüz saatlerinde bebeğin uyanık kalmasını sağlamak için bebekle eğlendirici etkinlikler yapılmalıdır.</p> <p>6.8.Elne geçirdiği materyalleri çarpma davranışını otomatik ve sık olarak gösterdiği için kırılabilir oyun materyalleri bebeğin yaralanmasına neden olabilir.</p> <p>Aylık doktor kontrolü yaptırılmalıdır Hep B, DaBT-IPA-Hib KPA, OPA ve isteğe bağlı rotavirus (difteri, boğmaca, tetanoz, çocuk felci, zatürre ve ishal aşısı) aşıları yapılmalıdır.</p>	<p>7.1. Meyve sularından meyve -sebze pürelerine ya da sebze çorbasına geçilmelidir (öncelikle patates, ıspanak, havuç vb. sebzelerle başlanmalıdır.). Ek besinler verilerek, süt dışında besinler yedirmeye başlanmalıdır, diş sağlığını desteklenmek için her beslenme sonrası ağız içindeki kalıntıların gitmesi için bir iki yudum su içirilmelidir.</p> <p>7.2.Bebek hareketli hale geldiği için kaza ve yaralanmaları önlemek amacıyla çevre düzenlemesi yapılmalıdır(köşeli yerler yuvarlatılmalı, çekmeceler sabitlenmeli, prizler kapatılmalı düşme tehlikesi olan mobilyalar sabitlenmeli, çekebileceği örtüler kaldırılmalıdır).</p> <p>7.3.Etrafta bebeğin ağızına götürebileceği küçük parçalı eşyalar bulundurulmamalıdır. Yerde bulduğu nesneleri ağızına götürdüğü için çevre temizliğine özen gösterilmelidir.</p>	<p>8.1.Bebeğin mesane ve bağırsak düzeni oluşmaya başladığı için alt değiştirme işlemi bu düzene uygun yapılmaya çalışılmalıdır. Böylece bebeğin daha uzun süre kuru ve temiz kalması sağlanmalıdır.</p> <p>8.2.Bebek artık tahıl grubu besinleri yiyebilir. Her hafta yeni bir besin başlanabilir. Yumurtanın beyazını, sebze çorbalarının içinde nohut, kuru fasulye, mercimek gibi tahıl grubu besinleri ezerek yiyebilir.</p>

	<p>miktarlarda (1-2 çay kaşığı) başlanmalıdır. Verilen ek besinin her gün miktarı arttırılmalı, yeni bir ek besin 1-2 gün ara ile verilmeye başlanmalıdır. Ek besinler kaşık veya bardak ile vermelidir. Kullanılan kaşığın kenarları yuvarlatılmış, u kısmı yumuşak, orta büyüklükte ve uzun saplı olmalıdır. Yeni bir ek besine başlandığında vücutta kızarıklık, kaşıntı, karın ağrısı, nefes darlığı gibi alerjik bulgular yönünden bebek gözlenmelidir.</p>			
	Bebegın beslenmesi, kilosu, boyu, diş çıkarması, refleksleri, emeklemesi, mesane ve barsak düzeni değerlendirilir.			

BAKIM, BESLENME, SAĞLIK				
	9 Ay	10 Ay	11 Ay	12 Ay
	<p>9.1. Bardağı / biberonu ağzına götürür, içindeki sıvıyı içer.</p> <p>9.2. Boş kaşığı ağzına götürür</p> <p>9.3. Başındaki şapkayı çıkarır.</p> <p>9.4. Altı kirlendiğinde tepki gösterir.</p> <p>9.5. Altı değiştirilirken bekler.</p> <p>9.6. Üst yan kesici dişler çıkar.</p>	<p>10.1. Yemek yerken kaşığı ağzına götürür.</p> <p>10.2. Biberon ile kendini besler.</p> <p>10.3. Yetişkin tarafından giydirilirken yardımcı olur.</p> <p>10.4. Yakınında bulunan nesnelere tutunarak ayağa kalkar</p>	<p>11.1. Katı yiyecekleri parmaklarıyla tutarak yer.</p> <p>11.2. Şapkasını /beresini takmaya çalışır.</p> <p>11.3. Alt yan kesici dişler çıkar.</p>	<p>12.1. Çatala batırılan yiyeceği ağzına götürür.</p> <p>12.2. Çorabını çıkarır.</p> <p>12.3. Doğum kilosunun 3 katına ulaşır.</p> <p>12.4. Baş ve göğüs çevresi eşitlenir.</p> <p>12.5. Gündüz uykusu iki buçuk saate düşmüştür.</p> <p>12.6. Arama refleksi kaybolur.</p> <p>12.7. Yürümeye başlar.</p>
	<p>9.1. Bebeğin biberonundaki/bardağındaki sütü/mamayı/besini kendi kendine içmesine fırsat verilmelidir. Bebek su istediğinde biberona/bardağa bir miktar su konarak, bebeğin eline verilmelidir. Bebeğe oynaması için kendisine zarar vermeyecek nitelikte olan kaşık ve tabak verilerek, bu nesnelerle oynaması teşvik edilmelidir. Böylelikle boş kaşığı eliyle tutarak ağzına götürebilmesi desteklenmelidir.</p> <p>9.2. Bebeğe zarar vermeyecek özellikte olan farklı nitelikte (dar bardak- geniş bardak, saplı bardak, uzun bardak gibi) bardak verilerek bu bardakları kavrayabilmesi desteklenmelidir. Böylelikle farklı bardaklar için farklı tutuş şekilleri geliştirebilir.</p> <p>9.3. Bebeğin başına şapka/bere takılarak onu çıkarmaya çalışması sağlanabilir. Bu bir oyuna dönüştürülebilir.</p> <p>9.4. Bebek altını kirlendiğinde rahatsızlık belirtisi gösterebilir(ağlar, huysuzlaşır...). Bu durumlarda bakım veren kişi bu belirtilerin farkında olmalı ve alt değiştirme işlemini gerçekleştirmelidir.</p>	<p>10.1. Katı ya da püre kıvamındaki besinleri kendisine uygun kaşıkla yemesine imkân tanınmalıdır. Böylelikle içi dolu kaşığı eliyle ağzına (hedeflenen yere) götürmeyi başarması desteklenir. Bebek aile ile birlikte mama sandalyesinde oturup, ailenin yemek sularının tadına bakabileceği aileye belirtilmelidir. Et ve et grubu besinler küçük parçalar halinde ya da kıyma olarak yemeklerin içinde verilebilir.</p> <p>0.2. Biberon ile beslendiği zamanlarda biberonun tüm kontrolü bebeğe verilebilir. Uygun pozisyonda oturtulan bebeğe biberon verilerek kendisini beslemesi istenebilir.</p> <p>10.3. Bebek yetişkin tarafından giydirilirken, yetişkin, bebekle kendisine yardımcı olması için konuşabilir. Yetişkin, bebeği giydirirken 'Uzat kızım/oğlum kolunu' gibi cümlelerle bebeğin giydirilirken yetiştirilmesine yardımcı olması sağlanabilir.</p> <p>10.4. Bebeğin etrafında bulunan tutunabileceği eşyalar sabitlenmelidir. Bebek yalnız bırakılmamalıdır. Zemin</p>	<p>11.1. Bir şeyler yerken bebek özgür bırakılmalıdır. Altına serilecek genişçe bir örtünün üzerine oturtulan bebeğe yemesi için yiyecek verilmeli ve istediği gibi yemesi sağlanmalıdır.</p> <p>11.2. Evde bulunan kişilere ait (yetişkinlere ve bebeğe) farklı bere, başlık ve şapkaları bebeğin önüne konulara bunları takmaya çalışması sağlanmalıdır.</p> <p>11.3. Diş kontrolü yapılmaya düzenli olarak devam edilmelidir. Özellikle bu dönemde alt yan kesicilerin düzgün çıkıp çıkmadığına dikkat edilmelidir.</p>	<p>12.1. Bebeğin yaşına uygun çatala yemek yemesi desteklenmelidir. Bebeğin yiyebileceği türde olan besinler çatala batırılarak bebeğe verilmelidir. Kendisinin de zaman zaman çatala yemek yemesi desteklenmelidir. Bebek çatala beslenirken batmalar yönünden dikkatli olunmalıdır.</p> <p>12.2. Bebeğin ayağına giydirilecek çoraba değişik eklemeler (çan gibi, renkli fiyonklar gibi) yapılarak çorabın bebeğin ilgisini çekmesi sağlanabilir. Böylelikle çorabıyla ilgilenen bebek, onunla oynamaya, onu çıkarmaya çalışır.</p> <p>12.3. Kilo kontrolü yapılarak büyüme eğrisine işlenir. Bebeğin doğum kilosunun ortalama 3 katına ulaşması beklenir. Eğer bebek yeterli kilo almadı ise doktor kontrolüne yönlendirilmelidir.</p> <p>12.4. Bebeğin baş ve göğüs çevresi ölçümleri yapılarak gelişimi takip edilmelidir. Baş ve göğüs çevresi ortalama 46.30 cm olmalıdır.</p> <p>12.5. Giderek azalan gündüz uykusunu</p>

	<p>9.6. Bebeğin altı değiştirilirken bebek ile uygun şekilde konuşulmalıdır. Cinsel organlara uygunsuz şekilde dokunma, onlara farklı isimler takma gibi davranışlar sergilenmemesine dikkat edilmelidir.</p> <p>9.7. Bebeğin çıkmış olan dişleri ve yeni çıkmakta olan dişleri arada kontrol edilmelidir. Eğer bebek huysuzlanıyorsa bunların nedeninden biri yeni çıkmakta olan dişler olabilir. Ek besinlerine peynir eklenir.</p> <p>Aylık doktor kontrolü yaptırılmalıdır</p>	<p>bebeğin düşüp yaralanmasını önleyecek şekilde kaymaz ve yumuşak olmalıdır.</p>		<p>düzenleyerek gece kaliteli bir uyku geçirmesini sağlamak için gündüz bebekle yapılan etkinlikler çeşitlendirilmelidir. Bebekle dışarı da zaman geçirilirken güneşin zararlı etkilerinden korunmalıdır(bebeklere uygun koruyucu kremler, şemsiye kullanılmalıdır).</p> <p>Aylık doktor kontrolü yaptırılmalıdır. KPA(RAPEL), KKK, Suçiçeği, Hep A (zatürre aşısı tekrar dozu, kızamık-kızamıkçık-kabakulak aşısı ve A tipi sarılık) aşısı yapılmalıdır. !!! suçiçeği ve ishal aşısı özel aşıdır. Rutin aşı takviminde yer almamaktadır. Ancak yapılmasında fayda vardır.</p>
	<p>Beslenme, tuvalet, giyinme-soyunma becerilerinde bebeğin farkındalığı değerlendirilir. Diş kontrolleri yapılarak, boy, kilo, baş ve göğüs çevresi ölçümleri yapılarak büyüme eğrisinde değerlendirilir.</p>			

BAKIM, BESLENME, SAĞLIK				
	13-15 Ay	16-18 Ay	19-21 Ay	22-24 Ay
	<p>13-15. 1. Giysi tercihinde bulunur.</p> <p>13-15. 2. Yemek sırasında kendi başına sandalyede oturur.</p> <p>13-15. 3. Kulplu bardaktan yarımsız sıvı içer.</p> <p>13-15. 4. Kaşıkla kendini besler.</p> <p>13-15. 5. Çatalı yarımsız kullanır</p> <p>13-15.6.Yetişkin yardımıyla ellerini suyun altına tutarak el yıkamayı taklit eder.</p>	<p>16-18. 1. Yardımla elbiselerini çıkarır.</p> <p>16-18. 2. Büyük tuvaletinin (gaita) geldiğini belli eder.</p> <p>16-18. 3. Macunsuz diş fırçasıyla dişini fırçalamaya çalışır.</p> <p>16-18. 4. Saçını tarar.</p> <p>16-18. 5. Ağzını siler</p> <p>16-18. 6. Yardımla ayakkabısını çıkarır.</p> <p>16-18. 7. Farklı türdeki besinleri ayırt eder.</p>	<p>19-21.1. Altı ıslandığında haber verir</p> <p>19-21. 2. Önü açık üst giysilerini çıkarır.</p> <p>19-21. 3. Sofra kurallarına uyar</p> <p>19-21. 4. Yemek tercihi yapar</p> <p>19-21. 5. Doyduğunu belirtir</p> <p>19-21. 6. Yumuşak kabuklu meyveleri eliyle soyar (mandalina, muz)</p> <p>19-21. 7. Kabuksuz kuruyemiş yer.</p> <p>19-21. 8. Dondurma vb yiyecekleri yalayarak yer.</p>	<p>22-24. 1. Giysilerini (lastikli pantolonunu) çıkarır.</p> <p>22-24. 2. Giysilerini yardımla giyer.</p> <p>22-24. 3. Sıvıları pipetle içer</p> <p>22-24. 5. Çekirdekli yiyeceklerin çekirdeğini çıkarır.</p> <p>22-24.6.Babinski refleksi kaybolur.</p> <p>22-24.7.Altı ıslanmadan tuvalet ihtiyacını belirtir.</p>
	<p>13-15.4.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Çocukla birlikte eller yıkanır. • Çocuğa mama önlüğü takılır. • Çocuğun yemek yiyeceği ortama bir örtü serilir. • Çocuğun önüne yiyebileceği miktarda yemek konulur. • Masaya çocuğa uygun kaşık ve çatal konulur. • Çocuğun kendi başına yemek yemesine izin verilir. • Çocuk doyduğunu ifade ettiğinde masadan kalkılır ve yetişkinle birlikte eller yıkanır. 	<p>16-18.3.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Çocukla birlikte yatmadan önce lavaboya gidilir. • Çocuk lavabonun önünde bir taburenin üzerine çıkarılır. • Yetişkin çocuklar için olan yumuşak kıllı diş fırçasını verir. • Yetişkin önce kendi diş fırçasını kullanarak çocuğa örnek olur. • Çocuğun da dişlerini fırçalaması sağlanır. • Fırçalama işlemi bittikten sonra eller yıkanır. El ve ağız kurulanır. • 		<p>22-24.9.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Çocuk tuvaleti geldiğini belirtir. • Yetişkin çocuğun alt giysilerini çıkartmaya yardım eder. • Çocuğa uygun lazımlığa ya da klozet üzeri aparatına çocuğu oturtur. • Bir süre çocuğun tuvaletini yapmasını bekler. • Çocuk tuvaletini yaptıktan sonra "aferin" gibi destekleyici sözcüklerle çocuğu mutlu eder. • Çocuğun altını temizler.çocuğu kaldırır ve giysilerini giydirir. • Birlikte ellerini yıkarlar.
	<p>13-15. 1. Çocuğun üzeri değiştirileceği zaman mevsime uygun iki ya da üç farklı kıyafet çocuğa sunulurak arasından seçim yapması istenebilir. Böylelikle çocuğa yetişkin kontrolünde tercih ettiği giysiyi giymesi için fırsat</p>	<p>16-18. 1. Çocuk giysilerini çıkarırken yetişkin "Şimdi ceketinin kolunu çıkart" gibi sözel yönergeler vererek çocuğun bu işleme yardım etmesine olanak tanır.</p> <p>16-18. 2. Büyük tuvaletinin (gaita) geldiğinde huzursuzlanarak,</p>	<p>19-21.1. Çocuk altını ıslattığı; huzursuzlanma, bezini çekiştirme gibi davranışlarla gösterir. Yetişkin, bebeğin bu ihtiyacına anında gidermelidir.</p> <p>19-21. 2. Çocuk üzerindeki çıkarırken,</p>	<p>22-24. 1. Çocuğun giysileri çıkarılırken kendisine fırsat tanıyarak, soyunması desteklenir.</p> <p>22-24. 2. Yetişkin, çocuğa giysilerini giyme konusunda yardımcı olmalıdır. Yardımın miktarı çocuğun ihtiyacına göre</p>

	<p>tanınmış olur.</p> <p>13-15. 2. Çocuğun yemek yerken kucakta değil, sandalyede oturmasına fırsat tanınmalıdır.</p> <p>13-15. 3. Çocuk su içmek istediğinde, su biberonla değil, bardakla çocuğa verilmelidir. Bardaktan su içmeyi bu dönemde gerçekleştirebilir.</p> <p>13-15.4. Çocuk tabaktan kaşıkla aldığı yiyeceği bir hamlede ağzına götürür. Bu nedenle kaşıkla yemek yemesi için çocuğa fırsat sunulmalıdır.</p> <p>13-15. 5. Çocuğa yiyecekleri çatalla yemesi sağlanır.</p> <p>13-15.6.Çocuk yemeklerden önce ve sonra, tuvaletten sonra yetişkin ile birlikte lavaboya götürülür. Bir basamak ya da taburenin üzerine çıkarılır. Önce yetişkin ellerini ovuşturarak suyun altında sabun ile yıkar. Sonra çocuğa yardımcı olarak onun el yıkama alışkanlığı kazanmasını sağlar.</p>	<p>saklanarak, kızararak, yüz ifadesindeki değişikliklerle belli ettiğinde yetişkin sözel ifadelerle çocuğu tuvalete yönlendirir. Bu süreç bu şekilde devam ettiğinde, her büyük tuvaleti geldiğinde yetişkine haber verme davranışı göstermeye başlar.</p> <p>16-18. 3. Yetişkin diş fırçalama sürecinde çocuğa uygun olacak diş fırçası vererek onun da dişlerini yetişkin gibi fırçalamasını teşvik edebilir. Bu dönemde çocuğa diş fırçası macunsuz olarak verilmelidir. Yirmi ikinci aydan sonra diş macunu kullanılmaya başlanabilir.</p> <p>16-18. 4. Çocuğa zarar vermeyecek nitelikte olan tarak vererek saçını taraması sağlanmalıdır.</p> <p>16-18. 5.Yemek yedikten sonra çocuğa peçete verilerek yemek sonrasında ağzını silmesi gerektiği anlatılır. Ağzını peçete ile silen yetişkin bu esnada "Bak ..... yemeğimi yedim ve ağzımın temiz olması için peçete ile ağzımı siliyorum" gibi cümleler kullanmalıdır.</p> <p>16-18. 6. Yetişkin, çocuğun kendi ayakkabısını çıkarması için fırsatlar tanımalıdır. Yetişkin çocuğun ayakkabısını çıkarmamalıdır.</p> <p>16-18. 7. Çocuğa farklı türde besinler tanıtılarak ve tattırılarak farklı besinlerin olduğu gösterilmeye çalışılır. Daha sonra farklı besinler sunulurak çocuğun seçim yapması desteklenir.</p> <p>Hep A, DaBT-IPA-Hib (RAPEL), OPA (difteri, tetanoz, boğmaca, çocuk felci ve menenjit) aşısının tekrar dozuyla A tipi sarılık</p>	<p>önü düğmeli ya da fermuarlı üst giysileri yetişkin tarafından açılmalı ve çocuğun giysiyi çıkarmasına fırsat verilmelidir.</p> <p>19-21. 3. Çocuğa sofrada bazı kurallar olduğu basit bir şekilde gösterilerek anlatılır.</p> <p>19-21. 4. Çocuğa yetişkin tarafından iki ya da üç çeşit yemek seçeneği sunulur bu seçeneklerden birini seçmesi sağlanır. Böylelikle çocuk yetişkin kontrolünde yemek tercihini yapmış olur.</p> <p>19-21. 5. Çocuk yemek yerken doyup doymadığı ile ilgili konuşmalar yapılarak çocuğun sözel olarak doyduğunu söylemesi beklenir.</p> <p>19-21. 6. Çocuğa mandalina, muz gibi yumuşak kabuklu meyveler verilerek bu meyveleri eliyle soyması sağlanabilir.</p> <p>19-21. 7. Bu dönemde çocuk fındık, fıstık gibi kolay soyulabilen kuruyemiş yer. Bu nedenle çocuğa bu farklı tatlar sağlanarak farklı besinler alması sağlanabilir. Çocuğa bu tür kuruyemişler boğulma ya da tıkanmalara neden olabileceği için yalnızken verilmemelidir.</p> <p>19-21. 8. Çocuğa dondurma gibi yiyecekler yemesi için fırsatlar tanınarak kaşık, çatal, biberon dışında farklı yeme şekilleri de denettirilebilir.</p>	<p>azaltılmalı veya artırılmalıdır.</p> <p>22-24. 3. Biberon ve bardaktan sonra bebek için farklı bir deneyim olacak olan pipet deneyimi çocuğa bu dönemde yaşattırılabilir. Çocuğa meyve sularını, sütü pipetle içmesi için fırsat tanınabilir.</p> <p>22-24. 4. Çocuğa kabak çekirdeği, kayısı, kiraz gibi çekirdekli yiyecekler bu dönemde sunulabilir.</p> <p>22-24. 5.Babinski refleksinin 24.aydan sonra devam etmesi nörolojik bir bozukluk olduğunun göstergesidir. Doktora yönlendirilmelidir.</p> <p>22-24.6. Tuvalet eğitimi için çocuğun hazır oluş kriterleri gözlenir. Bunlar çocuğun en az 2 saat kuru kalabilmesi, yürüme, oturma, çömelme becerisini kazanmış olması, giysilerini çıkarma becerisini kazanmış olması, altını ıslattığını belirtebilmesi, sıkılmadan 5-10 dk tuvalette oturabilmesidir. Çocuk tuvalet alışkanlığını kazanana kadar her gün belli saatlerde bu işlem tekrar edilir.</p> <p>24.Ayda doktor kontrolü yaptırılmalıdır</p>
--	--	---	---	---

		aşısının 2. Dozu yaptırılmalıdır.		
		18. Ayda doktor kontrolü yaptırılmalıdır		
	Kendini besleme, giyinme-soyunma davranışları, temizlik ve tuvalet ihtiyacını belirtmesi değerlendirilir.			

BAKIM, BESLENME, SAĞLIK		
	25-30 Ay	31-36 Ay
	<p>25-30. 1. Beslenme ile ilgili tüm ihtiyaçlarını karşılar.</p> <p>25-30. 2. Yetişkin kontrolünde bıçak kullanır.</p> <p>25-30. 3. Yardımsız ellerini yıkar.</p> <p>25-30. 4. Küçük tuvaletini söyler.</p> <p>25-30. 5. Yardımla tuvalet ihtiyacını giderir.</p> <p>25-30. 6. İri düğme ilikler.</p> <p>25-30. 7. Giysilerini yardımsız çıkarır.</p> <p>25-30. 8. Giysilerini yardımla giyer.</p>	<p>31-36. 1. Bağımsız tuvalet ihtiyacını giderir.</p> <p>31-36. 2. Kirlettiği yeri temizlemeye çalışır</p> <p>31-36. 3. Kendi eşyalarını bilir.</p> <p>31-36. 4. Kendi başına giyinir ve soyunur.</p>
	<p>25-30. 1. Çocuk fırsat tanındığında kendini besleyebilir. Çocuk yeme ve içme konusunda yetişkin kontrolünde serbest bırakılmalıdır.</p> <p>25-30. 2. Çocuğun yetişkin kontrolünde bıçak ile bazı besinleri kesmesi, parçalarına ayırması sağlanabilir. Yumuşak, kolay kesilebilen yiyecekler ile çocuğa zararı olmayacak bıçaklar tercih edilmelidir.</p> <p>25-30. 3. Çocuk elleri kirlendiğinde ve gerekli durumlarda ellerini yıkamak için kendiliğinden lavaboya gider.</p> <p>25-30. 4-5. Çocuk küçük tuvaletinin (çişini) geldiğini ifade ettiğinde yetişkin gerekli önlemleri alarak çocuğu tuvalete götürmeli, bu işlemi asla geciktirmemelidir. Gerekli durumlarda çocuğa yardım edilmelidir.</p> <p>25-30. 6. Büyük düğmeleri olan kıyafetler giydirildiğinde düğmelerini ilikleme için çocuğa fırsat tanınmalıdır.</p> <p>25-30. 8. Çocuk soyunurken giysilerini (lastikli pantolonunu, külotlu çorabı, önden açılan yeleğini) kendisi çıkarması için "Bunu yapabilirsin kızım/oğlum" gibi sözel uyarılarla teşvik edilmelidir.</p> <p>25-30. 9. Çocuk giysilerini giyerken ihtiyaç duyduğunda yardımcı olunmalıdır.</p> <p>30. Ayda doktor kontrolü yaptırılmalıdır</p>	<p>31-36. 1. Çocuk yardımsız olarak tuvalet ihtiyacını giderebilir. Gerekliğinde yetişkin yardıma hazır bulunmalıdır.</p> <p>31-36. 2. Çocuk kirlettiği yeri temizlemesi için yetişkin tarafından teşvik edilmelidir.</p> <p>31-36. 3. Çocuğa kendi eşyaları ile yetişkinin eşyaları sunulur ve kendi eşyasını göstermesi istenir.</p> <p>31-36. 4. Çocuğa kendi giysileri sunulur ve kendi başına giyinip-soyunması sağlanır. Yetişkin gerektiği takdirde yardım etmek için hazır bulunmalıdır.</p> <p>36. Ayda doktor kontrolü yaptırılmalıdır</p>
	<p>Kendi giyinip-soyunması, beslenmesi ve tuvalet alışkanlığı değerlendirilir. Kendine ait eşyaları bilmesi, kirlettiği alanları temizlemesi değerlendirilir.</p>	

*Kırmızı yazılar, özellikle yapılacak aşıları veya doktor kontrollerini vurgulamak amacıyla metinde farklı rekte yazılmıştır.

0-36 AYLIK ÇOCUKLAR İÇİN EĞİTİM PROGRAMI

PLANLAMA VE UYGULAMASI

0-36 aylık bebeklerin/çocukların öğrenme süreçleri planlanırken, öğretmen gelişim özelliklerine uygun şekilde geliştirilen göstergelerden yararlanır. Her göstergedeki gelişim özelliğine bebeğin/çocuğun sağlıklı şekilde ulaşabilmesi için kimin neyi, ne zaman, nasıl yapacağı öğrenme süreçlerinde tanımlanmıştır. Gerekli durumlar için açıklamalar yapılmış ve özel gereksinimli çocuklar düşünülerek uyarlamalar konulmuştur.

Öğretmene uygulamalarında yardımcı olacak örnek bir günlük akış çizelgesi de programa eklenmiştir. Öğretmenden beklenen, planladığı öğrenme sürecini günlük akış çerçevesinde tamamladıktan sonra çocukların, kendisinin ve planın değerlendirmesini yaparak sonuçlarını sonraki uygulamalarına yansıtmasıdır.

0-36 AYLIK ÇOCUKLAR İÇİN OKUL ÖNÇESİ EĞİTİM PROGRAMINDA GELİŞİM İZLEME VE DEĞERLENDİRME

Yaşamın ilk yıllarında büyüme ve gelişmedeki hız, bu hızı etkileyen çevresel etmenler ve bu dönemin çocukların çok yönlü gelişimlerine olan etkisi göz önüne alındığında; okul öncesi dönemde çocukların bütün özellikleriyle tanınmaları ve değerlendirilmeleri bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocukları tanımak önemlidir. Zira çocukların gelişimsel özelliklerinin bilinmesi, yardıma ihtiyaç duydukları alanların ve güçlü yönlerinin tespit edilmesini ve çocukların ilgi ve ihtiyaçlarını karşılayacak etkili ve kaliteli eğitim ve destek programlarının oluşturulmasını olanaklı kılmaktadır. Çocukları erken yaşlarda tanıma ve değerlendirme çocukların gelişimindeki ilerleme ya da sapmaları tespit etmeye imkan sağlar. Dolayısıyla erken çocuklukta çocukları tanıma ve değerlendirme sadece çocukların gelişimini izleme ve destekleme açısından değil bir bütün olarak eğitim sisteminin kalitesini geliştirme açısından da üzerinde önemle durulması gereken bir konudur.

Her çocuk farklı bireysel özellikleri ve farklı gelişim hızıyla ayrı bir bireydir. Erken çocukluk döneminde gelişimini tüm yönleriyle bilinmesi, bebeği/çocuğu tanıma ve değerlendirmede önemlidir. Çocuğun içinde bulunduğu yaşın gelişim özelliklerini bilmek onu daha iyi anlamada ve ona nasıl davranılması gerektiği noktasında bize yol gösterir. Bu nedenle eğitime başlamadan önce gelişimsel araçları kullanarak bebeğin/çocuğun gelişim yaşını belirlemek önemlidir.

Değerlendirme, çocuğun gelişiminin değerlendirilmesi, programın değerlendirilmesi, ve öğretmenin kendini değerlendirmesi olarak üç farklı boyutta ele alınmaktadır.

Çocuğun gelişimini ilk bir yıl içinde her ay, ikinci yaşa kadar her üç ayda bir üçüncü yaşa kadar da altı aylık periyodlarla izlemek gerekir.

Öğretmen, uyguladığı programı farklı yönlerden çeşitli yöntemlerle değerlendirerek, sonuçlarını sonraki uygulamalarına yansıtmalı, sonuçlarından yeni öğrenme süreçlerini planlarken yararlanmalı ve bu sonuçları belirli sürelerle ailelerle ve uzmanlarla paylaşmalıdır. Ayrıca öğretmen sınıf içi ve sınıf dışı çalışmalarını eleştirel bir yaklaşımla analiz edebilmeli, özdeğerlendirme yaparak değişim ve sürekli gelişim için çaba harcamalıdır.. Bunun dışında çocuğun kendini değerlendirmesini sağlamak için gerekli ortamları yaratmak da öğretmenin sorumluluğundadır. Öğretmenlerin çocukların gelişimini değerlendirirken onları birbirleriyle kıyaslamaması, her çocuğu süreç içindeki davranışlarına bakarak kendi içinde değerlendirmesi gerekmektedir. Bu noktada çocuktan beklenenlerin onun gelişimi ve bireysel özellikleriyle tutarlı olmasına yani beklentilerin gerçekçi olmasına da özen gösterilmelidir.

Bütün bu izleme ve değerlendirme sonuçlarından elde edilen veriler yorumlanarak gelişim raporlarıyla somutlaştırılmalıdır.

EKLER

GELİŞİM GÖZLEM FORMU (0-36 Ay)

Değerli anne-babalar, öğretmenler, bebek/çocuk bakımı ile ilgilenen yetişkinler, *Gelişim Gözlem Formu*, bakmakla yükümlü olduğunuz bebeğin/çocuğun aylara göre gelişim durumlarını gözlemlemek amacıyla düzenlenmiştir. Bebeğin gelişimi Bilişsel, Dil, Sosyal-Duygusal, Motor-ince/kaba olmak üzere dört alanda gözlemlenmektedir. Her bir gelişim alanında bazı göstergeler verilmiştir. Bebeğinizi/çocuğunuzu bu göstergeler açısından inceleyerek “Gözlendi”, “Kısmen Gözlendi” ve “Gözlenemedi” seçeneklerinden birini işaretleyiniz. Eğer bunların dışında belirtilmek istenilen bir durum varsa kısaca “Açıklamalar” kısmına not ediniz. Gelişim gözlem formunu doldurduktan sonra sonuçları nasıl kullanacağınıza ilişkin açıklamaları DEĞERLENDİRME başlığı altında bulabilirsiniz.

DEĞERLENDİRME

Değerli Yetişkinler,

Her bebeğin/çocuğun gelişimleri birbirinden farklıdır. Gelişim alanlarındaki bazı davranışlar kimi bebeklerde/çocuklarda daha erken görülürken, bazılarında ise daha geç görülebilmektedir. Çünkü bebeklerin/çocukların gelişimleri üzerinde bireysel farklılıklar ve çevresel faktörlerin etkisi vardır.

Bebeklerin/çocukların gelişimlerini bütünüyle görebilmeniz için hazırlanmış olan “***Gelişim Gözlem Formu***”nu doldururken her bebeğin/çocuğun içinde bulunduğu ayın gelişim göstergelerini dikkate alınız. Bebek bulunduğu ayın göstergelerini o anda göstermiyorsa farklı zaman ve mekânlarda tekrar gözlemleyiniz. Çocuğun gelişim alanlarının her biri için bulunduğu düzeyi saptayınız. Bunun için çocuğun kendi yaş grubundaki gelişim göstergelerini izleyiniz. Kendi ay grubundaki gelişim göstergelerini gösteremediğinde daha önceki ayın göstergelerini izleyin. Gelişim göstergelerinin tamamını gösterdiği ay grubunu çocuğun bulunduğu gelişim yaşı olarak temel alarak eğitim sürecini uygulayınız. Birden fazla gelişim alanında beklenen davranışlar gözlenemiyorsa bebek/çocuk tam teşekküllü bir sağlık kuruluşunun ilgili birimlerine yönlendirilmelidir.

Bebek/çocuk içinde bulunduğu ayın tüm göstergelerindeki davranışları yerine getiriyorsa gözleme bir sonraki ay veya/ay grubunun göstergeleriyle devam ediniz. Bebek/çocuk içinde bulunduğu aydan daha ileri ayların gelişimsel özelliklerini gösteriyorsa aile ile iletişime geçilmeli, bebeği/çocuğu desteklemek için ilgili birimlerle işbirliği yapılmalıdır.

Çocuğun,

Adı Soyadı: :.....

Doğum tarihi: ...../...../.....

Okul/Kurum adı: :.....

Gözlem tarihi: ...../...../.....

Gözlemcinin adı soyadı: :.....

1. Ay

Gözlem tarihi: ...../...../.....

GELİŞİM ALANI	Göstergeler	Düzeyi			Açıklama
		Gözlendi	Kısmen Gözlendi	Gözlenemedi	
BİLİŞSEL	1-Kendinden 20-30 cm uzaklıktaki parlak renkli nesneye bakar.				
	2-Sese tepki verir.				
DİL	3-Kendisiyle konuşan kişiye bakar.				
	4-Farklılaşmamış ağlama davranışı gösterir.				
SOSYAL DUYGUSAL	5-Kendiliğinden gülümser.				
	6-Dokunsal uyarana tepki (Yanak/çene/ayak/bacak/karın/sırt dokunulduğunda)				
MOTOR İNCE	7-Elleri yumruk halindedir.				
	8-Avuç içine verilen nesneyi kavrar.				
MOTOR KABA	9-Başını ve boynunu kısa süreli kontrol etmeye çabalar.				
	10-Sırt üstü pozisyonda yatarken ani bir uyarın verildiğinde sıçrar.				

2. Ay

Gözlem tarihi: ...../...../.....

GELİŞİM ALANI	Göstergeler	Düzeyi			Açıklama
		Gözlendi	Kısmen Gözlendi	Gözlenemedi	
BİLİŞSEL	1-Görme alanı içindeki hareketleri izler.				
	2-Yetişkini tanıdığını belli eder.				
	3-Göz kontağı kurar.				
DİL	4-Farklılaşmış ağlama davranışı gösterir.				
	5-Müziğe tepki verir.				
SOSYAL DUYGUSAL	6-İnsan yüzüne gülümser.				
MOTOR İNCE	7-Ellerini orta hatta birleştirir.				
	8-Ellerini kısa süre açık tutar.				
MOTOR KABA	9-Kucağa alındığında başını yaklaşık on beş saniye dik ve dengeli tutar.				
	10-Sırt üstü yatırıldığında başını kaldırmaya çabalar.				
	11-Yüz üstü yatırıldığında, başını hafifçe kaldırır ve kontrollü olarak indirir.				
	12-Sırt üstü yatırıldığında bacaklarını ortalama iki saniye havada tutar.				
	13-Yüz üstü yatırıldığında dizlerini karnına çeker.				

3. Ay

Gözlem tarihi: ...../...../.....

GELİŞİM ALANI	Göstergeler	Düzeyi			Açıklama
		Gözlendi	Kısmen Gözlendi	Gözlenemedi	
BİLİŞSEL	1-Parlak renkli, hareket eden nesneyi bir yandan diğer yana 180 derece izler.				
DİL	2-Farklı sesler çıkarır				
	3-Sesin kaynağına yönelir.				
	4-Konuşan kişiye ve ses çıkaran nesneye sesli tepki verir.				
SOSYAL DUYGUSAL	5-Farklı jest ve mimiklere tepki verir.				
	6-Sesli güler.				
	7-Tanıdık durumlara tepki verir.				
MOTOR İNCE	8-Ellerine uzun süre bakar.				
	9-El ve ayaklarıyla oynar.				
	10-Elinin yanındaki nesneyi yakalar.				
	11-Uzaktaki bir nesneyi almak için tüm vücudu ile hamleler yapar.				
	12-Ellerini ağzına götürmeye çalışır.				
MOTOR KABA	13-Kucağa alındığında başını dik tutar.				
	14-Başını, vücudunun orta hatta ortalama 10 saniye tutar.				
	15-Ellerinden tutulup kaldırılmaya çalışıldığında başını dik tutar.				
	16-Yüz üstü yatarken, başını 45 derece kaldırır.				

4. Ay

...../...../.....

Gözlem tarihi:

GELİŞİM ALANI	Göstergeler	Düzeyi			Açıklama
		Gözlendi	Kısmen Gözlendi	Gözlenemedi	
BİLİŞSEL	1-Elindeki nesne alındığında arar.				
	2-Elindeki nesne alındığında almak için elini uzatır.				
	3-Sesleri ayırt eder.				
	4-Değişik tatlara farklı yüz ifadeleri ile tepki verir.				
DİL	5-Agular, babıldar.				
SOSYAL DUYGUSAL	6-Görme alanına giren sesli nesnelere / varlıklara ilgi gösterir.				
	7-Görme alanına giren hareketli nesnelere / varlıklara ilgi gösterir.				
	8-Farklı yüz ifadelerine tepki verir.				
	9-Görme alanına giren sesli nesnelere / varlıklara ilgi gösterir.				
MOTOR İNCE	10-Görme alanı içindeki nesneyi alır.				
	11-Elindeki nesneyi ağzına götürür.				
MOTOR KABA	12-Yüz üstü yatırıldığında ağırlığını kollarına vererek göğsünü kaldırır.				
	13-Yüz üstü yatırıldığında ayakları ile kendini öne doğru iter.				
	14-Koltuk altlarından tutulduğunda adımlamaya benzer hareketler yapar.				
	15-Yüz üstü yatırıldığında başını kaldırarak 90 derecede tutar.				
	16-Kaşık veya küpü vücudunun orta hattına getirir.				

5. Ay

...../...../.....

Gözlem tarihi:

GELİŞİM ALANI	Göstergeler	Düzeyi			Açıklama
		Gözlendi	Kısmen Gözlendi	Gözlenemedi	
BİLİŞSEL	1-Elindeki nesneyle oynar.				
	2-Yakın çevresinde bulunan kişi veya nesneleri tanıdığını jest, mimik ve hareketlerle gösterir.				
	3-Çeşitli kokuları ayırt eder.				
DİL	4-Yetişkinin çıkardığı sesleri taklit eder.				
	5-İsmi söylendiğinde bakar.				
SOSYAL DUYGUSAL	6-Yumuşak sese ve gülümseyen yüze, gülme, mutlu sesler çıkarma gibi davranışlarla tepki verir.				
MOTOR İNCE	7-El bileğini çevirir.				
	8-Hedeflediği nesneye uzanır.				
MOTOR KABA	9-Vücudunu dik tutar.				
	10-Yarı oturur pozisyonda destekle 10 dakika durur.				
	11-Bacaklarını kısmen dik tutar.				
	12-Yüz üstü yatırıldığında ağırlığını bir kolundan diğerine aktarır.				
	13-Sırt üstü yatarken yan döner.				
	14-Yan dönmek için kollarından ve bacaklarından destek alır.				

6. Ay

...../...../.....

Gözlem tarihi:

GELİŞİM ALANI	Göstergeler	Düzeyi			Açıklama
		Gözlendi	Kısmen Gözlendi	Gözlenemedi	
BİLİŞSEL	1-Kaybolan nesneyi/kişiyi arar.				
	2-Aynadaki görüntüsüne tepki verir.				
DİL	3-Dudak sesleri çıkarır.				
	4-Tek heceli anlamsız sesler çıkarır.				
	5-İsteklerini belirtmek için sesleri kullanır.				
	6-İsteklerini belirtmek için jest ve mimikleri kullanır.				
SOSYAL DUYGUSAL	7-Kucağa alınmak ister.				
	8-Tanıdığı kişi kucağa aldığında ona sarılır.				
MOTOR İNCE	9-Elinde bir nesne varken diğer eliyle ikinci nesneyi alır.				
	10-Elindeki nesneyi yere vurur.				
MOTOR KABA	11-Destekle dik oturur.				
	12-Yüz üstü yatarken bacaklarıyla vücuduna yön verir.				
	13-Kol ve bacakları yardımıyla vücudunu iter.				
	14-Sırt üstü yatırıldığında vücudunu ileri geri hareket ettirir.				
	15-Yüzüstü ileriye ya da geriye doğru sürünür.				
	16-Sırt üstü yatarken yüz üstü döner.				
	17-Yatarken kendini kaldırmaya çalışır.				
	18-Yüz üstü yatırıldığında sırt üstü döner.				

7. Ay

Gözlem tarihi:

...../...../.....

GELİŞİM ALANI	Göstergeler	Düzeyi			Açıklama
		Gözlendi	Kısmen Gözlendi	Gözlenemedi	
BİLİŞSEL	1-Görme alanı içinde saklanan nesneyi arar.				
	2-Görme alanı dışına çıkan yetiškine, jest mimik ve hareketlerle tepki verir.				
DİL	3-Yüksek/ alçak ya da hızlı/yavaş ses tonlamalarına tepki verir.				
	4-Yetişkinin çıkardığı sesleri kısa bir süre sonra tekrar eder.				
SOSYAL DUYGUSAL	5-Kendisiyle oynayan kişiye eşlik eder.				
	6-Müzik dinlemekten hoşlanır.				
MOTOR İNCE	7-Aynı eline uzatılan ikinci nesneyi almak için elindeki nesneyi diğer eline geçirir.				
	8-İki elinde birer nesne tutar.				
	9-İki nesneyi birbirine vurur.				
	10-Nesneyi eliyle keşfetmeye çalışır.				
	11-Kabın içindeki nesneleri kabı ters çevirerek boşaltır.				
MOTOR KABA	12-Desteksiz oturur.				
	13-Elleriyle ayaklarını tutar.				
	14-Kol altlarından desteklendiğinde adım atar.				
	15-Otururken emekleme pozisyonuna geçer.				
	16-Tutunarak ayakta durur.				

8. Ay

...../...../.....

Gözlem tarihi:

GELİŞİM ALANI	Göstergeler	Düzeyi			Açıklama
		Gözlendi	Kısmen Gözlendi	Gözlenemedi	
BİLİŞSEL	1-Saklanan ve kısmen görünen nesneyi bulur.				
DİL	2-Yetişkinin ilgisini çekmek için kendi kendine sesler çıkarır.				
SOSYAL DUYGUSAL	3-Dinlediği müziğin özelliğine göre farklı tepkiler verir.				
MOTOR İNCE	4-Başparmağı ile herhangi bir parmağını karşı karşıya getirir.				
	5-Nesneleri parmaklarıyla tutar.				
	6-Tuttuğu nesneyi bir kabın içine atar.				
	7-İki elinde nesne varken uzatılan üçüncü nesneyi alır.				
	8-Kucağa alınmak için yetişkine doğru kollarını uzatır.				
MOTOR KABA	9-El ve dizleri üzerinde bedeni ile ileri geri hareket eder.				
	10-Sırtüstü yatarak oturur pozisyona geçer.				
	11-Emekler.				
	12-Vücudunu sesin geldiği yöne çevirir.				

9. Ay

...../...../.....

Gözlem tarihi:

GELİŞİM ALANI	Göstergeler	Düzeyi			Açıklama
		Gözlendi	Kısmen Gözlendi	Gözlenemedi	
BİLİŞSEL	1-İstenildiğinde elindeki nesneyi verir.				
	2-Tanıdığı bir kişi ya da nesne sorulduğunda onu aramak için başını çevirir.				
	3-Sorulduğunda aynadaki görüntüsünü parmağı ile gösterir.				
DİL	4-Başkalarının sesini bilinçli olarak taklit eder.				
	5-Kendisiyle konuşan kişiye farklı sesler çıkararak cevap verir.				
SOSYAL DUYGUSAL	6-Engellendiğinde ses çıkarak tepki verir.				
	7-Tanımadığı kişilerden utanır.				
	8-Kendisiyle yakın iletişimi olan kişiler yanından ayrıldığında ağlar.				
	9-Oyuna katılır.				
MOTOR İNCE	10-Basit taklitler yapar.				
	11-Nesnelerle oyun oynar.				
MOTOR KABA	12-Dürtme-deşme hareketi yapar.				
	13-Eşyaya tutunarak ayağa kalkar.				
	14-Bir eliyle tutunarak diğer eliyle yerdeki nesneyi alır.				

10. Ay**Gözlem tarihi:**

GELİŞİM ALANI	Göstergeler	Düzeyi			Açıklama
		Gözlendi	Kısmen Gözlendi	Gözlenemedi	
BİLİŞSEL	1-Gözünün önünden kaldırılan nesneyi ilk saklanılan yerde arar.				
	2-Yetişkinin yaptığı el ve vücut hareketlerini taklit eder.				
	3-Ellerini müziğe göre hareket ettirir.				
DİL	4-Konuşmadaki tonlamalara benzer sesler çıkarır.				
	5-İsteklerini ağlamadan, ses ile belirtir.				
	6-İsteklerini ağlamadan jest ve mimikle belirtir.				
SOSYAL DUYGUSAL	7-Kişi tercihi yapar.				
	8-Oyuncak tercihi yapar.				
	9-Ses çıkaran nesnelerle ve oyuncaklarla oynamaktan hoşlanır.				
	10-Basit el ve parmak oyunları oynar.				
MOTOR İNCE	11-Kutunun içinden nesneleri tek tek çıkarır.				
	12-Nesneleri eliyle ileri-geri hareket ettirir.				
	13-Küçük nesneleri toplamak için baş ve işaret parmağını kullanır.				
MOTOR KABA	14-Hızlı bir şekilde emekler.				
	15-Müzikal seslere bedeniyle eşlik eder.				
	16-Eşyaya tutunarak sıralar.				
	17-Ellerinden tutulunca 1-2 adım atar.				
	18-Tek eli ile eşyaya tutunarak yürür.				

11. Ay

...../...../.....

Gözlem tarihi:

GELİŞİM ALANI	Göstergeler	Düzeyi			Açıklama
		Gözlendi	Kısmen Gözlendi	Gözlenemedi	
BİLİŞSEL	1-Kutuların içindeki nesneleri bulur.				
	2-Nesneyi amacına uygun biçimde kullanır.				
	3-Kolayca ulaşamayacağı nesnelere çeşitli yolları deneyerek ulaşır.				
	4-Resimleri/fotoğrafları inceler.				
DİL	5-Nesneleri ve varlıkları ifade edebilmek için kendine özgü ses- sözcük benzeri ifadeler kullanır.				
SOSYAL DUYGUSAL	6-Duygularını ses, jest ve mimiklerle ifade eder.				
	7-Oyunlarında taklitleri kullanır.				
	8-Sosyal iletişim kalıplarını kullanır.				
MOTOR İNCE	9-Küçük nesneleri dar ağızlı kaba atar.				
	10-Kum ve/veya su gibi materyallerle oynar.				
	11-Bardağı kulpundan tutar.				
MOTOR KABA	12-Ayakta 10 saniye yardımsız durur.				
	13-Tek elinden tutulduğunda yürür.				
	14-Yetişkin ile oturarak top oynar.				
	15-Ayakta dururken oturma pozisyonuna geçer.				

12. Ay

...../...../.....

Gözlem tarihi:

GELİŞİM ALANI	Göstergeler	Düzeyi			Açıklama
		Gözlendi	Kısmen Gözlendi	Gözlenemedi	
BİLİŞSEL	1-Saklanan nesneleri birden fazla yerde arar.				
	2-Bir grup nesne arasından adı söylenen nesneyi gösterir.				
	3-Çevresinde oynayan çocukları izler.				
DİL	4-Nesnelerin ya da kişilerin adlarını söyler.				
	5-Tek sözcüklü cümle kullanır.				
	6-Bir - on arasında sözcük söyler.				
SOSYAL DUYGUSAL	7-Başkalarının ilgisini çeken davranışları tekrar eder.				
	8-Bağımsız hareket etmek ister.				
	9-Hoşuna giden hareketleri tekrar tekrar yapar				
MOTOR İNCE	10-Nesnelerin kapağını yerlerine yerleştirir.				
	11-Kalın yapraklı kitap sayfalarını çevirir.				
MOTOR KABA	12-Çömelme pozisyonundayken ayağa kalkar.				
	13-Yardımsız yürür.				
	14-Saplı nesneleri iter.				
	15-Çorabını ayağından çıkarır.				
	16-Basamakları emekleyerek çıkar.				
	17-Kolları ile güç gerektiren hareketleri yapar.				

13-15. Ay

Gözlem tarihi:

...../...../.....

GELİŞİM ALANI	Göstergeler	Düzeyi			Açıklama
		Gözlendi	Kısmen Gözlendi	Gözlenemedi	
BİLİŞSEL	1-Nesneyi en son saklandığı yerde bulur.				
	2-Çeşitli nesneleri oyun aracı olarak kullanır.				
	3-Mekândaki eşyaları yerlerinde arar.				
	4-Özellikleri söylenen nesneleri verir.				
	5-Doku özelliği söylenen nesneyi gösterir.				
	6-Sorulan varlıkları işaret parmağı ile gösterir.				
DİL	7-Sorulduğunda adını söyler.				
	8-Anne- baba der.				
	9-Bir-yirmi arasında sözcük söyler.				
	10-Tanıdığı nesneleri isimlendirir.				
SOSYAL DUYGUSAL	11-Kendi isteklerini yaptırmada ısrar eder				
	12-Yeni karşılaştığı durumlarda duygularını ifade eden sesler çıkarır.				
	13-Başkalarının duygularını anlamak için yüzüne bakar.				
	14-Dokunarak sevgi göstermeyi taklit eder.				
	15-Yüz ifadesi ile kızdığını belli eder.				
MOTOR İNCE	16-Nesneleri dengeli bir şekilde üst üste koyar.				
	17-Oyunlarda her iki elini eşgüdümlü kullanır.				
	18-Kalemi avucuyla kavrar				
	19- Açılır kapanır nesnelerle, açma kapama yapar				
	20- Kağıt yırtar				
	21- Nesnelerin düğmelerine basar.				
	22- Şekilleri uygun boşluklara yerleştirir.				
	23- Topu iki eliyle tutarak karşısındakine atar.				
	24- Suyu kaptan kaba boşaltır				
	25- Küçük nesneleri dar ağızlı kaptan çıkarır.				
MOTOR KABA	26-Elinde nesne taşıyarak yürür.				
	27-Yerdeki bir nesneyi eğilerek alır.				
	28-Sabit duran topa ayağı ile vurur.				
	29-Belirli bir yüksekliğe tırmanır.				
	30-Yürürken itilip çekilen oyuncakçı çeker.				

16-18. Ay

...../...../.....

Gözlem tarihi:

GELİŞİM ALANI	Göstergeler	Düzeyi			Açıklama
		Gözlendi	Kısmen Gözlendi	Gözlenemedi	
BİLİŞSEL	1-Daha önceden tanıdığı varlıkları başka bir yerde gördüğünde tanıdığını belli eder.				
	2-Basit problem durumlarına çözüm üretir.				
	3-Uzaktaki nesneyi gösterir.				
	4-Birbirini izleyen iki yönergeye uyar.				
	5-Vücudun iki parçasını gösterir.				
DİL	6-Ritmik sesleri mırıldanarak tekrar eder.				
	7-Melodik sesleri mırıldanarak tekrar eder.				
	8-Sözel oyunlar oynar.				
	9-Eylemleri uygun ses taklitleriyle ifade eder.				
	10-İsimleri söylendiğinde kitaptaki resimleri gösterir.				
SOSYAL DUYGUSAL	11-Başkalarının duygusal ifadelerini taklit eder.				
	12-Öfkelendiğinde yetişkin desteği ile sakinleşir.				
	13-İlgi çekmek için çeşitli davranışlar gösterir.				
	14-Aynı mekânda diğer çocuklarla etkileşime girmeden oyun oynar.				
	15-Yetişkinle etkileşimli oyun oynar.				
MOTOR İNCE	16-Karalama/boyama yapar.				
	17-Kaşık ve çatalı amacına uygun kullanır.				
MOTOR KABA	18-Elinden tutulduğunda basamak çıkar.				
	19-Parmak ucunda yükselir.				
	20-Bisikleti ayaklar yerdeyken sürer				

19-21. Ay**Gözlem tarihi:**

...../...../.....

GELİŞİM ALANI	Göstergeler	Düzeyi			Açıklama
		Gözlendi	Kısmen Gözlendi	Gözlenemedi	
BİLİŞSEL	1-Aynı iki nesneyi eşleştirir.				
	2-Vücudun 3-4 parçasını gösterir.				
	3-Birbiriyle ilişkili iki nesneyi bir araya getirir.				
	4-Basit sınıflamalar yapar.				
	5-Yetişkinin davranışını, ses ve hareketle taklit eder.				
	6-Nesneleri çıkardıkları sese göre ayırt eder.				
DİL	7-Yirmi-elli sözcüğü anlamına uygun kullanır.				
	8-İki-üç sözcükten oluşan bağlaçsız cümleler kurar. (Telgrafik konuşma).				
	9-Basit sorulara uygun yanıt verir.				
	10-Basit öyküleri dinler.				
	11-Üç yüzden fazla sözcüğün anlamını bilir				
	12-Resmini gördüğü nesneyi isimlendirir.				
SOSYAL DUYGUSAL	13-Bağımsız davranışlar gösterir				
	14-Akranlarına ilgi gösterir.				
MOTOR İNCE	15-Kitap sayfalarını ikişerli üçerli çevirir.				
	16-En az dört küpten (5x5 cm) kule yapar.				
	17-İki eliyle makas kullanır.				
	18-İri boncukları çubuğa dizer.				
	19-Vidalı kapakları açar.				
MOTOR KABA	20-Yardımla merdiven iner.				
	21-Merdivenleri, bir ayağının yanına diğerini getirerek çıkar.				
	22-Karşısındakine topu havadan atar.				
	23-Geri geri yürür.				
	24-Dengeli koşar.				
	25-Yan yan yürür.				
	26-Yardımla tek ayağının üzerinde durur.				

22-24. Ay**Gözlem tarihi:**

...../...../.....

GELİŞİM ALANI	Göstergeler	Düzeyi			Açıklama
		Gözlendi	Kısmen Gözlendi	Gözlenemedi	
BİLİŞSEL	1-Nesneleri merak eder/inceler/kurcalar.				
	2-Şekilleri uygun boşluklara yerleştirir.				
	3-Sorulduğunda varlıkların ya da parçalarının isimlerini söyler.				
	4-Sembolik oyun oynar.				
	5-Gözlemlediği davranışları model olmadığında da taklit eder.				
	6-Yer bildiren yönergelere uygun tepkide bulunur.				
	7-Parça bütün ilişkisi kurar.				
DİL	8-Dil bilgisi kurallarına uygun iki sözcüklü cümle kurar.				
	9-Elliden fazla sözcüğü anlamına uygun kullanır.				
	10-Zamirleri kullanır				
	11-Soru cümleleri kurar.				
	12-Bildiği şarkı ya da tekerlemelere eşlik eder.				
SOSYAL DUYGUSAL	13-Sosyal iletişim kalıplarını kullanır.				
	14-Evde basit işlere yardım eder.				
MOTOR İNCE	15-İki- üç küpten (2.5x2.5 cm.) kule yapar.				
	16-Kapları boyutlarına göre iç içe yerleştirir.				
	17-Makasla bir açımlik hamleler ile kesme yapar.				
	18-Nesneyi iki elinin avuçları içinde yuvarlar..				
	19-Kalemi üç parmağı ile tutar.				
	20-Kağıdı iki eliyle buruşturur.				
MOTOR KABA	21-Oyuncağı ipinden çekerek yürür.				
	22-Merdivenden yardımsız iner.				
	23-Düz hat üzerinde yürür.				
	24-Yerinde zıplar.				

25-30. Ay

...../...../.....

Gözlem tarihi:

GELİŞİM ALANI	Göstergeler	Düzeyi			Açıklama
		Gözlendi	Kısmen Gözlendi	Gözlenemedi	
BİLİŞSEL	1-Tek basamaklı sayıları ard arda söyler.				
	2-Çeşitli rollere girerek oyun oynar.				
	3-Söylenen rengi gösterir.				
	4-Ard arda verilen üç yönergeyi yerine getirir.				
	5-Varlıkların seslerini resimleriyle eşleştirir.				
DİL	6-Çoğul ekini kullanır.				
	7-Anlaşılr şekilde konuşur				
	8-Adını ve soyadını söyler.				
	9-Üç ve daha fazla sözcüklü cümleler kurar.				
	10-Basit cümlelerde zamirleri kullanır.				
	11-Basit cümlelerde edatları kullanır				
	12-’Hepsi’’ ve’’biri’’ ifadelerine uygun tepki verir.				
	13-Nesneleri isterken isimlerini söyler.				
	14-Anlatılan öyküyü dinler.				
SOSYAL DUYGUSAL	15-Oynamak istediği kişiyi seçer.				
	16-Cinsiyetini bilir.				
	17-Kendine ait nesneleri paylaşır.				
	18-Basit kurallara uyar.				
MOTOR İNCE	19-Yumuşak malzemelerle şekiller oluşturur.				
	20-Model olunduğunda dik çizgi çizer.				
	21-Nesneleri belli bir hat üzerinde yan yana dizer.				
	22-Dört-beş küpten kule yapar.				
	23-Paketlerin ambalajlarını açar.				
	24-Kapı kolunu kullanarak kapıyı açar.				
MOTOR KABA	25-Topu başının üzerinden geriye atar.				
	26-Hedefe top atar.				
	27-Kaydırdaktan kayar.				
	28-Müziğe dans ederek eşlik eder.				
	29-Düz belirli bir hat üzerinde geriye doğru yürür.				

31-36. Ay

...../...../.....

Gözlem tarihi:

GELİŞİM ALANI	Göstergeler	Düzeyi			Açıklama
		Gözlendi	Kısmen Gözlendi	Gözlenemedi	
BİLİŞSEL	1-Neden-sonuç ilişkisi kurar.				
	2-Nesneleri birden fazla özelliğine göre sınıflar.				
	3-Sorulduğunda zıt kavramları söyler.				
	4-Yakın geçmişteki olayları hatırlar.				
	5-‘Tek’ ve ‘çift’ kavramlarını içeren yönergelere uyar.				
	6-İki nesneyi belirli bir özelliğe göre sıralar.				
	7-Basit ritim kalıplarını tekrar eder.				
	8-Basit şarkıları ezberler.				
DİL	9-İki basit cümleyi birleştirir.				
	10-Resimde gördüğü olayları anlatır.				
	11-Dinlediği öyküyü anlatır.				
	12-Çevresindeki ya da öyküdeki olayları canlandırır.				
	13-Açık uçlu sorular sorar.				
SOSYAL DUYGUSAL	14-Yaşlılarıyla birlikte oyun oynar.				
	15-Grup içi konuşmalara katılır.				
	16-İsteklerinin ertelenmesini kabullenir.				
	17-Grupla şarkı söyler.				
	18-Grupla dans eder.				
	19-Ritim çalgıları çalar.				
MOTOR İNCE	20-Modele bakarak yuvarlak çizgi çizer.				
	21-Kâğıt keser.				
	22-Katlamalar yapar.				
	23-Altı-yedi küpten kule yapar.				
	24-İri delikli boncukları ipe dizer.				
	25-Tüp şeklindeki nesneleri işlevine uygun olarak sıkar.				
MOTOR KABA	26-Parmak ucunda birkaç adım atar.				
	27-15-20 cm. yükseklikten atlar.				
	28-Belirli bir uzaklığı (ortalama 15-20 cm) atlayarak geçer				
	29-Hareketli topa tekme atar.				
	30-Kendisine doğru atılan topu yakalamak için kollarını uzatır.				
	31-Koşarken durup yerdeki nesneyi alıp koşturur.				
	32-Alçak engellerin üzerinden atlar.				
	33-Pedal çevirir.				
	34-Tek ayak üzerinde sıçrar.				

	35-Basit vurmali algılar çalar.				
--	----------------------------------	--	--	--	--

ÖĞRETMEN ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Açıklama: Değerli Öğretmenler, bu form okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan eğitim programının uygulanabilirliğini görmek, programın uygulanmasında karşılaşılan sorunları tespit etmek, kendinizi yeterli ve yetersiz olarak algıladığınız alanları belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Formda listelenen özelliklerin kendi yaptıklarınıza göre size uygun olma derecesini, ifadenin önünde yer alan boş kutucuklardan birine işaret koyarak belirtiniz. Eğer belirtilen özellikler arasında size *kısmen uygun* olan ya da *hiç uygun olmayanlar* varsa bunların gerekçelerini açıklama sütununa kısaca yazınız.

Uygulama tarihi: ...../...../.....

		Uygunluk Düzeyi			Kısmen uygun veya hiç uygun olmama gerekçesi
		Bana uygun	Bana kısmen uygun	Bana hiç uygun değil	
AİLE	1. Ailelerle etkili iletişim kurabilirim.				
	2. Aileleri eğitim programının bir parçası olarak görürüm.				
	3. Ailelere çocuklarının gelişim ve eğitimleri ile ilgili öneriler sunarım.				
	4. Aile eğitim programlarını uygulayım.				
	5. Eğitim sürecinin her aşamasında ailelerin görüşünü alırım.				
BESLENME	6. Çocukların yeterli ve dengeli beslenmelerine özen gösteririm.				
	7. Çocukların sağlıklı ilgili (şeker hastalığı, çölyak, alerjiler vb.) özel beslenme durumlarına özen gösteririm.				
	8. Yaş gruplarına göre beslenme özelliklerine özen gösteririm.				
	9. Çocukların beslenmelerinin hazırlanması ve sunulması sürecinde hijyen kurallarına özen gösteririm.				
ETİK	10. Çocuklar arasında ayırım yapmam.				
	11. Ailelere arasında ayırım yapmam.				
	12. Çalışanlar arasında ayırım yapmam.				
	13. Eleştirilere açığım.				
	14. Ailelerle/çocuklarla/kurum ve kuruluşlarla ilişkilerimde çıkar gözetmem.				
	15. Çocuk hakları ilkelerine uygun davranırım.				
PROGRAM	16. Planlama, uygulama ve değerlendirmelerde çocukların ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate alırım.				
	17. Planlama, uygulama ve değerlendirmelerde çocukların gelişim özelliklerini dikkate alırım.				
	18. Eğitim ortamını, çocukların gelişimini destekleme amacına uygun olarak düzenlerim.				
	19. Düzenli olarak açık alan etkinliklerine yer veririm.				
	20. Uygulamalarımdaya oyunu temel alan bir yaklaşım benimserim.				

	21. Etkin öğrenme yöntem ve tekniklerini başarı ile kullanırım.				
	22. Etkin sınıf yönetim becerilerine sahibim.				
GELİŞİM ALANLARI	23. Çocukların dil gelişimini desteklemede yeterliyim.				
	24. Çocukların bilişsel gelişimini desteklemede yeterliyim.				
	25. Çocukların sosyal duygusal gelişimini desteklemede yeterliyim.				
	26. Çocukların ince motor gelişimini desteklemede yeterliyim.				
	27. Çocukların kaba motor gelişimini desteklemede yeterliyim.				
	28. Çocukların duyu eğitimine yönelik gelişimini desteklemede yeterliyim.				
	29. Çocuklara gelişim düzeylerine uygun öz bakım becerileri kazandırmada yeterliyim.				
	30. Çocukların gelişimlerini sık sık izler ve değerlendiririm.				
	31. Çocukların izleme ve değerlendirme sonuçlarını aileleriyle paylaşıyorum.				
	32. Gelişim izleme sonuçlarına göre programlarımı güncellerim.				
	33. Çocuklardaki gelişimsel risklerin farkında olurum.				
	34. Çocuklardaki gelişimsel risk durumlarında aileleri doğru ve uygun yönlendiririm.				
GÜVENLİK VE SAĞLIK	35. Çocukları kaza ve tehlikelerden korumaya özen gösteririm.				
	36. Acil durumlarda ne yapabileceğimi bilirim.				
	37. Fiziksel ortamları çocukları tehlikeye atmayacak şekilde düzenlerim.				
	38. Fiziksel ortamın temizliğine özen gösteririm.				
	39. Çocukların kişisel hijyenine özen gösteririm.				
	40. Bulaşıcı hastalıkların yayılmasını önleyici tedbirler alırım.				
	41. Düzenli sağlık kontrollerinin yapılmasına özen gösteririm.				
	42. Aşıların takibini yaparım.				
	43. Çocukların kullandıkları reçeteli ilaçların talimatlarına uygun olarak verilmesini sağlarım.				
	44. Özel kullanım gerektiren cihazların (gözlük, işitme cihazı, protezler gibi) kullanımına ve korunmasına özen gösteririm.				
	45. Temizlik ve dezenfeksiyonla ilgili yönergeleri uygularım.				
İLETİŞİM	46. Tüm iletişimlerde ben dilini kullanırım.				
	47. Empati kurmada başarılıyım.				
	48. Etkin dinleme becerisine sahibim.				
	49. Etkili iletişim becerilerini çocuklar ve yetişkinlerle ilişkilerimde başarıyla uygularım.				
	50. İletişim teknolojilerinden yararlanırım.				

	51. Tüm kurum çalışanları ile bilgi alışverişinde bulunarak gelişimlerine katkı sağlarım.				
MATERİYAL	52. Materyal hazırlamada başarılıyım.				
	53. Hazır materyal seçmede başarılıyım.				
	54. Materyal bulmada sorun yaşamam.				
	55. Duyu materyallerinin ortamda bulunmasına özen gösteririm.				
KİŞİSEL VE MMES. GELİŞİM	56. Yeterliliğimi artırmak için hizmet içi eğitimlere katılırım.				
	57. Yeterliliğimi artırmak için alanımla ilgili yayınları takip ederim.				
	58. Yeterliliğimi artırmak için alanımla ilgili toplantılara katılırım.				
	59. Yeterliliğimi artırmak için okul dışı kurum ve kişilerle işbirliği yaparım.				
	60. Dış görünüşüme özen gösteririm.				

0-24 AY ÖRNEK GÜNLÜK AKIŞ PLANI

Okul Adı:
Yaş grubu:
Öğretmenin Adı:

Tarih:

7.30-9.00	Kuruma Geliş-Serbest Zaman Karşılama Rutin Bakım (Beslenme, alt değiştirme, uyku) Serbest oyun
9.00-10.30	Etkinlik Zamanı Rutin Bakım (Beslenme, alt değiştirme, uyku) Planlı Oyun
10.30-12.00	Bahçe /Açık Alan Zamanı
12.00-14.00	Öğle Rutin Bakım (Beslenme, alt değiştirme, uyku) Serbest Oyun
14.00-15.30	Etkinlik Zamanı Rutin Bakım (Beslenme, alt değiştirme, uyku) Planlı Oyun
15.30-16.00	Bahçe /Açık Alan Zamanı
16.00-18.00	Kurumdan Ayrılış-Serbest Zaman Rutin Bakım (Beslenme, alt değiştirme, uyku) Serbest oyun Ayrılış Ertesi gün için hazırlık

24-36 AY ÖRNEK GÜNLÜK EĞİTİM PROGRAMI AKIŞI

Okul Adı:
Yaş grubu:
Öğretmenin Adı:

Tarih:

Gelişim Göstergeleri (O gün için ele alınacak gelişim alanları yuvarlak içine alınır)
Bilişsel Dil Sosyal-Duygusal Motor

Okula Geliş-Serbest Zaman 7.30-9.00 Karşılama Serbest Oyun
Etkinlik Zamanı 9.00-12.00 Güne Başlama Zamanı (Çember Zamanı) Planlı Oyun Serbest Oyun Kuşluk Bahçe Zamanı
Öğle 12.00-14.00 Öğle yemeği Uyku Serbest Oyun
Etkinlik Zamanı 14.00-16.00 Planlı Oyun Serbest Oyun İkinci Kahvaltısı Bahçe Zamanı
Okuldan Ayrılış-Serbest Zaman 16.00-18.00 Değerlendirme Zamanı (Çember Zamanı) Serbest Oyun Ailelerle Konuşma Odanın toparlanması/temizlenmesi Ertesi gün için hazırlık

ETKİNLİK PLANI (DİKEY)

BİLİŞSEL GELİŞİM ALANI								
E. No: 1	Yaş (ay)	Gelişim göstergesi	Materyal	Uygulama	Alternatifler	Güvenlik önlemleri	Değerlendirme	Uyarı

ETKİNLİK PLANI (YATAY)

DİL GELİŞİMİ ALANI	
E. No	
Yaş (ay)	
Gelişim göstergesi	
Materyal	
Uygulama	
Alternatifler	
Güvenlik önlemleri	
Değerlendirme	
Uyarı	

KAYNAKÇA

- Akçamete, G. (2009). (Ed.) Erken çocukluk eğitimi. Genel eğitim okullarında özel gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim. Kök Yayıncılık, Ankara.
- Arslan, Ü. (2012). Okul Öncesi Eğitimde Temel Becerilerin ve Sosyal Davranışların Kazandırılması. Ed. G. Haktanır. Okul Öncesi Eğitime Giriş. Genişletilmiş 6. Baskı, 201-226, Ankara: Anı Yayınevi.
- Atay, M., Şahin, S., Karaaslan, T., Kurt, Ş. (2005). Erken çocukluk dönemi eğitim programları için alternatif bir model: Portage. Çoluk Çocuk Dergisi, 47, 28-38.
- Bayhan, P. S., Artan, İ. (2004). Çocuk gelişimi ve eğitimi. İstanbul: Morpa.
- Bekman, S. (1992). Türkiye’de erken çocukluk eğitiminin aralıklı incelenmesi. Eğitim ve Bilim, 84, 26-37.
- Bodrova, E. ve Leong, D. (2010). Zihnin Araçları Erken Çocukluk Eğitiminde Vygotsky Yaklaşımı. Çev. T. Güler, F. Şahin, A. Yılmaz ve E. Kalkan. Yay. Haz. G. Haktanır. Ankara: Anı Yayınevi.
- Charles, C. M. (2003). Öğretmenler İçin Piaget İlkeleri. Çev. G. Ülgen. 4. Baskı, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Gülay, H., Akman, B. (2009). Okul öncesi dönemde sosyal beceriler. Ankara: Pegem.
- Pieterse, M., Treolar, R. (1996). Küçük adımlar gelişimsel geriliği olan çocuklara yönelik erken eğitim programı. (Çev. G. Kırcaali İftar (Ed)): Zihinsel Engellilere Destek Derneği.
- Dunn, W. (2007). Supporting Children To Participate Succesfully In Everyday Life By Using Sensory Processing Knowledge. Infants And Young Children, 20 (2), 84-101.
- Güler, T. (2012). Okul Öncesi Eğitimde Okul Aile İlişkileri. Ed. G. Haktanır. Okul Öncesi Eğitime Giriş. Genişletilmiş 6. Baskı, 201-226, Ankara: Anı Yayınevi.
- Güneysu, S., Çağlayan, E. ve Kaygısız, P. (2005). Beyin Araştırmalarının Eğitime Yansıması. Ankara: SMG Yayıncılık.
- Schuck, L.A., Bucky, J.E. (1997) Family Rituals: Implications for early intervention. Topics In Early Childhood Education, 17, 477-493.
- Santrock, J. W. (2011). “İlk çocuklukta sosyo-duygusal gelişim” (Çeviren: Ayşe Esra Aslan), Yaşam boyu gelişim. (13. Basımdan çeviri). (Çeviri Editörü: Galip Yüksel). Ankara: Nobel.
- Senemoğlu, N. (2007). Gelişim Öğrenme ve Öğretim. Gönül Yayıncılık, Ankara.
- Yavuzer, H. (2001). Bedensel, zihinsel ve sosyal gelişimiyle çocuğunuzun ilk 6 yılı. (11. Baskı), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Uyanık Balat, G., Deretarla, E., Çelebi Öncü, E. (2005). “Okul Öncesinde Duyu Eğitimi ve Etkinlikleri”. Kare Yayınları.
- Ülke-Kürkçüoğlu, B. (2012). 0-6 Yaş arası çocukların temel gelişimsel özellikleri: Bilişsel gelişim ve dil gelişimi. (Ed. Diken, H. İ.), Erken Çocukluk Eğitimi, s. 135-168.

01.06.2012
0-36 KOMİSYON